

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'
ΤΕΥΧΟΣ 4 (773) — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1923

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΓΚΑΙΤΕ : Άλσθ τὸ Β' Φάσος (Μετ. Θρ. Σταύρου).
- ΑΘ ΚΥΡΙΑΖΗΣ : Σὲ μιάς βροσοῦλας τὸ ρυθμ.
- ΙΩΝΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ : Ὁγάστικα.
- ΜΥΡΤΙΩΤΗΣΑ : Βάλε νά πῶ !
- ΓΙΑΡΝΗΣ ΠΕΡΓΑΛΙΤΗΣ : Ὁ Μαγνυένος.
- ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ : Ἐπιφωσσοσ.
- ΠΑΝ Δ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ : Καθὸς βογγῶν τὰ κύματα...
- ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΘΟΡΙΤΗΣ : Χαμίνη ζοή.
- Κ Γ ΚΑΡΥΩΓΑΚΗΣ : Ὁ κήπος εἴμαι. Τελευταίο ταξίδι.
- ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ : Ἄγαπη.
- ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ : Μὲ τὰ μελίσσια θύαν βουβίζουν .
- ΔΩΡΑ ΜΟΑΤΣΟΥ : Νοστυλιγες.
- ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ : Χασαχτήρας. Γιατι
- Φ. ΚΩΝΤΟΓΛΟΥΣ : Τασίτσι
- ΣΤΕΦ ΔΑΦΝΗΣ : Ἡ κλαπαδόρα
- ΡΙΧΑΡΔΟΣ ΝΤΕΜΕΛ : Καποια βραδία (Μετ Κ Καρθίου).
- ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ : Τα ἑκατομύρια τοῦ Ρεναν.
- ΨΥΧΑΡΗΣ : Γὰ το Ρεναν.
- Χ. ΜΟΛΙΝΟΣ : Ἐνα β βλιε τοῦ Ρεναν.
- Ρ ΤΑΒΟΡΕ : Σομακί καὶ Ριβικ (Μετ Κ Τυκογλιδη)
- Δ Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ : Ααβαζοντιας το ρουτο τεθλοσ του Νουμά .
- ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ : Ἡ νεα μας Πουρη
- Μ ΦΙΛΗΝΤΑΣ : Γλωσσολογία.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Φαινόμενα καὶ πραγματά — Νεοῖλληνική Φιλολογία. — Ἐννή Φιλολογία.
Τεχνολογικά. Νέα Βιβλία — 11 γράφων αἱ ἄλλοι — Ὅ,τι θέλετε. —
— Χωρὶς Γραμματισμοσ.

ΕΙΚΟΝΕΣ

- Κ Παρορίτης (Σκίτσο Μιμή Παπαδημητρίου).
- Ἐνεστος Ρεναν (Χαλκογραφομα τοῦ Ζοιτ)
- Κ Γ Θεοδοσόπουλος (Σκίτσο Σπ Βανδώρου)
- Παν Δ Ταγκόπουλος (Σκίτσο Φ. Κ.)



ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ",
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΔΡΙΣΤΕΙΛΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ ΜΑΗ

ΔΗΓΗΜΑΤΑ :

Κας Γαλάτειας Καζαντζάκη, Δημοσφ. Βουτυρά, Πάνου Ταγκόπουλου.

ΤΑ ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ RICHEPIN :

Με σημείωμα και εικόνα του μεταφραστή κ. Ν. Πετιμεζά.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ :

Μάρκου Αύγερη, Κ. Καρθαίου, Φώτου Γιοφύλλη, Σπ. Πάναγιωτόπουλου, Κ. Φριλίγγου, κ. ά.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑΤΑ :

Lord Tennyson : 'Η Βασίλισσα του Μάη, 'Ερρίκου Χάινε : Τραγούδια, R. Tagore : Πρόζες.

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ :

Ρούσσικη, Γαλλική, Ίσπανική, Πορτογάλλικη.

ΚΡΙΤΙΚΗ :

Κώστα Παρορίτης : «Pedro Casas», Γερ. Σπαταλά : 'Η μετάφραση της «Κόλασης» του Λάντε από τον Καλοσοφόρο, Π. Ταγκόπουλου : Οί όμιλίες του 'Αλκη Θρούλου.

ΕΞΕΔΟΘΗ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Η "ΑΔΕΛΦΟΥΛΑ ΜΟΥ,"

Μυθιστόρημα. — Με 24 Στίχοις του 'Αντωνίου Βάττη.

ΤΙΜΑΤΑ ΔΡ. 15

Εκδοτής : Ν. Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

'Οδός Εὐριπίδου 38 — ΑΘΗΝΑΙ

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

"ΠΡΟΖΕΣ," Πιζά ρυθμικά τραγούδια, 1915.

"ΛΥΡΙΚΑ," Ποιήματα, 1921.

*Υπάρχουνε μερικά αντίτυπα στα Βιβλιοπωλεία Γιωργ. Βασιλείου και Χρ. Γανιάση. Οί «ΔΡΟΣΟΣΤΑΛΙΔΕΣ» (Ποιήματα, 1916) έχουν εξαντληθῆ.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'

ΑΠΡΙΛΗΣ 1927

ΤΕΥΧΟΣ 4 (775)

Γ Κ Α Ι Τ Ε

Φ Α Ο Υ Σ Τ

(Μέρος Β', Ηρ. γ', 9506 κ. έ).

Ὁ Φάουστ, προυδύραχης τοῦ Μεσαίωνα, κυριεψε τὴν Ἀρκαδίαν, σύστημα ἐκεῖ κράτος φεουδαλικὸ καὶ ἔχτισε ἓνα κάστρο δυνατὸ, ὅτου ἔμενε. Αὐτὰ ἔγιναν τὴν καιρὸν, πού ὁ Μενέλκος πολεμοῦσε στὴν Τροία νὰ πάρει πίσω τὴν Ἑλένη (Τὸ χρονολογικὸ ἔσσυμβιβαστο δὲν πρέπει νὰ φαίνεται : Τὸ ἔργο εἶναι συμβολικόν). Ἡ Ἑλένη, σὰ γύρισε στὴ Σπάρτη, ἐπειδὴ ἀπὸ μερικὰ σημάδια πίστεψε πὺς ὁ ἄντρας τῆς εἶχε σκοπὸ νὰ τὴ σκοτώσει, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστίαν τῆς, φοβήθησε καὶ ζήτησε καταφύγιο στὸ κάστρο τοῦ Φάουστ. Αὐτὸς τὴν ἔκαμε βασίλισσα τῆς χώρας του καὶ τῆς καρδιάς του. Μὰ τοῦ φέρουνε τὴν εἰδηση πὺς ὁ Μενέλκος μὲ πολὺ στρατὸ ἔρχεται νὰ πάρει πίσω τὴ γυναῖκα του. Ὁ Φάουστ δὲν ταράζεται. Κλεῖει ἐμέσας τοὺς ἰπποδῶδες του καὶ τοὺς δίνει τὶς διαταγὰς του. Παραχωρεῖ στὸν καθέναν μιὰ χώρα ἀπὸ τὸ Μοριά καὶ τοῦ ἀναθέτει τὴν ὑπεράσπισή τῆς. Ἐπειτα, μὲ τὴ βεβαιότητα πὺς ἄλλο μέτρο γιὰ τὴν ἀσφάλειά τους δὲ χρειάζεται, κυριεψε τὴν Ἑλένη καὶ τῆς λέει :

Φάουστ. Ὅλας οἱ χώρες πού μοιράσαμε,
ὅποια κι ἂν ἔχει στὸν καθέναν πέσει,
πλούσιες, ὠραῖες, πλατατές· ἄς πᾶν ἐκεῖνοι ἐκεῖ !
Ἐμεῖς θὰ μείνουμε στὴ μέση.

Καὶ πᾶνε νὰ σὲ διαφεντέψουνε, νησί,
πού καὶ νησί δὲν εἶσαι : ἡ θάλασσα σὲ ζώνει
καὶ μιὰ λαφρὴν ἰσοφοσεῖρά
μὲ τῆς Εὐρώπης τὰ στερνὰ βουνὰ σ' ἐνώνει.

Ἀπὸ τίς χώρες τοῦ ἡλίου ἡ χώρα ἡ πιὸ ἀκριβή,
χαρὰς πληγὴ στὴν ἀνθρωπότη,
ρηγάτο γίνε τώρα στὴ βασίλισσα,
πού ἐσὺ τῆς χαμογέλασες, ὦ χώρα, πρώτη,

ὅτα μέσα στις καλαμιές, στοῦ Εὐρώτα πλάι τὰ ρέματα,
ἀπὸ τ' αὐγὸ τὴν εἶδε; τὰ προβάλλει
καὶ θάμπωσε τῶν ἀδερφῶν τὸ φῶς καὶ τῆς μαννούλας της,
ἀπὸ τὰστραυτερά της κάλι.

Ἡ χώρα αὐτῆ, ποῦ ἐσένα μοναχὰ κοιτᾷ,
τὸς ἄνθινούς της θησαυροὺς στρώνει μπροστά σου·
ὁκός σου ὁ κόσμος ὅλος, μὰ κι ἀπ' ὄλονε
τὴν κόσμο στὴν πατρίδα σου νὰ δώσεις τὴν καρδιά σου

Κι ἂν τῶν βουνῶν της τοὺς γυμνοὺς γκρεμούς,
ψηλὰ στὶς ριχες, τοῦ ἥλιου ἢ γλώσσα γλείφει,
λιγάκι πρασινάδα ἐκεῖ ἂ φανεῖ,
λιτὴ θροφή τ' ἀλαίμαργο γυρεύει ρίφι.

Πηγὲς πηδοῦν κι ἰσοβολοῦν νεροσυρμὲς
καὶ πρασινίζουν λαγαδιές, πλογιές, λιβάδια.
Πάνω σὲ χιλῶν λόφων τοὺς κυματισμοὺς
βέσκουνε οὐρόπια τῶν ἀρνιώνε τὰ κοπάδια.

Τὰ βόδια, στροφοπερατα, ὡς στὸ χεῖλο τοῦ γκρεμοῦ
τραβοῦν ἀργὰ μοναχικὰ στὴ ράχη·
μὰ ὅλα θα βροῦν, σὸν ἀποστάσινε, σκεπὴ
μὲς στὶς σπηλιές, ποῦ ἐνοίγουνε σὸν ἀγκαλιές· οἱ βράχοι

Τὴν Πάνα ἔχουν προστάτη ἐκεῖ, δροσολογοῦν
νεράιδες στοὺς θαμνότοπους τὴν ὀμορφιά τους
καὶ μὲ λαχτάρια εὐγενικὰ πρὸς σφαιῖρες πῶ ψηλὲς
ὕψωνουνε πυκνὰ τὰ δέντρα τὰ κλαδιά τους.

Ἡ δάση ἀρχαῖα | Βαλανιδιές, ποῦ στέκουν στιβαρές
καὶ πεισματάρεις τὰ κλαδιὰ σφιχτὰ κρατοῦνε·
μὰ τὰ σφεντάμνια παίζοντας σηκώνουνε
τὸ βάρος τους, γλυκόχυμα, κι ἀερολυγοῦνε.

Στὴν ἡρεμία τῶν ἥσκιων μητρικᾶ
γι' ἀρνιά καὶ γιὰ παιδάκια τρέχει χλιὸ τὸ γάλα·
πῶ κεῖ προσφέρει ὁ κάμτος τοὺς χρυσοὺς καρποὺς
κι ἀπὸ τὸν κόφιρο ρέει κορμὸ τὸ μέλι στάλα -στάλα.

Χείλη και πρόσωπα γελοῦν· ἡ ξέγνοιαστη ζωὴ
ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί πηγαίνει·
ἔδω στὸν κύκλο του ὁ καθένας εἶναι θεὸς
κ' εἶν' εὐτυχία κ' εἶναι ὑγεία μακαρισμένη·

Ἔτσι μέσα στὸ ἄγνὸ τὸ φῶς ἀξιώνει τὸ παιδί,
ὡς που σ' ἀντρίκεια δύναμη φτάνει κατόπι.
Καὶ μελειᾶς καὶ στέκεσαι κι ἀκόμα δὲν μορεῖς
νὰ πεῖς ἄν εἶναι θεοὶ ἢ ἄν εἶναι ἀνθρώποι.

Ἔτσι κι ὁ Ἀπόλλωνας βοσκοῦ μορφὴ νὰ πάρεαι δέχτηκε
— ὠραῖος βοσκός! — καὶ μὲ κοπάδια νὰ γυρίζει
γιατί ὅπου ἡ φῶση πάει σὲ κύκλους καθαφούς,
ὁ ἕνας τῶν ὄντων κύκλος μὲ τὸν ἄλλον γγίζει.

(Καθίζει κοντὰ της)

Καὶ σ' ἐμᾶς ὅμοια ἐποῦτο ἐστάθη βολετό·
σιὰ παρασμένα μὲ τὸ νοῦ μὴν τρέχεις!
Εἶσαι ἀπ' τὸν κόσμον εὖν τὸν πιὸ ψηλό,
τὸν πιὸ ψηλὸ θεὸ πατέρα σου ἔχεις.

Δὲ θὰ σὲ ζῶσει ἐσένα πύργος ἢ καστρί!
Στὴ γειτονιὰ τῆς Σπάρτης ἡ μεγάλη
κι ἀγέραστη Ἀρκαδία γιὰ χάρη μας
τὴν πράσινή της θὰν ἀνοίξει ἀγκάλη.

Ἡ χώρα ἡ πιὸ ἀκριβὴ σὲ καρτερεῖ,
ἡ πιὸ γελᾶτη μοῖρα σὲ μοιρώνει!
Λευτεριὰ ἀρκαδικὴ ἄς χιρεῖ ἡ ἀγάπη μας.
Νά, κοίτα, φυλλοσιῆς γίνονται οἱ θρόνοι!

ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΕ ΜΙΑΣ ΒΡΥΣΟΥΛΑΣ ΤΟ ΡΥΘΜΟ...

I

Ἐκεῖ ποῦ πέρασες, ἀνόμα
τοῦ Ἀπρίλη, λές, κάποια βραδιά
κρατάει τὸ γέλιο σου στὸ στόμα
καὶ τὸ τραγούδι στὴν καρδιά.

Κ' ἐκεῖ ποῦ χάθηκες, ἀγάλη,
θαρρεῖς, μετώθηκεν ἡ γῆ
καὶ τὸ φεγγάρι ἀπ' τὸ κανάλι
ματοβαμμένο πάει νὰ βγῆ.

Κι ὁ στοχασμὸς πὸς θᾶρθεις πίσω
ἔτσι μοῦ ἀγγίζει τὴν καρδιά,
καθὼς τὸ φῶς τὸ φεγγαρίσο
σὲ μὲ ἀνοιξιὰτικη βραδιά.

II

Στὴ στράτα τῶν κυπαρισσιῶν
προβαίνει ἀργὰ τ' ἀστέρι.
Μέσα μου ὁ πόθος τῶν νησιῶν,
ποῦ ἡ πίκρα δὲν τὰ ξαίρει.

Καὶ σὺ, πιστὴ μου συντροφιά
στῆς μοναξιάς τὸ δρόμο,
λές σὲ βαραίνει ἡ συγνεφιά
καὶ μοῦγειρες στάν ὄμο.

Καὶ γύρω ἡ Νύχτα μᾶς μελεῖ.
Καλὸ ἢ κακό μας; Ἄκου
τοῦ χάρου σκοῦζει τὸ πουλι
σ' ἓνα σταυρὸ ἐνοῦ λάκκου.

III

Τώρα τὸν πόθο μου θὰ κλείσω
σὲ μιᾶς βρυσούλας τὸ ρυθμό,
τίς πίκρες νὰ σοῦ τραγουδήσω
μὲ δίχως τέλος κι ἀριθμό.

Καί τ' ἀγριολούλουδα θὰ μάσω
στὴν ἀκρινὴ βουνοπλαγιὰ
τ' ἀγνὸ στεφάνι νὰ κρεμόσω
γιὰ τὴ χλωμὴ μας Παναγιὰ.

Καί στὸ ξωκλήσι, ποὺ δὲ μπαίνει
παρὰ ὁ βοριάς νὰ κοιμηθῆ,
ἀργὰ τὸ κλάμα θὰ σημαίνει
κι ὁ πόνος θὰ λειτουργηθῆ.

ΑΘ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ω ΝΑ Ο ΔΙΟΝΥΣΟΣ

ὦ νὰ ὁ Διόνυσος, εὐὴν εὐὴν οἱ Θυρσοφόροι.
ὦ μὲ κισσοὺς ἄς πλέξουμε στεφάνια, ὦ κόρη, ὦ κόρη,
Κι ἄς τρέχουμε ἀλλοιάζοντας μὲς στὴ βαθειὰ κοιλάδα.
Ἔνας Θεὸς ἐγὼ καὶ σὺ μιὰ Θεοῦδα, μιὰ μαινάδα!

Εὐὴν τραγούδια, εὐὴν χοροί, εὐὴν ἡ λήθη, ἡ λήθη.
... Κι ὡς τρέχουμε ἀλλοιάζοντας μᾶς ἀκλουθοῦν τὰ πλήθη.
Κι ὡς πᾶν' ἔτσι στίς φτέρνες μας συντροβούμε ἀπὸ κάτου
Τὸ κράτος ποὺ χασκοτηράει τοῦ τρομεροῦ θανάτου.

Ω ΕΓΩ Η ΧΟΡΕΥΤΡΑ

ὦ ἐγὼ ἡ χορεύτρα ἡ λιγερή, ἡ πανώρια, ἡ κελαδίστρα.
Χτύπα τὸ ντέφι ἀτσιγγανε καθὼς βιράω τὰ σείστρα.
Ἔτσι σειστά, τρικυμιστά, λίγα κορμὶ μου χιμῶ
Τί μὲ κοιτᾶτε ; σὰς θωράω στὰ πόδια μου σὰν ἄμμο.

Κέντα, ὦ χαρά, καὶ φλόγιζέ μου ἐὼν τρελὰ τὰ φρένα.
Οἱ νιοὶ νὰ λυώνουνε καθὼς πετάω τρικυμισμένα,

Οἱ νιοὶ νὰ σφάζονται καθὼς γλυκοβαράω τὰ σεῖστρα
Ἐγὼ ἢ γυναῖκα ἢ γύφτισσα, ἢ τσιγγάνα, ἢ ξεμουαλιστρα.

ΥΜΕΝΑΙΟΣ

Ὁ Ὑμέναιός μου, ὦ τί χαρὰ μου, ὦ τί χαρὰ τρελή !
Ἐμπρὸς κόρνα, ἄρπες, φλάουτα, ταμπούρα βροντερά
Κι ἀηθόνι ἐσὺ μὲς στὰ βιολιά ξεχωριστὸ βιολί
Παίζοντας σμίγε μὲ τῆ γις τὰ οὐράνια τὰ λαμπρά !

Στὸ πρῶτο πύρινο φιλι ἄς σμίξουμε, ὦ καλή,
Νὰ τὰ ταμπούρα ὅλα βαροῦν, βαροῦν τὰ βροντερά
Κ' ἔτσι ἄς σμ ξουμε ὦ καλή, καθὼς τὸ θεῖο βιολί
Παίζοντας σμίγει μὲ τῆ γις τὰ οὐράνια τὰ λαμπρά.

Ι Τ Σ Η !

Ἴτσα ποῦ νᾶσαι ἀγάπη μου, ποῦ νᾶσαι ὠϊμένα, ὠϊμένα.
Ἴτσα, μονάχα μιὰ στιγμοῦλα γύρισ' ἀπ' τὰ ξένα,
Ἐτσι μονάχα μιὰ στιγμή κ' ἔστερα φύγε πάλι
Κ' ἔστερα φύγε, κι ἄλλη πιά φορὰ μὴν ἔρχεσαι ἄλλη.

Μὰ γρηγόρα σὺν τὸ πτυλάκι σχίσε τὸν αἰθέρα
Κι ὅπου καὶ νᾶσαι πρόφτασε προτοῦ βραδιάσει ἡ μέρα.
Ὅπου καὶ νᾶσαι, ὅπου καὶ νᾶσαι ἄχ ἔλα πρὶν νυχτώσει
Γιατὶ γιὰ μένα ἀγάπη μου πιά δὲ θὰ ξημερώσει.

ΙΩΣΗΦ ΓΑΓΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΛΕ ΝΑ ΠΙΩ !

Βάλε νὰ πιῶ !
Δὲ βλέπεις ξένη πῶς διψῶ ;
Τί νὰ μοῦ κάνει εἰ ἐ τὸ κατοστάρι :
Ὁ Διάβολος σοῦ λέω νὰ μὲ πάρει
ὀλόκληρο βαρέλι ἂν δὲ ρουφήξω !
... Τί ψευτοκαμωμένο ἀνθρωπάκι ...
Θᾶσαι ἀπὸ τζάκι ὡς φαίνεται μεγάλο !
Χλωμός, λιανός, μὲ τόσο ἓνα χεράκι . .
Καὶ τί λαιμός ! μπροῦσα νὰ σὲ πνίξω

Χωρίς νά τῷ τερνε κανείς χαρπᾶρι . . .
 Γελᾶς ; Κέρνα μ' ἀκόμα, κέρνα κι ἄλλο,
 Καὶ μὴ κοιτᾶς μὲ μάτι λυγρωμένο.
 Ἔ! νά ξερες πῶς σὲ μισῶ διαβᾶτη
 Ποῦρθες στὸ σπῆτι αὐτὸ τ' ἀτιμασμένο
 Γιὰ νάμπεις μὲς στὸ ξένο μου κρεββάτι !
 Ξένο ! δὲν εἶν' αὐτὸ δικό μου,
 Βρίσκεται κείνο πέρα στὸ χωριό μου,
 Στὸ τίμιο καθαρό μου σπιτικό,
 Πιὸ ζοῦσα μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό . . .
 Ἐδῶ βρωμιὰ καὶ μοῦχλα . . . Θὰ μοῦ πεῖς
 Πῶ : βρίσκεσαι δῶ μέσα . . . Τί σὲ νοιάζει :
 Καθένας τὰ δικά του νά κοιτάζει,
 Γαῖά σου ! βασιλικὰ κερνάς, μὴ ὥστόσο
 Τίποτα ἄγῳ δὲν ἔχω νά σεῦ δώσω . . .
 Πόλι γελᾶς γενιὰ καταρρομένη !
 Μὴ τάχα μὲ περνᾶς γιὰ μεθησμένη ;
 Μα ὡς βλέπεις κουβεντιάζω λογικά.
 Νὰ φύγω ἀπὸ δῶ μέσα εἶν' ἀργά . . .
 Μ' ἀκόμα τὰ ἔσραφά μου θὰ κλαίει,
 Κ' ἡ μάννα τάχα τί νά λέει ;
 Ἄχ ! ἡ γωνιά μας θάχι σβύσει
 Κ' ἡ λάμπα θὰ φωτίζει θαμπά,
 Μὰ εἶν' ἀργά ! ἡ πόρτα πιά ἔχει κλείσει . . .
 . . . Ἀτέλειωτη εἶν' ἡ νύχτα . . . ποῦ μὲ σέρνεῖς ;
 Μὲ τὸ στανιὸ ποιὸς σ' ἔμαθε νά παίρνεῖς ;
 Κ' εἶσαι ἀρχοντόπουλο τρανό ! Γελᾶς ;
 Μὴ θὰ μοῦ πεῖς καὶ σὺ πῶς μ' ἀγαπᾶς ;
 Δυὸ μάτια μὲ κοιτάξαι μιὰ φορὰ
 Σὰν εἶμουνα καὶ ἄγῳ κυλοκυρά,
 Δυὸ χεῖλια εἶχανε κάτι νά μοῦ ποῦνε . . .
 Νὰ οἱ Ἀγάπες ποῦ μᾶς καταντοῦνε !

.....
 Ἔλα χουσέ μου, κέρνα λίγο ἀκόμα,
 Κ' ὕστερα πιά θὰ μᾶς δεχτεῖ τὸ στρωμα . . .
 Ἔτσι μ' ἀρέσεις ! Βάλε μου νά πιῶ !
 Βάλε νά πιοῦμε ἀγάπη μου κ' οἱ δυό !

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΔΗΣ

Ο ΜΑΓΕΜΕΝΟΣ

Νεράζια σγουροπλέξουδη και μαρμελοματούσα
 Θυρεί απ' τὰ διάφανα νερά τὸν πρωτοταξιδικάου
 Νὰ νείρεται στὴν κουρσότη μ' ἀτάλευτη τὴν ὕψη :

« Θαλασσοπερατάρη μου, σὸν τί μοῦ συλλογᾶσαι ;
 Μὴν ἀδερφοῦλες ἔρηστε, μὴ τῆς καρδιάς σου ταίρι ; »
 Καὶ ὁ μαγεμένος στὴ φωνὴ χέρι καὶ χεὶλ ἄνοιγει :

« — Πλουτιά μου, ἐσένα νείρομαι καὶ σένα συλλογοῦμαι ! »
 Μανούλα τὸν ἀκαρτεροῦσε, κ' ἡ Ἀγάπη του δυὸ χρόνια
 Τρίτη χρονὰ ρασοφορᾶν καὶ κλαῖν ἀγκαλιασμένες !

Στ. 19285

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΜΠΡΟΥΣΟΣ *

Τοῦ Πάλλη ἴνομα εἶτανε προσωρισμένο νὰ συνοδεύεται μὲ μιὰ
 ἀπὸ τίς λαμπρότερες μετὰφρασεῖς ποὺ βγήκε ἀπ' ἀνθρώπου χέρι, — τὴν
 Ἰλιάδα του. Ἀγαποῦσε πάντα νὰ λήη αὐτὸς δὲν εἶτανε γεννημένος γιὰ
 νὰ γράφῃ πεζά, καὶ δὲν ἔγραφε. Τὸν πίστευα ἀπὸ εἶδος εὐγένεια, μέσα
 μου ὅμως, ἔλεγα πάντα, ἕνας ποὺ μπορεῖ νὰ βγάξῃ τέτοιους περιλαμ-
 πρὸς στίχους σὰν αὐτοὺς ποὺ βλέπουμε μέσα στὴν «Ἰλιάδα» του,
 πῶς γίνεται νὰ μὴν μπορῇ νὰ γράψῃ καὶ πεζὰ ἐπίσης; περιλαμπρα,
 μάλιστα ὅταν ἔχη καὶ νὰ συλλογιστῇ καὶ νὰ πῇ. ὅπως ἔχει σὲ ἀντικεί-
 μενα ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν; Καὶ τώρα, ποὺ μᾶς κἀνήκε τέλος πάντων
 πεζογράφος μὲ τὸν «Μπρούσο» του, καὶ μᾶς διασκέδασε ὅχι λίγο, νὰ,
 ποὺ εἶχε τὸν τόπο τῆς ἡ ἀπορία μου. Μᾶς βγαίνει πεζοπῶρος πρώτης,
 κι ὁ λόγος του ἀρχίζει νὰ κατοικωμιά ἡ ὄχι καὶ ἡμερα, καὶ νὰ ἱστορῇ
 σοβαρὰ ἔθνη καὶ ψευδία σὲ κοινὸς ἀνὴρ σπουδῶν καὶ σὲ κοινὰ παιδιὰ,
 ποὺ ρήχτουνε τὸν πρῶτο νὰ ποῦμε σπάρα τῆς ψευτωσύνης ποὺ βλέ-
 πουμε στὴν κατοπινὴ τους ζωὴ. Δὲν τ' ἱστορεῖ ὅμως μὲ κάκια, παρὰ
 μὲ κάποιον πόνο πάντα, κ' ὕστερα ἀπὸ βαθυὴ μελέτη. Κ' ἔτσι ἀπὸ ψευ-
 γὰδι σὲ ψευγάδι ἐρχόμεστε στὰ μέρη ποὺ ἡ ρηματιά μας ἀλλάζει ἀξαφνα

* Μπρούσος. Σημειώματα ἀπὸ τὸ Νομπεύ. Βιβλιοπωλεῖο Γενάρη, 68-
 Σοφοκλή 3, 1923.

ῥη, καὶ περιγράφει ἐξαίσιες τοπικὰς ὁμορφίαις. Κ' εἶδ' ἡμᾶς παρουσιάζεται ὁ τίτλος τοῦ Ἔργου, καὶ μὲν ἐπισημαίνεται, καὶ βλέπουμε τέλος πάντων, ὅσοι δὲν πῆγάμε ποτὲ πρὸς τὸν Μπρουσό, τί σημαίνει ἡ μυστηριώδης ἐκείνη λέξις. Μὰ παραπομπὴν τρεχάμε.

Ἔχουμε πρῶτα νὰ περάσουμε ἐπιστομονικὰ λημέρια, π.χ. τίς δοκιμὲς ποὺ γενήκανε στὸν τόπο μας μετὰ τὴν ἑλληνικὴ τὴ Βοτανικὴ. Κατόπι ἀντικείμενα βιβλιογραφικά, καὶ πολὺ περιέργω μάλιστα, ἀφοῦ μαθαίνουμε καὶ μετὰ τί τρόπο κλάπηκε ἓνας σπάνιος Ἐρωτόκριτος, ἔπειτα χίλια μύθου ἄλλα περιστατικὰ τῆς τότε ζωῆς, τῶν τότε συνηθειῶν. Μ' ἄλλους λόγους ὁ «Μπρουσὸς» καταντῖται γενικῆ θεᾶ τῆς Ρωμισούνης, βαθιῶς ψυχολογημένης. Καὶ κατόπι ἀπὸ ἀπύπολλα νόστιμα ἀνέγδοτα ποιητικῶν σολοικισμῶν, ξαναμπαινόμε σὲ σειρά κριτικὲς παρατηρήσεις πολεμικῶν γεγονότων, καὶ μ' αὐτὲς τὸ ταξίδι μας (ἐπειδὴ στὸ ταξίδι ἀπάνω ἔρχονται ὅλα αὐτὰ τ' ἀνέγδοτα), γίνεται πρὸ σοβαρὸ καὶ διδακτικὸ.

Οὔτε στιγμή δὲν κουράζεται ὁ πεζοπόρος μας. Ὀλοένα προχωρεῖ, καὶ ὄλοένα δηγέται. Ἡ ἀκουρασιά του αὐτὴ μὲς θυμίζει πολὺ τὸν περίφημο «Autocrat at the breakfast table» τοῦ Oliver Wendell Holmes, ποὺ εἶναι κ' ἐκεῖνος μονολογικὸς ὡς τὸν Μπρουσό.

Ἔρχονται τώρα ἱστορικὰ τοῦ Κρουσενιοῦ, τοῦ Μπραϊμ, τοῦ Μάσκο Μπότσαρη, ἔπειτα τοῦ Τρικουλή, Δεληγιώργη, Μάνου, καὶ ἄλλων, καὶ τέλος ξεπροβάλλουμε καὶ δυὸ τρεῖς πολὺ παλιὰ ἀνέγδοτα, ποὺ ἕνα τους εἶπεν ἥρωα τὸν ὑποφαινόμενο! Αὐτὸ ἔσωνε νὰ μᾶς πείσῃ τί φοβερὸ μνημονικὸ τῷχει.

Ἡ περιγραφή τῆς κοίτης τοῦ στενοῦ τῆς Στραγασιᾶς πρέπει νὰ διαβασθῇ σὶ βιβλίον μέσα. Παίρνουμε ὡς τόσο μερικὲς ἀράδες:

«Τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, γνωστῆς ἀπὸ τὸνομα γειτονικοῦ χωριοῦ ὡς τὸ στενὸ τῆς Στραγασιᾶς, τὸ θέσμη εἶναι θελκτικόν, θεαματικώτερον παρὰ τὸ θέσμη πολλῶν σκηνογραφικῶν ποὺ μᾶς δείχνονται στοὺς κινήματογράφους ὡς τι ἐκλεχτότερα κοσμήματα τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Τόσο, ποὺ ξεκαθαλίκεθα λίγη ὥρα... Τὸ κερὸ γίργαρο καὶ κρουστικένο κατρακυλάει μουρμουριστὰ ἀπάνω στὰσπρογάλαζα λιθάρισσ, καὶ χοντροὶ πλάτανοι καὶ βαλανιδιές στολίζουσιν τὸ ρέμα... Ὅποιος τίς ἀγαπάει (τέτοιαις καλλοῖναι), ὅς κοπιᾶσῃ νὰ τίς δῆ. Εἶναι ὁ μόνος ἀποτελεσματικὸς τρόπος».

Πολὺ πραχτικὴ συμβουλή. Κι ὅμως τί ὥραϊα καὶ ζωντανὰ μᾶς τὸ περιγράφει, καὶ πόσο ἀληθινὰ μᾶς τὰ παρασταίνει.

ΛΥΡΙΚΕΣ ΠΡΟΖΗΣ

ΚΑΘΩΣ ΒΟΓΓΟΥΝ ΤΑ ΚΥΜΑΤΑ...

Πρέπει να μπορείς να πονείς ως στην άτελεισιά και να μπορείς να γελάς ως στην τρέλα, δίχως ν' απελπίζεσαι και δίχως να τρελαίνεσαι...

Κάτι συντρίβεται. Κάτι τσακίζεται το νοιάδι, κάτι σπάζει γύρω μου, μέσα μου...

Μιλέναρδ Κέλλερμαν : «Τρελός ;»

Το κόκκινο γέλιο απλόηθε μέσα μου. Είμαι τρελός, δέν τ' ἄρ-
νιέμαι. Κυνηγάω τοὺς ἥκιους, πάνω καταλουδες στὸ δάχτυ, τρέχω ξο-
πίσω ἀπ' τὸν ἥκιο μου, κίνω τὴ σκέψη μου πεταλουδα καὶ τρέχω.

Εἶμαι τρελός. Τὸ πιστεύεις ; Κλείνω στὸ μυαλό μου μιὰ θάλασσα,
βογγάνε τὰ κύματα, —εἶμαι τρελός. Τραγουδάω...

Σφυραίνει τ' ἄγρι. Γυρίζει ὁ καιρός. Κυλάνε τὰ κύματα καὶ μοῦ
βρέχουν τὰ γόνατα.

Ψαρεύω—τὸ πιστεύεις ;—ψαρεύω. Δολώνω καὶ εὐχίνομ στη θάλασσα.
Καὶ βουτῶ γιὰ νὰ φέρω κοράλλια. Τὸ πιστεύεις ; Κοράλλια ! Κ' ἕστερα
σπάξει το βρόχι, σιαλάνει τ' ἀγίαστρι στὸ βρόχο. Καὶ βουτῶ κι ἀπο-
μένω κεὶ κάτου.

Εἶμαι τρελός, δέν τ' ἄρνιέμαι. Κλείνω στὸ μυαλό μου μιὰ θάλασσα,
βογγάνε τὰ κύματα, —εἶμαι τρελός. Τραγουδάω :

— Πλυσιὰ 'ναι γιὰ μένα ἡ ζωὴ καὶ γλυκὸ τὸ τραγοῦδι. Μὰ καὶ τὸ
τραγοῦδι κατάρα γίνεται κ' ἡ ζωὴ μου γίνεται φλόγα ὀργισμένη τὸν αἰ-
θέρα νὰ κάψει.

Ἄν τὸ κρύβω πὼς μισῶ κι ἀγαπῶ, κι ὅταν ἀγαπῶ, δέν τὸ κρύβω,
πὼς μπορῶ νὰ μιπήσω. Εἶμαι τρελός ἴσως ; — μπορεῖ νᾶμαι τρελός.
Μή, πὼς εἶναι ὁ φρόνιμος ;

'Ἀπ' τὰ χεῖλια μου κυλάνε οἱ κατάρες σὰ βότσαλα σ' ἀφρισμένο
ἀερογιάλι. Καταριέμαι τὴ γενιὰ τὴν ἀνθρώπινη, καταριέμαι τὸν ἥλιο
ποῦ φωτᾶει τοὺς ἀνθρώπους...

Εἶμαι τρελός ἴσως ; — μπορεῖ νᾶμαι τρελός. Τὰ λόγια μου
κυλάνε ἀπ' τὰ χεῖλια μου σὰν κόκκινα, ματωμένα τριαντάφυλλα :

Θυμάμαι τὴν πόρνη ποῦ μὲ πῆρε στὰ χέρια της, τὸν τυφλὸ ἀσηκτὴ

πού μ' ανέβασε στο βράχο, τὴν ἄρρωστη γενιά πού μ' ἀνάθρεψε, τὸν τρελὸ στρατοκόπο — τὸν ἑαυτὸ μου, θυμάμαι. Καὶ λέω πὼς εἴμαστε ὅλοι τρελοί, πὼς ἡ ψυχὴ μας εἶναι μιὰ πόρνη ξεδιάντροπη, — καὶ τυφλὸς ἀσκητὴς π' ἀνεβαίνει στο βράχο, καὶ μιὰ γενιά ποθοπλάνταχτη, ἄρρωστη, καὶ ὅλοι πὼς εἴμαστε τρελοὶ στρατοκόποι...

— Κι ὅμως γλυκιά 'ναι γιὰ μένα ἡ ζωὴ καὶ γλυκὸ τὸ τραγοῦδι :

Θυμάμαι τὴν ξανθοῦλα βιολέττα στ' ἀρμυρίκια τοῦ βράχου, — τὴ βιολέττα στο ρουμάνι ν' ἀνθίζει, — μιὰ βιολέττα στὴν ψυχὴ μου κ' ἐμένα.

Κ' ὕστερα, θυμάμαι, — θᾶπρεπε νὰ συρθεῖ ἐδῶ μιὰ μεγάλη παῦλα, ἓνα κενὸ τρισαπέραντο, — θυμάμαι, καὶ καταριέμαι τὸν ἥλιο.

Καὶ τὸ τραγοῦδι μου κατάρρα γίνεται κ' ἡ ζωὴ μου γίνεται φλόγα ὀργισμένη τὸν αἰθέρα νὰ κάψει.

Εἶμαι τρελός, δὲν τ' ἀρνιέμαι. Τρελὸς στὴν ἀγάπη, πῶς τρελὸς ἀπ' τὸν ἔρωτα.

Σκύβω στὴν πηγὴ σου καὶ πίνω. Τὸ νερὸ μὲ δροσιζει. Λαχταρῶ γιὰ κροντήρι τὰ χεῖλια σου. Μοῦ γελᾷς, νερομάννα, καὶ μοῦ δίνεις καὶ πίνω.

Ἄχ! δροσοῦλα οὐράνια, θεόσταλη, — ἄχ, φωτιά πού μὲ φλέγεις ... Τὸ ποτήρι — συντρέμμα! Πίνω ἀκόμα, διψῶ, πίνω ἀτέλειωτα. Κ' ἡ φωτιά σου μὲ φλέγει.

Θᾶπρεπε νὰ συρθεῖ ἐδῶ μιὰ μεγάλη παῦλα, ἓνα κενὸ τρισαπέραντο σὰν τὸ κενὸ πού γεμίζει τὸ μαρμαρένιο κιβούρι ἅμα λυώσει τὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ θᾶπρεπε τὸ χάος αὐτὸ νὰ μιλοῦσε, χωρὶς νὰκούγεται θρόισμα, χωρὶς κανένα θόρυβο, ἔτσι σὰν ἓνα στόμα κλεισμένο, πού λέει κάποια λόγια βιθύτερα — ἴσως κλάματα, ἴσως χαρὸς, μπορεῖ καὶ λόγια παρὰταιρα ἐνῶ μπεθημένου.

Θᾶπρεπε — ὦ! πόσα θᾶπρεπε νᾶλεγε τὸ κενὸ αὐτὸ, ἡ τρισαπέραντη παῦλα πού σὰ δάχτυλο μοῦ κλείνει τὰ χεῖλια καὶ προστάζει σ' ἓναν τρελὸ νὰ σωπαίνει.

Τὸ Π ρ ε π εὶ δὲν τ' ἀγρικῶ ἀπ' ἔξω τί δὲν ἔμαθα ὡς τώρα νὰ φοβᾶμαι σὲ τίποτα οὔτε νὰ δειλιάζω μπροστὰ σὺν ἀνθρώπινο κίντυνο.

Τὸ Π ρ ἔ π ε ι τ' ἀγρικῶ στήν ψυχὴ μου. Καὶ ῥωπαίνο.

Κι ἂν κάποτε ἀνοίγω τὰ χεῖλια μου ὦ! τότε θέλω τ' ἀσυνάρτητα λόγια ν' ἀκούγονται παρὰ νὰ πῶ τίς μεγάλες ἀλήθειαι, ποὺ κι αὐτὲς ἴσως θὰν τίς πάρουνε, ὅσοι δὲν ξαίρουνε, γιὰ λόγια τρελοῦ.

Ἔτσι, λέω, νὰ συρθεῖ κ' ἐδῶ ἡ μεγάλη πικύλα, ἕνα κενὸ τρισιπέραντο, σὰν τὸ κενὸ τοῦ γεμίζει τὸ μαρμαρένιο κιβούρι ἅμα λυώσει τὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου...

Νυχτώνει.

Κρεμιθονται τὰ μαύρα κουρέλια στὴ σκέψη μου, δὲν ἔχω στάλα μυαλό, εἶμαι τρελὸς ἀπ' τὸν πόνο.

Βρίσκω τὴν Πόρνη στὸ δρόμο μου :

— Πάρε, νά, πάρε τὴν ψυχὴ μου στὰ χέρια σου, μάλιξέ τηνε, γυναίκα, ὅσο θιλεις, πέταξέ τηνε στὰ βουκαδία τοῦ πόθου.

Μέθησα. Εἶμαι τρελὸς ἀπ' τὸ μεθῆσι. Σκότωσα τὸν ἀσκητὴ λογισμὸ μου. Δὲν φέλνει πιά. Τραγουδάει. Καὶ λέει πῶς εἶναι γλυκιὰ ἡ ζωὴ, γλυκὸ τὸ φιλὶ τῆς Ἐταίρας, γλυκιὰ κ' ἡ πυράδα τοῦ μούστου.

— Τρελε!...

Νυχτώνει.

Κ' ἔξω ἀντηχοῦτε οἱ θρηνοὶ, τὰ δάκρυα, —καὶ μὲ κλαῖς, καὶ σὲ κλαίω.

Εἶμαι τρελὸς, δὲν τ' ἀρνιέμαι. Τὸ κόκκινο γέλιο ἀπλώθηκε μέσα μοι. Τιξίδεψα κ' ἔφρασα. Ἦρθα κ' ἔφυγα πάλι. Καὶ μένω κάπου καὶ θέλω νὰ φύγω ξανά. Εἶμαι τρελὸς. Κυνηγῶ τοὺς ἡσικιοὺς, πιάνω πεταλοῦδες στὸ δίχτυ, τρέχω ξοπίσω ἀπ' τὸν ἡσικιο μου, κάνω τὴ σκέψη μου πεταλο-δι καὶ τρέχω.

Κάτι ζητώω, κάτι μοῦ λείπει, —σὰ νὰ πρεπε κάτι νάρθει, κάτι φωτερό σὰν ἀγουσιτάτικο μεσημέρι, ἕνας ἥλιος ποὺ νὰ χαράζει στὰ βυρεία τὰ μεσάνυχτα, — ΕΣΥ μὲ κινούρια ψυχὴ, ΕΓΩ μὲ πιὸ ἥρομη σκέψη. Κάτι ποὺ θὰ μοῦφερνε τὸ κορμὶ ἀπ' τὸ βυθὸ τοῦ πελάγου, τίς χουσὲς πεταλοῦδες ἀπὸ τ' ἄνθια τοῦ κάμπου, — κάτι ποὺ θάτανε γιὰ μένα τὸ λιμάνι τ' ἀπάνεμο, μπορεῖ καὶ τὸ κρινένιο τὸ χέρι ποὺ θὰ μ'ἔκλεινε σιγά-σιγά σὲ μιὰν ἀγκαλιὰ πουπουλένια, χωρὶς νὰν τὸ νοιώσω πῶς.

Μά, ὦ, Ζωή, ποῦ νὰ βρισκεται τόχα τὸ λιμάνι τ' ἀπάνεμο, σὲ ποιὰν ἄκρια γυρίζει ὁ νοτιάς σὲ μπουνάτσα ;...

Είμαι τρελός, δὲν τ' ἀρνιέμαι. Κλείνω στὸ μυαλό μου μιὰ θάλασσα, βογγάνε τὰ κύματα, εἶμαι τρελός, τραγουδάω :

- Γλυκιά 'ναι γιὰ μένα ἡ ζωὴ !...

(1922)

ΙΑΝΟΣ Δ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΑΜΕΝΗ ΖΩΗ

Εἶτανε ἓνα βράδι τοῦ Ὁχτώβρη.

Ἐρχότανε στὸ ζαχαροπλαστείο νὰ ζητήσῃ τὸ θεῖο της. Εἶτανε ἓνα γνωστὸ μαγαζὶ ποὺ συχνάζανε κ' οἱ τρεῖς φίλοι κ' εἶτανε βέβαιη πὼς θὰ τὸν εὔρισκε ἐκεῖ μέσα. Ἠξαιρε πὼς ὁ θεῖος της εἶχε συνήθειες ἀκλόνητες ποὺ δὲν τίς ἀλλάζε ποτὲ καὶ πὼς ὁ θεῖος του περνοῦσε σὰ ρωλόι, ἀνάλλαχτος καὶ μονότονος. Στὸ ἴδιο μαγαζί, στὴν ἴδια ὄρα, στὸ ἴδιο μέρος, στὸν ἴδιον καναπέ, στὸ ἴδιο τραπέζι.

Μπήκε μέσα στὸ ζαχαροπλαστείο ἀλαφριά καὶ χαρούμενη σὲ μιὰ πεταλούδα. Δὲ θὰ εἶτανε περισσότερο ἀπὸ δέκα ὀχτὼ χρονῶνε μ' ἓνα ἀψηλὸ, μεστὸ, ἀδρὸ κορμί, ποὺ δὲν εἶχε ὅμως τίποτα τὸ μπατάλι-κο. Φοροῦσε μιὰ μακρῆ, μάλλινη, πλεχτή, κόκκινη ζακέτα καὶ στὸ κεφάλι ἓνα σκουφάκι, κόκκινο κι αὐτό, πλεχτό, ποὺ ἔρρηχνε μιὰ κόκκινη ἀντιφεγγιά στὰ μάγουλά της.

Ζύγωσε στὸ τραπέζακι ποὺ καθόντανε οἱ δυὸ φίλοι λυγίζοντας τὸ κορμί της σὰ γάτα.

— Δὲν εἶναι ἔδῳ ὁ θεῖος μου ;
ρώτησε.

— Δὲν ἦρθε ἀκόμα, μὰ τονὲ περιμέναμε. Δὲν κάθεται ὅσο νάρθη;

Δὲν ἔφερε καμιὰ δυσκολία. Τηνὲ βάλανε νὰ καθήσῃ στὸ μαλακὸ καναπέ ἀνάμεσά τους. Ἐκείνη ἔδειχνε μιὰ χαρὰ σὰ μικρὸ παιδί. Δὲ φαινότανε διόλου νὰ στενοχωριέται ποὺ ἔμελλε νὰ κἀνῃ παρέα μὲ δυὸ σχεδὸ γέρους, δυὸ μεσόκοπους ποὺ θὰ ζυγώνανε τὰ πενήντα. Κάτι νέοι ποὺ καθόντανε στὸ διπλανὸ τραπέζι, ἀρχίσανε νὰ τὴν ἐρευνοῦνε μὲ τὰ μάτια τους, μὰ αὐτὴ δὲ φαινότανε νὰ τοὺς ἔδινε προ-



σοχή. "Όχι πώς δὲ γύριζε νὰ τοὺς κοιτάξῃ, μὰ ἡ μτσιὰ τῆς ἔδειχνε μιὰ τέλειαν ἀδιαφορία. Ἐκεῖνοι σὰ νὰπορούσανε ποὺ τὴνὲ βλέπανε νὰ κάθεται ἀνάμεσα σὲ δυὸ μεσόκοπους καὶ συχνὰ σκόδανε, ζυγώνανε τὰ κεφάλια τοὺς πάνου ἀπὸ τὸ τραπέζι, κάτι σιγολέγανε κ' ὕστερα χαμογελοῦσανε ἔλοι μαζί. Φυτικὰ θὰ λέγανε κάτι πειραχτικὸ γιὰ τοὺς δυὸ γέρους. Ἡ ματιὰ τοὺς, ὅταν τὴνὲ γυρίζανε πρὸς τὸ μέρος τοὺς ἔκρυβε κάτι τὸ εἰρωνικὸ.

Ἐνας ψιθύρισε :

—Ποὺ τὸ φαρέψανε τὸ τρυφερούδι οἱ παλιόγεροι ; . . .

—Εἶδες ἐκεῖ τοὺς παλιόγερους ; εἶπε ὁ ἄλλος.

Στὸ ἄλλο τραπέζι καθόντανε δυὸ ἀξιωματικοί. Εἶτανε κ' οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ Μετωπο καὶ φαινόντανε περήφανοι γιὰ τὰ μικρὰ χρυσᾶ τριγωνάκια ποὺ εἶχανε κολλημένα στὸ μανίκι τοὺς καὶ ποὺ βεβαιώνανε τὴν ἀντρεία τοὺς. Μὰ τὸ κορίτσι καὶ σ' αὐτοὺς ἔδειχνε τὴν ἴδιαν ἀδιαφορίαν. Τοὺς κοίταζε, μὰ γλήγορα γύριζε ἄλλου τὴ ματιὰ τῆς σὰ νὰ μὴ τῆς κάνανε καμιὰν ἐντύπωση οὔτε τὰ γαλόνια τοὺς, οὔτε τὰ ἐξάμηνα ποὺ εἶχανε στὸ μανίκι, οὔτε τὰ νιάτα τοὺς.

Κεῖνο ποὺ τὴν ἔμελλε, φαινόντανε πὼς εἶτανε μόνο οἱ δυὸ γέροι. Αὐτοὶ τραβοῦσανε ὅλη τὴν προσοχὴ τῆς. "Ακουγε μὲ προσοχὴ τί τῆς λέγανε καὶ τοὺς ἀπαντοῦσε πρόθυμα, πρόσχαρα, πάντοτε μὲ τὸ γέλιο στὰ χεῖλια τῆς, ποὺ εἶτανε σωστὰ κοραλλένια.

Ἐκεῖνοι ρουφούσανε μὲ δίψα τὴν εὐτυχία αὐτῆ ποὺ τοὺς ἦρθε ἔτσι ἀναπάντεχα αὐτὸ τὸ βράδι. Ἡ παρέα τοὺς εἶτανε πάντοτε τόσο θλίβερῆ. Σιμῆγανε, καθόντανε πάντα στὴν ἴδια θέση, τρώγανε τὸ ἴδιο γλυκὸ γιὰ μῆνες, κουβεντιάζανε λίγο γιὰ τὰ διάφορα ζητήματα τῆς ἡμέρας κ' ὕστερα βυθίζοντανε σὲ μιὰ μελαχολικὴ σιωπῆ. Εἶτανε μιὰ μελαχολικὴ παρέα. "Όχι πὼς δὲ λέγανε χωρατὰ μεταξύ τοὺς καὶ δὲ γελοῦσανε. Μὰ καὶ τὸ χωρατὸ τοὺς καὶ τὸ γέλιο τοὺς εἶχε ἓνα θλιβερὸ χρώμα. Χωρατεύανε γιὰ νὰ διώξουνε τὴν ἄνια ποὺ τοὺς βέβαινε, γελοῦσανε τὸ πιδὸ πολλὶ γιὰ νὰ δώσουνε μιὰ διέξοδο στὴ βαριά θλίψη ποὺ πλημμυροῦσε τὴν ψυχὴ τοὺς.

Μόνο ἀπόψε δοκιμάζανε μίαν ἀληθινὴν χαρὰ. Αὐτὸ τὸ κορίτσι τοὺς ἦρθε ἔτσι ἐξαφνα σὰν εὐλογία θεοῦ μέσα στὴ θλίβερῆ, στὴ βαριά μοναξιά τοὺς. Δὲν εἶτανε πιά ἀναγκασμένοι νὰ ξαναλένε τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, νὰ ἀντικρούζουνε πάλε τὴ βαριά μορφή ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου, ἔπως κάνανε τώρα χρόνια. Τώρα εἶχανε μπροστὰ τοὺς μιὰ καινούρια, μιὰ δροσερῆ μορφή, γιομάτη χαρὰ καὶ υγεία, ἀκούγανε ἓνα γέλιο δροσερὸ ποὺ κυλοῦσε χαρούμενο σὰ ρυάκι, ζεσταινόντανε στὴ φωτιὰ ποὺ χύ-

νανε δυό μάτια μαύρα φλογόβολα, ανήσυχα, ρουφούσανε τή μοσκοβολιά τής καλωσύνης που χύνανε τὰ λόγια τής.

Σὲ λίγο άνοιξε ἡ πόρτα καὶ φάνηκε ὁ θεός. Εἶτανε τὸ τρίτο μέλος τής παρέας. Τὰ ρούχα του εἶτανε λιγάκι βρεμένα, γιατί ὤφω ψιχάλιζε ἀλαφριά. Κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα κ' ἔβγαλε τή ρεμπουλικιά του νὰ τινάξῃ τὲς πιτσιλάδες τοῦ νεροῦ.

— Σὲ περιμένουμε, τοῦ εἶπε τὸ κορίτσι γελαστιά.

— Αἱ, σᾶ, ἀρέσει ἡ ἀνιφούλα μου;

— Φ.γουρίνι.

— Νὰ ξαίρατε καὶ τί καλὴ ποὺ εἶναι.

— Μὰ φαίνεται, φαίνεται δὲ κι ἀπὸ τὰ λόγια τής, εἶπε ὁ ἕνας.

Ἦθελε νὰ πῆ ἀπὸ τὸ φέροίμὸ τής. Κι ἀλήθεια, ἕνα κορίτσι ποὺ δείχνεται τόσο πρόθυμο, τόσο ἀνεχτικό, τόσο συγκαταβατικό σὲ δυὸ ἀνθρώπους ποὺ περάσανε πικὰ ἀπὸ καιρὸ τὸ κατώφλι τής νεότητάς, δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχῃ μιὰ τρυφερὴ καὶ πονετικὴ καρδιά. Γύρω τής εἶτανε τόσοι νέοι, ἀξιοματικοὶ μάλιστα ἀπὸ τὸ μέτωπο, κι οὔτε γύριζε νὰ τοὺς κοιτάξῃ.

Οἱ δυὸ φίλοι φαίνοντανε σὰ σαστισμένοι. Τόση εὐτυχία δὲν τὴν ἐ περιμένανε κ' ἔτσι ἔπως τοῦς ἔρχότανε ξαφνικά, τοὺς εἶχε ζαλίσει γιατί βρεθήκανε ἀπαρασκευοὶ νὰ τὴν ἐ δεχτοῦνε. Ζυγώνανε κ' οἱ δυὸ τὰ πενήντα καὶ τὰ μαλιά τους εἶτανε μισοδόσπρα. Βρισκόντανε κ' οἱ δυὸ σὲ κείνη τὴν τραγικὴ γιὰ ἕναν ἀντρα καμπύλη τής ἡλικίας ποὺ ἔχει κανεὶς τὸ ἕνα του πόδι στὴν ὠριμότητα καὶ τὸ ἄλλο στὰ γερατειά, δίχως νὰ μπορῆ κι ὁ ἴδιος νὰ βεβαιώσῃ σὲ ποιὰ ἀπὸ τὲς δυὲ ἡλικίες ἀνήκει περισσότερο, σὰ μάλιστα νιώθει ἀκόμα τὸν ἑαυτὸ του ὄχι κι ὀλότελα σαραβαλιασμένονε.

Ὁ ἕνας εἶτανε καθηγητὴς σὲ κάποιον σχολιό, ὁ ἄλλος γραμματέας σ' ἕνα Ὑπουργεῖο, σχεδὸν ἀσπρομάλλης, μὲ μιὰ πλατιά φαλάκρα ποὺ ἔρχιζε ἀπὸ τὸ μέτωπο κι ἀπλωνότανε σὰ γυμνὸς κάμπος ὡς πίσω στὴν κούρσούτῃ του. Ὑπόλληλοι κ' οἱ δυὸ μὰ τὴν ὑπερβολὴ τὴν εἶχανε γιὰ πάρεργο. Κεῖνο ποὺ τοὺς τραβοῦσε περισσότερο εἶτανε ἡ λογοτεχνία. Δημοσιεύανε κ' οἱ δυὸ σὲ περιοδικὰ ὁ ἕνας δηγήματα κι ὁ ἄλλος στιχοὺς. Τὸν πρῶτο τονὲ λέγανε Σταῦρος, τὸν ἄλλο Γεράσιμο. Τὸ κορίτσι εἶχε ἕνα ποιητικὸ ὄνομα. Τὸ λέγανε Ἀνθή.

— Ἀνδούλα πρέπει νὰ σὲ λένε, εἶπε ὁ Σταῦρος

— Μὰ γιατί; Στὸ σπίτι μὲ φωνάζουνε Ἀνθή.

Ὁ Σταῦρος ξεροκοκλίτισε. Πρῶτῃ φορὰ στὴ ζωὴ του ποὺ δοκίμαζε νὰ κάνῃ κοπλιμέντο. Μὴν εἶπε τάχα καμιά κουταμάρα;

— Μά, Ἀνθούλα, εἶναι πῶς τρυφερό, σὰς ταιριάζει καλῆτερα ἀφοῦ κ' εἶσαι εἰσάατε μιὰ μικρούλα σάν ἕνα μικρὸ λουλουδάκι, πρῶστεσε.

Ἐτάθηκε σὰ νάθελε νάφουγκραστῆ τὸν ἤχο τῶ λόγων του. Τί εἶναι αὐτό; Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλὴ φιλικὴ κουβέντα; αὐτὸ εἶναι ἐκδήλωση, ἀνοιγμα καρδιάς. Μποροῦσε καὶ νὰ παρεξηγηθῆ.

Γύρισε κ' ἔσρηξε μιὰ ματιὰ στὸ θεῖο τῆς Ἀνθῆς. Κεῖνος εἶχε ἀνοίξει: μιὰ βραδινὴ φημερίδα κ' εἶχε βυθιστῆ στὸ διάβασμα. Νὰ ἀκουσε τάχα τὰ λόγια ποῦ εἶπε τῆς Ἀνθῆς; Μὴν τὰ παραξήγησε; Μὴ θυμῶσε μαζί του;

(Θέλησε νὰ δοκιμάσῃ :

— Ἀριστείδη, τί γράφει ἀπόψε ἢ «Ἡστία»;

— Σκοῦρα τὰ πράματα.

Τὸ εἶπε μ' ἕναν τόνο πολλὸ φυσικὸ κ' ἡ ματιὰ του καθὼς τὸν κοιτάζε δὲν ἔδειχνε καμιάν ὑπόψια. Δόξα σοι ὁ Θεός, δὲν ἔδαλε κανένα κακὸ μὲ τὸ νοῦ του. Γιατί θὰ εἶτανε καὶ φοβερὸ, ὕστερα ἀπὸ τόση φιλία νὰ τὰ χαλάσουνε καὶ μάλιστα γιὰ ἕνα τέτοιο ζήτημα. Ποῦ νάκουστῆ πὼς ἕνας γέρος τόλμησε ἐρωτικὴ ἐκδήλωση στὴν ἀνιψιά ἑνὸς φίλου του, σ' ἕνα καρτσάκι ποῦ μποροῦσε νὰ εἶναι κι ἀγγέλι του!

Ἡ τόλμη του νὰ ζεστομοσῆ τα λίγα ἐκεῖνα λόγια τὸν εἶχε καταπλήξει καὶ τὸν ἔκανε νὰ φαντάζεται πὼς εἶχε ζεστομίσει τίποτα τρομερό. Δὲν ἔνοιθε πὼς οὔτε ὁ φίλος του οὔτε ἡ ἀνιψιά του εἶχανε τίποτα ὑποκτάσει. Γύρισε κ' εἶδε τὸ Γεράσιμο. Οὔτε κι αὐτὸς φαινότανε νὰ εἶχε ὑποκτάσει τίποτα. Τὸ πρᾶμα λοιπὸν περνοῦσε δίχως κανὲς συνέπειες. Ἄλλη φορὰ θὰ φροντίσῃ νὰ εἶναι πῶς προσεχτικὸς.

Ὁ Ἀριστείδης τέλειωσε τὸ διάβασμα, τύλιξε τὴ φημερίδα καὶ τὴν ἔβαλε στὴν τσέπη του. Ἐπειτα οἱ τρεῖς φίλοι ἀρχίσανε μιὰ φιλολογικὴ συζήτηση πάνω σὲ μιὰ διένεξη γιὰ τὸ Σολωμὸ ποῦ εἶχε κάνει ἕνας νέος κείνος τίς μέρες. Ἡ συζήτηση τοῦ τραβοῦσε μόνον ἡ Ἀνθῆ δὲν ἔδειχνε κανένα ἐνδιαφέρον. Εἶχε ἀνοίξει μόνον ἕνα βιβλίο ποῦ εἶχε φέρε μαζί του ὁ θεῖος τῆς κι εἶλε τὴν ὥρα τὸ ξεψύλλιζε. Μόνον ἔταν κανεὶς ἀπὸ τὴν παρέα δυνάμωνα περισσότερο τὴ φωνὴ του, σήκωνε τὸ κεφάλι τῆς καὶ κάρφωνε τὰ μάτια τῆς στὸ πρόσωπό του μὲ περιέργεια. Μὰ γιατί φωνάζουνε; Γιατί μαλλώνουνε; Γιατί δὲ συμφωνοῦνε;

Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ φύγουνε. Σηκωθῆκανε ὄλοι, βέλανε μπροστὰ τὴν Ἀνθῆ καὶ τὴν ἀφήσανε νὰ βγῆ πρώτη ἀπὸ τὴν πόρτα. Τὸ περασμά τους ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ τραπεζάκια, μὲ τὰ μάτια ἐλουνῶνε γυρισμένα ἀπάνω τους, εἶχε ἕνα χαραχτήρα θριαμβευτικὸ. Πιτὲ εἰ δύο φίλοι

δὲν εἶχανε φανῆ σ' ἓνα δημόσιο κέντρο συναδεύοντας μιὰ γυναίκα καὶ μάλιστα ἓνα τέτοιο κορίτσι . . .

Δώσανε τὰ χέρια. Ὁ θεὸς μὲ τὴν Ἀνθὴ μπήκανε στὸ τράμι. Οἱ ἄλλοι σταθῆκανε ἀπόξω ὅσο νὰ ξεκινήσῃ τὸ τράμι. Κι ἔταν ξεκίνησε, μέσα ἀπὸ τὸ φωτισμένο βαγόνι ἡ Ἀνθὴ τοὺς χαιρετίσει πάλι κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ χτυπώντας μὲ χαρὰ τὸ δαχτυλάκι της πάνω στὸ χοντρὸ τζάμι.

II

Τώρα ἡ Ἀνθὴ εἶχε γίνει πιά κι αὐτὴ ἓνα ταχτικό μέλος τῆς παρέας. Πρῶτοι κάθε βράδι ἐρχόντανε οἱ δυὸ φίλοι κ' ὕστερα ἡ Ἀνθὴ μὰ πολλὰς φορές γινόντανε καὶ τὸ ἀντίθετο. Ἡ Ἀνθὴ ἔφτανε πρωτῆ-τερα, ἔπιανε θέση στὸν καναπέ καὶ τοὺς περίμενε. Κι ἅμα τοὺς ἔδλεπε νᾶρχουνται, εἶχε πάντοτε ἓνα λόγο περιποιητικό, τρυφερὸ νὰ τοὺς εἰπῇ. Τὰ λόγια της τὰ συνόδευε πάντα μὲ ἓνα γέλιο ποὺ ἄφηνε νὰ φαίνονται δυὸ σειρὲς κἄτασπρα, κανονικά, μικρὰ σὰν τὸ ρύζι δοντάκια, ἐνῶ ἔλο τὸ πρόσωπο φωτιζότανε ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνανε οἱ δυὸ ἥλιοι τῶ ματιῶν της. Ὅλη ἡ ἔκφραση τοῦ προσώπου συγκεντρωνότανε στὰ δυὸ ἐκεῖνα μάτια, τὰ μαῦρα, τάνησυχα, τὰ ὑγρά, τὰ γιομάτα γλύκα καὶ καλωσύνη.

Ἐνα βράδι ἡ Ἀνθὴ ἦρθε νωρῆτερα ἀπὸ τὸ θεῖο της μ' ἓνα δεματάκι τυλιγμένο σὲ μιὰ φημερίδα.

Κάθησε στὸν καναπέ, δίπλα στὸ Σταῦρο κι ἀκκοῦμπησε τὸ δεματάκι πάνω στὰ γόνατά της. Τὸ δεματάκι ἔμοιαζε σὰ βιβλίο.

—Τί εἶναι αὐτὸ τὸ βιβλίο; ρώτησε ὁ Σταῦρος.

Ἡ Ἀνθὴ ἄρχισε νὰ ξετυλίγῃ ἀργὰ τὸ δέμα.

—Δὲν εἶναι βιβλίο.

—Δὲν εἶναι βιβλίο;

—Ὅχι· ἂν τὸ βρῆτε τί εἶναι; εἶπε σκεπάζοντας μὲ τίς χουφτες της τὸ δεματάκι.

Τοὺς βασάνισε ὦρα. Κεῖνοι κἄνανε διάφορες ὑπόθεσες μὰ καμιὰ δὲν πετύχαινε.

Ἡ Ἀνθὴ ξεδίπλωσε τὸ δέμα.

—Τὸ βλέπετε;

—Μπᾶ· Λεύκωμα! εἶπε ὁ Σταῦρος.

Ἐῖτανε ἓνα λεύκωμα ποὺ ἔτι εἶχε ἀγοράσει ἀπὸ τὸ χαρτοπωλεῖο μ' ἓνα χοντρὸ ξώφυλλο ἀπὸ χαρτόνι καὶ μ' ἓνα κόκκινο τριαντά-

φυλλο ζουγραφισμένο στη μέση. Ὁ Σταύρος τὸ πήρε στὰ χέρια κι ἄρχισε νὰ τὸ ξεφυλλίξῃ ἀργὰ... Ὅλα τὰ φύλλα φτιασμένα ἀπὸ ἕνα χοντρὸ χαρτί, κρῆμ χρωμα, εἴτανε ἄγραφα.

— Πρώτῃ φορὰ παίρνεις λεύκωμα; ρώτησε ὁ Σταύρος.

— Ὅχι ἔχω κι ἄλλο. Μὰ αὐτὸ εἶναι ἀλιώτικο. Αὐτὸ τὸ πήρα γιὰ σᾶς.

— Γιὰ μᾶς;

— Ναί γιὰ σᾶς. Γιατί, σᾶς φαίνεται παράξενο; Θὰ μοῦ γράψετε σεις κ' ὕστερα, θὰ τὸ δώσω καὶ σ' ἄλλους. Αὐτὸ θὰ εἶναι ἕνα λεύκωμα φιλολογικὸ, καταλάβατε; γιατί θὰ τὸ δώσω μόνο σὲ λογοτέχνες νὰ μοῦ γράψουνε. Λοιπόν;

— Καλά, μὰ ξαίρεις, δὲν ἔχω ποτὲ στὴ ζωὴ μου ξεναγράψει σὲ λεύκωμα, εἶπε ὁ Σταύρος κοκκινίζοντας.

— Δὲν πειράζει. Γράφετε τώρα. Καλῆτερα μάλιστα πού θὰ κά-
νετε ἀρχὴ ἀπὸ μένα.

— Τέλος πάντων, καλά, θὰ προσπαθήσω, ἀφοῦ ἐπιμένῃς.

Ἡ Ἀνθὴ σούφρωσε τὰ κόκκινα χειλάνια τῆς σὲ μικρὸ παιδί πολ-
θυμώνει.

— Ἄ, ὥστε ἔτσι, ἀφοῦ ἐπιμένω... Δηλαδή ἐσεῖς δὲ θέλετε νὰ μοῦ
γράψετε. Καλά, ἕνα σας, κύριε Σταύρο, δὲ σᾶς ἀγαπᾶω κ' ἐγώ...

Πρόφερε τῇ λέξῃ ἀ γ α π ᾶ ὡ τόσο δυνατά, τόσο ξάστερα, μὲ
τόση ἀφέλεια. Ὁ Σταύρος κλονίστηκε. Ποτὲ σὲ ὄλη του τῇ ζωὴ δὲν εἶχε
ἀκούσει αὐτὴ τῇ λέξῃ. Καὶ τὴν ἄκουγε ἀπόψε, ὕστερα ἀπὸ τόσα χρό-
νια, τώρα πού τὰ μαλλιά του μισοσασπίσανε, κι ἀπὸ τὰ χεῖλια ἐνδὲς
τέτιου κοριτσιοῦ. Βέβαια ἡ λέξῃ δὲν εἶχε κανένα βαδῆτερο νόημα μὰ
κ' ἔτσι, δίχως βαδῆτερο νόημα τοῦ χτύπησε παράξένα στ' αὐτιὰ σὰν
ἕνα παλιὸ λησμονημένο τραγοῦδι πού τοῦ ἀνοιξε ἕναν ἄγνωστο κόσμο.

— Αἰ, καλὰ καλὰ, μὴ θυμώνῃς, θὰ σοῦ κάνουμε τῇ χάρη. Θὰ
γράψουμε. Αἰ, Γεράσιμε; γύρισε κ εἶπε στὸ φίλο του.

— Βέβαια, βέβαια πρέπει νὰ γράψουμε.

Ἡ Ἀνθὴ πήρε τὸ λεύκωμα, τὸ τύλιξε πάρε στὴ φημερίδα καὶ τὸ
τοποθέτησε πάνω στὸ μαρμαρένιο τραπεζάκι μπροστὰ στὸ μέρος τοῦ
Σταύρου.

— Μὰ ἀπόψε κιόλας; εἶπε κείνος.

— Νί; μῆπως πρέπει δηλαδή νὰ περάσῃ κανέναν χρόνος;

Ἁ θεὸς τῆς, πού εἶχε ρθῆ στὴν παρέα, γύρισε καὶ τῆς εἶπε.

— Ξαίρεις πὼς τοὺς ἔγινε φάρτωμα τῶν ἀνθρώπων;

Κείνη πήρε μιὰ παραπονιάρικη ἔκφραση μικροῦ παιδιοῦ.

— Φόρτωμα ; Ἀλήθεια κύριε Σταύρο ; Μὰ ἐγὼ νόμιζα πὼς εἶχανε καὶ μόνοι τους τὴν εὐχαρίστηση, ψιθύρισε σουφρώνοντας τὰ κάκινα χειλάκια της.

— Μὴν τὸν ἀκούς τὸ θεῖο σου, θέλει νὰ σὲ πειράξῃ, εἶπε ὁ Σταύρος. Ἐπειτα γύρισε πρὸς τὸν Ἀριστείδη.

— Ποιὸς σοῦ εἶπε ἀδερφέ πὼς μὰς γίνηκε φόρτωμα ;

Κεῖνος κούνησε τὸ κεφάλι του.

— Μὰ εἴμαστε τώρα ἐμεῖς γιὰ λευκώματα ; Παιδιακήσια πράματα, εἶπε.

— Καλὰ μὰ ἀφοῦ τὸ θέλῃ, δὲ μπορούμε νὰ τῆς χαλάσουμε τὸ χατήρι. Πρέπει κάτι νὰ τῆς γράψουμε.

Φύγανε.

Στὸ δρόμο, σὰ μείνανε μόνοι, ὁ Γεράσιμος εἶπε στὸ Σταύρο.

— Τί θὰ τῆς γράψῃς ;

Τοῦ τὸ εἶπε μ' ἓναν ξεχωριστὸ, περιεργὸ τρόπο, σχεδὸ μὲ κάποιαν ἀνησυχία.

— Δὲ σκέφτηκα ἀκόμα. Μὰ τί θέλεις ; Συνηθισμένα πράματα. Τί μπορεί νὰ γράψῃ κανεὶς σ' ἓνα λεύκωμα κοριτσιοῦ ;

— Βέβαια, ψιθύρισε κεῖνος σκεπτικὸς. Ἐπειτα πρόστετε.

— Σένα σὰ νὰ σὲ συμπαθῇ περισσότερο. Εἶδες, ἐσένα σοῦ ἔβωσε πρῶτα νὰ τῆς γράψῃς.

— Αἶ, καὶ μ' αὐτὸ τί ; Μπᾶς καὶ βάζεις κανένα κακὸ μὲ τὸ νοῦ σου ;

— Μπᾶ, θεὸς φυλάξει. Τόσο ἀδῶσ πλάσμα.

Βαδίσανε κάμποσο.

— Ὅστε δὲν εἶχει ἀποφασίσει τί θὰ τῆς γράψῃς ; εἶπε πάλε ὁ Γεράσιμος.

— Μὰ πὼς θέλεις νὰ τῷχω σκεπτῆ ἀφοῦ τώρα μόλις πῆρα τὸ λεύκωμα ;

— Βέβαια, δὲν εἶναι δυνατό.

Σωπάσανε κάμποσο. Ἐστερα ὁ Γεράσιμος εἶπε.

— Εἰάρεις, πρέπει νὰ εἴμαστε σοβαροί. Μὴν καθήσουμε καὶ γράψουμε τίποτα πράματα. . .

Ὁ ἄλλος ξαφνιαστικῆς.

— Δηλαδή σὰν τί πράματα ;

— Νί, τίποτα πράματα σὰ νὰ εἴμαστε τίποτα μικρὰ παιδιὰ, τίποτα νεανίσκοι. Ἐμεῖς ἔχουμε τώρα ἄσπρα μαλλιά.

— Καὶ ποιὸς σοῦ εἶπε πὼς θὰ γράψουμε σὰν νεανίσκοι ; Βέβαια θὰ γράψουμε σὰν ἡλικιωμένοι ἄνθρωποι, ὅχι ὁμοῦ βέβαια πάλε καὶ τίποτα σχολαστικισμούς.

—Αυτό λέω κ' ἐγώ. Δὲν πρέπει τὸ κορίτσι νὰ γελάῃ μαζί μας.

Ὁ Σταῦρος μαζεύτηκε κείνο τὸ βράδι νωρῆτερα στὴν κάμαρά του. Ἄναψε τὴ λάμπα του κι ἄρχισε νὰ σουλατσάβρηγῃ στὴν κάμαρά του. Τὸ λεύκωμα εἶτανε ἀπάνω στὸ τραπέζι. Ἐκανε κάμποσες βόλτες πάνω κάτω, ὕστερα πήρε ἕνα φύλλο χαρτί κι ἄρχισε νὰ γράφῃ. . . . Οὐφ, τί σαχλαμάρες εἶναι αὐτές; Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐρωτικὴ ντεκλαρασιόνα. Εἶχε δίκιο ὁ Γεράσιμος. Τί, παιδιὰ θὰ γίνουμε τώρα; Ἐδῶ χρειάζονται λίγα λόγια ζουμερὰ καὶ μετρημένα. Ἐγὼ εἶμαι ἕνας γέρος, αὐτὴ εἶναι ἕνα παιδί μου, λοιπὸν τὰ λόγια μου πρέπει νὰ ἔχουνε ἕναν τόνο συμβουλευτικὸ, πατρικὸ, ὡς εἶναι ἔστω καὶ μόνο φιλικό.

Πῆρε τὸ φύλλο καὶ τῶσκισε.

Καλὰ. Μὰ τί νὰ γράψουμε; Συμβουλευτικὸ, ναί, δὲ λέω ὄχι, μὰ ἔχι καὶ σχολαστικὸ. Λεύκωμα εἶναι αὐτό, δὲν εἶναι χρηστομάθεια. . . Μὰ περίεργο. Εἶδες πῶς μοῦ φέρνεται αὐτὸ τὸ κορίτσι; Πῶς μοῦ μιλεῖ, πῶς μὲ κοιτάζει, πῶς μοῦ γελάει. . . Αἶ καὶ μ' αὐτὸ τί; Βλακειές, βλακειές. . . Τὰ τσουλούφια σου, κύριε Σταῦρο, εἶναι ἄσπρα καὶ τὰ μουστάκια σου μισοάσπρα. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀλήθεια ποὺ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὴνὲ ξεχνᾷς οὔτε νὰ χάνεσαι σὲ ἄνειροφαντασιές.

Ἐκανε ἀκόμα κάμποσες βόλτες πάνω κάτω.

— Σοβαρότητα, σοβαρότητα, ὅπως τὸ εἶπε νι ὁ Γεράσιμος. Λίγα λόγια μετρημένα καὶ τίποτα παραπάνω.

Κάθησε στὸ τραπέζι καὶ πήρε τὴν πέννα κ' ἕνα κομμάτι χαρτί.

— Ἄς κάνουμε πρώτα ἕνα σκέδιο κ' ὕστερα τὸ ἀντιγράφουμε στὸ λεύκωμα.

Ἄρχισε νὰ γράφῃ.

«Ἡ Ἄνθῃ εἶναι ἕνα κορίτσι πολλὴ ὁμορφά. Ὅλα τῆς εἶναι ὁμορφά. Μὰ τὰ μάτια τῆς εἶναι πιὸ ὁμορφά ἀπ' ὅλα. Μάτια μαῦρα, μεγάλα, γιομάτα φῶς ποὺ λαμπυρίζουνε, μάτια ὑγρά ποὺ ψιχαλίζουνε. Μὰ κείνο ποὺ περισσότερο μὲ μαγεύει ἐμένα εἶναι ἡ καλωσύνη ποὺ μοῦ δειχνεῖ. Σὲ φχαριστῶ Ἄνθῃ. Μὰ ἂν ἤξαιρες αὐτὴ ἡ καλωσύνη πῶς μοῦ πληγώνει τὴν καρδιά. Γιατί τὴνὲ νιώθω ὄχι σὰν καλωσύνη ἀπλή, μὰ ἔτσι σὰν εἶχτο πρὸς τὰ γεράμιά μου, σὰ σεβασμὸ πρὸς τᾶσπρα μου μαλλιὰ κι αὐτὸ μὲ κάνει δυστυχισμένο. Μὰ ὅπως κι ἂν εἶναι ἐγὼ ἔχω χρέος νὰ σὲ φχαριστήσω, Ἄνθῃ, γι αὐτὴ σου τὴν καλωσύνη. Ἄν ἤξαιρες πόσο καλὸ μοῦ κάνει.»

Πρόστεσε καὶ τὴν ὑπογραφή του ἀποκάτω.

Ἐστερα στάθηκε μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα

στό άσπρο χαρτί, πού εΐτανε ακόμα νωπό τό μελάχι. Κοίταξε τὰ γραφόμενά του σά ν' άπορούσε κι δ' ίδιος με τόν έαυτό του.

— Μά αὐτὸ εἶναι σάν έρωτική έμολογία. Τί θά πῆ τὸ κορίτσι ἄμα τὸ διαβάσει; Τί θά πῆ δ' θετός της; τί θά πούνε στό σπῆτι της; Τί σημαίνει αὐτὸ ποῦγραφα; Μοῦ δείχνει σεβασμό. Καί βέβαια τί ἄλλο έπρεπε νά μοῦ δείχνη; Μήπως έρωτα; Αὐτὸ θά εἶτανε νύστιμο ἀλήθεια.

Μιά μελαγχολία χύθηκε στήν ψυχὴ του.

— Θά γελάσῃ μαζί μου. Τί εἶτανε αὐτὸ ποῦκανα; Δέν έπρεπε νά τὰ γράψω.

Σκέφτηκε νά σκίση τὸ φύλλο μὰ και δέν τολμοῦσε. Ντροπέτανε τὸν έαυτό του μὰ και φχαριστιότανε με τὴν ιδέα πὼς ἡ Ἄνθῆ θά διάβαζε αὔριο τὰ λόγια του....

Τὴν ἄλλη μέρα γύρισε πίσω τὸ λεύκωμα. Ἡ Ἄνθῆ τὸ πῆρε κι ἄρχισε νά τὸ διαβάξῃ με μιάν ἀφέλεια πού έδιωχνε κάθε κακιὰ ὑποψία.

— Τώρα ἡ σειρά σας, κύριε Γεράσιμο, τοῦ εἶπε.

Κεῖνος ζάρωσε τὰ χεῖλια του.

-- Ἐπιμένετε;

— Ἄν ἐπιμένω λέει; Τὸ ἀπαιτῶ. Θά μοῦ γράψετε κ' ἐσεῖς! Θά μοῦ γράφουνε κι ἄλλοι. Θά τὸ δώσετε, δηλαδὴ, σεις και σὲ ἄλλους φίλους σας νά μοῦ γράφουνε. Μά θέλω νά εἶναι ὅλοι λογοτέχνες. Δὲ σας εἶπα; θέλω νά κάνω ἓνα λεύκωμα λογοτεχνικό.

Ἄ Γεράσιμος πῆρε τὸ λεύκωμα.

— Κοίταξε μὴν τὸ κρατήσης και μὰ βδομάδα. Τὸ κορίτσι βιάζεται, τοῦ εἶπε δ' Σταῦρος.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς αὐτὸς βιαζότανε πιὸ πολὶ νά ἰδῇ τί θά ἔγραφε. Μὰ δ' Γεράσιμος δέν τὸν ἄφησε πολὴν καιρὸ νά περιμένῃ. Τὸ ἄλλο βράδι τὸ λεύκωμα εἶτανε πάλε στὰ χέρια τῆς Ἄνθῆς.

Ἡ Ἄνθῆ τέλειωσε τὸ διάβασμα με τὸ συνηθισμένο της παιδιάτικο γέλιο πού σκόρπιζε τόσο φῶς στό πρόσωπό της.

Ἐυτερα τὸ πῆρε στὰ χέρια του δ' Σταῦρος περίεργος και διάβασε:

«Ἄκου τί σοῦ λένε τὰ πουλιὰ πού κεληθοῦνε στὰ δέντρα. Ἄκου τί σοῦ λέει τὸ ρυάκι πού τρέχει μέσα στὰ χόρτα, ἄκου τί μουρμουρίζει ἢ κρυφὴ πηγὴ μέσα στοὺς βράχους ἄκου τί σοῦ τραγουδᾶνε τὰ λουλούδια. Μόνο τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων μὴν ἀκούσης. Εἶναι γιομάτα ψευτιά και δόλο και μποροῦνε νά σοῦ φαρμακέψουνε δλη σου τὴ ζωὴ και νά σὲ οδηγήσουνε στήν καταστροφή».

Σὰ βγήκανε ἔξω και μείνανε μόνοι ὁ Σταύρος εἶπε στοὺς Γεράσιμο.
— Μὰ τί σοῦ ἦρθε νὰ γράψης τέτοια λόγια; Ἐκοφες τὸ αἷμα
τοῦ κοριτταῖο.

— Δικαιωμὰ μου δὲν εἶναι; ἀπάντησε ὁ Γεράσιμος.

Ἀπήντησε μ' ἕναν τόνο σχεδὸ θυμωμένο. Σὰ χωριστήκανε, ὁ
Σταύρος ἄρχισε νὰ συλλογιέται μὲ τὸ νοῦ του καθὼς βιάζετο στοὺς δρόμους.

— Περὶτερο. Λές και τῶρα φε σὰν ἀπάντηση στοὺς δικό μου. Σὰ
νὰ φοδῆθηκε πῶς τὸ κορίτσι μπορούσε νὰ μὲ συμπαθήσῃ και βάλῃ
νὰ μοῦ κάνῃ ἀντίπραξη. Και εἶδες μὲ τί τρόπο; Ζητάει νὰ τῆς κλο-
νίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη της σὲ μένα, νὰ τῆς βάλῃ τὴν ἰδέα πῶς ἐγὼ
αὐτὴ ποῦ γράφα δὲν τὰ πιστεύω κ' ἔτσι νὰ μὲ παραστήσῃ ἕναν ἀν-
θρῶπο ψεύτη κ' ἐπικίνδυνο.

Ἀπὸ τότε οἱ σκέσεις τῶ δυὸ φίλων, ψυχραδῆκανε. Ἀντιμέωνανε
βέβαια κάθε βράδι στοὺς ἴδιο μέρος, σμήγανε και μὲ τὴν Ἀνθή πρὸς
ἀποτελοῦσε νὰ ποῦμε τὸ σύνδεσμο ἀνάμεσα στοὺς δυὸ μὰ οἱ σκέσεις
τοὺς δὲν εἶτανε πιά σὰν πρῶτα θερμὲς κ' ἐγκάρδιες. Κάποια ὑπόψια
τοὺς χῶριζε. Αὐτὸ τῶς βλέπε κανεὶς στὰ μάτια τους, σὲ κάθε κουδέντα
τους. Ἐὰ λόγια τους γίνανε ψυχρὰ και μελετημένα. Καταντήσανε κ'
οἱ δυὸ νευρικοὶ και εἶτανε φανερό πῶς εὐκόλα σὲ μιὰ στιγμή μπορού-
σανε νὰ φτάσουνε σὲ λογομαχία αὐτοὶ πρὸς τόσα χρόνια δὲν εἶχανε
ἀνταλλάξει κακιὰ λέξη. Κατὰ κρατοῦσε τὸν ἕνα μακρῶς ἀπὸ τὸν
ἄλλο ὅσο και ἂν ὁ καθένας προσπαθοῦσε βέβαια νὰ μὴν ἀποδείξῃ τί-
ποτα, ὑποκρινόντανε τὸν ἀδιάφορο και τὸν ἀφελή. Πολλὲς φορές βυ-
θιζόντανε κ' οἱ δυὸ σὲ μιὰ ἐπίμονη σιωπὴ πρὸς ἢ Ἀνθὴ δὲ μπορούσε
νὰ τὴν ἐξηγήσῃ.

— Μὰ τί σὰς ἔπιασε καλὲ; Τί μου γκαμάρια εἶναι κατὴ;

Τότε κ' οἱ δυὸ σπεύδανε νὰ προβάλλουνε κάποια ψευτοδικιολογία.
Κάποια τάχα σπουδαία ὑπόθεση, κάποιος δυνατὸς πονοκέφαλος. Και
ἂς μὴν εἶτανε τίποτα ἀπ' αὐτὰ. Ὡς τόσο, καλὰ καλὰ και αὐτοὶ δὲν
ξαίρανε τί ἔχουνε, ἀπὸ ποῦ ἔβγαινε αὐτὴ ἢ μελαγχολία τους πρὸς τοὺς
ἔκανε ἔτσι ἐπιφυλακτικοὺς και νευρικοὺς τὸν ἕνα στὸν ἄλλο.

— Οὐφ, δὲν ὑποφέρεστε πιά. Ξαίρετε; Ὅα μὲ κάνετε νὰ μὴν ξα-
νάρθω πιά μαζί σας, τοὺς εἶπε ἕνα βράδι.

Τότε αὐτοὶ μπρὸς σ' αὐτὴ τὴ φοβέρα, βιάσανε τὸν ἑαυτὸ τους νὰ
φανῆ εὐθυμος. Ἀρχίσανε νὰ μιλάνε, νὰ γελοῦνε, μὰ ἕνα γυμνασμένο
μάτι θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ νιώσῃ πῶς ἔλο αὐτὸ τὸ γέλιο εἶτανε
ψεύτικο, πλαστό, στενοχωρημένο και πῶς ἔκρυβε στοὺς βάθος του ἕναν
βαθὴν πένιο.

«Έτσι περνούσε ο καιρός. Η Άνθη δὲν ἔλιπε καμιὰ βραδιά. Καί τις περισσότερες φορές μοναχή γιατί ὁ θεῖος της προτιμοῦσε τώρα τελευταία νὰ παίξῃ τάβλι σ' ἓνα καφενεῖο μὲ κάτι φίλους του.

«Ἐνα βράδι ἡ Άνθη μπῆκε κατσοφιασμένη καὶ κάπως ἀργότερα ἀπὸ ἄλλες βραδιές. Ὁ Σταῦρος τὴν κοίταξε μὲ ὕφος ἀνήσυχο. Κεῖνη κἀθήσε σὰν πάντα κοντὰ του.

— Τί τρέχει ; σοῦ συμβαίνει τίποτα ; τὴν ἐ ρώτησε.

— Ξαίρετε ; Θὰ μὲ χάσετε.

Ὁ Σταῦρος στὴ λέξη αὐτή, ἀνασκήρησε σὰ νὰ τονὲ τσίμπησε κάτι.

— Τί εἶπες ;

— Ναί, θὰ μὲ χάσετε.

— Δηλαδή, κανένα ταξίδι γιὰ λίγον καιρὸ βέβαια ;

— Γιὰ πάντα.

— Γιὰ πάντα ;

— Ναί, γιὰ πάντα. Παντρεύομαι, εἶπε κ' ἔσκασε τὰ γέλια φέρνοντας τὸ χέρι της μπρὸς στὰ μάτια της σὰ νὰ ντράπηκε γι αὐτὸ ποὺ ἔσεστίμω.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Σταύρου ἀξαφνα χλώμιανε καὶ μἀκρηνε.

— Παντρεύεσαι ; Ἐτσι λοιπὸν καὶ θὲ μᾶς τόλεγες τόσο καιρὸ ;

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ ; Νά, ἡ μαμά τὰ κατάρφερε. Μέσα σὲ λίγες μέρες.

— Ἡ μαμά ; Δηλαδή δίχως ἐσοῦ νὰ ξαίρης τίποτα ;

— Ὅχι, κάτι ἤξαιρα κ' ἐγὼ βέβαια. Μὰ τί βγαίνει ; Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ παντρευτῶ, εἶπε σουρώνοντας τὰ χειλάνια της σὰν παιδί ποὺ θυμῶναι.

Ὁ Σταῦρος εἶχε γίνεϊ τώρα πὶδ χλωμὸς.

— Γιατί νὰ μὴν παντρευτῆς ; Πρέπει νὰ παντρευτῆς, τὰ κορίτσια πρέπει νὰ παντρεύονται.

— Τὰ κορίτσια. Κ' οἱ ἄντρες ; Οἱ ἄντρες δὲν πρέπει νὰ παντρεύονται ;

— Πρέπει, ποῖς λέει ὄχι.

— Τότε ἐσεῖς γιατί δὲν παντρευτῆκατε ; Ἀλήθεια γιατί δὲν παντρευτῆκατε κύριε Σταῦρο ; Κ' ἐσεῖς, κύριε Γεράσιμω ;

Ὁ Γεράσιμω κούνησε τὸ κεφάλι του.

— Ἐτσι ἔτυχε, εἶπε ὁ Σταῦρος.

— Τότε νὰ παντρευτῆτε τώρα.

— Τώρα εἴμαστε πιά γέροι.

— 'Αφήστε τα αυτά. Δέν είσαοτε διόλου γέροι.

— 'Επειτα πρέπει νά μᾶς θέλῃ καί καριά. Δέν εἶναι καί στο χέρι μας, εἶπε ὁ Γεράσιμος γελώντας.

— Σᾶς θέλουμε, σᾶς θέλουμε· φτάνει σεις νά τὸ θελήσετε.

— 'Εσύ, ἐσύ πρέπει νά παντρευτῆς, ἐσύ ποῦ εἶσαι ἀκόμα παιδί, εἶπε ὁ Σταῦρος μὲ ἓνα περιεργό χαμόγελο στά χεῖλια.

— 'Εγώ, δὲ θέλω νά παντρευτώ, σᾶς τὸ εἶπα. Ἡ μαμὰ ἐπιμένει.

— Μὰ γιατί δὲ θέλεις;

— 'Εγὼ θέλω νά μείνω μαζί μὲ σᾶς, εἶπε καί τονε κοίταξε μέσα στά μάτια· ὕστερα κἀτέβασε τὸ κεφάλι της.

Γελάσανε.

— Μαζί μας; Τί νά μᾶς κάνης ἐμᾶς; Ἐμεῖς εἶμασθε γέροι, δέν τὸ εἶπαμε; Ἐσύ πρέπει νά παντρευτῆς, νά πάρῃς ἓνα παιδί ὁμορφο... Ἀλήθεια, δὲ μᾶς εἶπες· εἶναι ὁμορφος ὁ γαμπρός; ρώτησε ὁ Σταῦρος.

— Οὐφ, ἀρῆστε τα τώρα αυτά. Μὰ τί τῆς ἤρθε ἀλήθεια καί τῆς μαμᾶς;...

Ἐστερα ἤρθε κι ὁ θεῖος της, ποῦ γύριζε ἀπὸ τὸ καφενεῖο, γιὰ νά τὴν πάρῃ νά πᾶνε στο σπίτι.

— Ὡστε ἡ Ἀνθὴ μᾶς φεύγει; εἶπε ὁ Σταῦρος σὰ νᾶθελε νά βεβαιωθῇ καλῆτερα.

— Ἔτσι φαίνεται,

— Αἶ, ἡ ὥρα ἡ καλή.

Σηκωθῆκανε νά φύγουνε, Ἡ Ἀνθὴ τοὺς ἔδωσε τὸ χέρι· ὁ Σταῦρος ποτὲ δέν ἐνίσωε τόση συγκίνηση ἔση ἀπόψε τῆ στιγμῆ ποῦ ἡ Ἀνθὴ τοῦδωσε τὸ χέρι. Μάλιστα εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ἀπόψε τοῦσφιξε τὸ χέρι μ' ἓναν τρόπο διαφορετικό. Ναί, ἔτσι εἶναι, ἐξέμπορεῖ νά κάνῃ λάθος. Ἀπόψε τοῦσφιξε τὸ χέρι ἀλιώτικα. Κ' ἡ ματιὰ της εἶχε μίαν ἔκφραση ἀλιώτικη. Ναί, ναί, δέν κάνω λάθος. Δὲ γελιέμαι ἐγὼ εὐκολα.

Οἱ δύο φίλοι βαδίζανε στο δρόμο ἀμίλητοι.

Κάποιο σύννεφο τοὺς πλάκωνε τὴν ψυχὴ. Τὰ ἡλεκτρικὰ δέν εἶτανε ἀναμμένα γιατί ἡ κυβέρνησις ἤθελε νά κἀνῃ οἰκονομία στο κάρβουνο κι ὁ δρόμος εἶτανε σκοτεινὸς καί σχεδὸν ἔρημος. Τὰ μαγαζιά εἶτανε ἔλα κλειστά μὲ τὰ ρολὰ τους κτεβασμένα. Μόνον τὰ κίβνια φαίνόντανε φωτισμένα.

Κάποιος σταματισμένος στο πεζοδρόμιο, προσπαθοῦσε νά διαβάσῃ τὸ πρόγραμμα κάποιου θεάτρου ποῦ εἶτανε κολλημένο στον τοῖχο.

Σ' ἓνα κίβσκι ἓνας εἶχε πιάσει γλυκιὰ κουδέντα μὲ τὴν πουλήτρα

πού εΐτανε νέα κι ὄμορφη. Ἐνας ἄνθρωπος μ' ἕναν κουδᾶ στὸ χέρι καὶ μ' ἕνα πινέλο ἄλειφε τὸν τοῖχο πού εΐτανε γιομάτος προγράμματα γιὰ νὰ κολλήσῃ ἕνα νεκρώσιμο. Κάποιος ζύγωσε καὶ προσπάθησε νὰ διαβάσῃ.

— Πάει κι αὐτός, μουρμούρισε.

Οἱ δυὸ φίλοι κατεβαίνανε ἀργὰ τὸ ἔρημο πεζοδρόμιο. Ἀπόψε λές καὶ δὲ βιαζόντανε νὰ γυρίσουνε γρήγορα στὸ σπίτι τους.

— Λοιπὸν πῶς σοῦ φαίνεται κι αὐτό; Εἶπε ὁ Σταῦρος μ' ἕνα βαρβυμο ὄρος.

— Ἐπρεπε νὰ τὸ περιμένουμε. Δὲ μπορούσε βέβαια τὸ κορίτσι νὰ περάσῃ ὅλη τὴ ζωὴ του μέσα στὸ καφενεῖο σὰν κ' ἐμᾶς, ἀποκριθῆκε ὁ Γεράσιμος.

Αὐτὸ εΐτανε βέβαια πολὺ σωστό. Μὰ γιατί μιλοῦσε ἔτσι ἀπόψε ὁ Γεράσιμος; Ὁ τόνος τῆς κουβέντας τοῦ φανερώανε κάποια κακία, κάποια μοχθηρία, κάποια ἀκόμα ἱκανοποίηση. Ὁ Γεράσιμος ἀπόψε ἐνωθε μιὰ κρυφὴ χαρὰ τόσο μεγάλη ὅσο μεγάλη εΐτανε τώρα κ' ἡ μελαγχολία τοῦ Σταύρου.

— Βέβαια, ἔπρεπε νὰ τὸ περιμένουμε. Αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικά... Βέβαια... Μὰ τί ἡλίθιος πού εἶμαι Θεὲ μου...

Ἐξακολουθήσανε τὴν κουβέντα στὸν ἴδιο τόνο σὰ δυὸ καλοὶ φίλοι. Τὸ σκοινὶ πού ἀπλωνότανε τεντωμένο τόσον καιρὸ μὲ κίντυνο νὰ σπάσῃ, ἀπόψε χαλαρώθηκε. Οἱ δυὸ φίλοι ἐνωμένοι ὅπως τὰ παλιὰ χρόνια σημάγανε τώρα τὸν τόνο τους σὰ νὰ σκύδανε κ' οἱ ὄχι ὄχι ἀπὸ τὴν ἴδια σκληρὴ μάτρα. Μιὰ κοινὴ δυστυχία τοὺς ξανάδενε πάντα σφιχτά. Μὰ ποιά νὰ εΐτανε αὐτὴ ἡ ξαφνικὴ δυστυχία; Ὁ γάμος τῆς Ἀνθῆς; Μὰ αὐτὸ ἔπρεπε νὰ τὸ περιμένουμε. Κι ὡς τόσο ἡ εἶδηση πού τοὺς ἔφερε ἀπόψε ἡ ἴδια ἡ Ἀνθὴ εἶχε σκορπίσει στὴν παρέα τους ἕναν ἄερα μελαγχολίας κατὰθλιφτικῆς.

— Μᾶς φεύγει, τὴνὲ χάνουμε, Γεράσιμι, εἶπε πάλι ὁ Σταῦρος ὕστερα ἀπὸ μακρὰ σιγαλιά.

Ὁ ἄλλος δὲν ἀπάντησε.

Ἐγινε πάλι σιωπὴ.

— Τουλάχιστο νὰ ξαίραμε πῶς θὰ γινότανε φτυχισμένη μὲ αὐτὸ τὸ γάμο, εἶπε ὁ Σταῦρος ἀργὰ σὰ νὰ μονολογοῦσε.

— Βέβαια πρέπει νὰ γίνῃ φτυχισμένη.

— Οὔφ, καημένε, τί ἀνοησίες εἶναι αὐτές; ποιὸς σοῦ τὸ ἀμφισήτησε αὐτό;

— Μὰ θαρρῶ πῶς κ' ἐσὺ κάτι τέτιο εἶπες πρῶτα.

Ἔγινε σιωπή.

— Στά νεύρα σου εἶσαι ἀπόψε Σταύρο, πρόστρεσε.

— Νὰ μὲ συχωρᾶς, Γεράσιμε. Ναί, δὲν ξαίρω ἀλήθεια τι ἔχω ἀπόψε. Κάτι μοῦ κάθεται στὴν καρδιά.

— Σὰ νὰ σὲ πείραξε αὐτὸ πού μᾶς εἶπε ἡ Ἀνθή.

Κείνος ξαφνιαστήκε. .

— Γιατί νὰ μὲ πειράξῃ; Τί τὴν ἔχω ἐγὼ τὴν Ἀνθή; Ἡ Ἀνθή εἶναι ἀγγόνι μου; Νὰ παντρευτῆ, γιατί νὰ μὴν παντρευτῆ. Νὰ παντρευτῆ μὰ νὰ εὐτυχῆσῃ. Αὐτὸ μόνο μὲ νιάζει. Θὰ εὐτυχῆσῃ τάχατε στὰ χέρια του Τί λὲς κ' ἐσύ;

— Ὅσο γι' αὐτὸ θὰ φροντίζουμε οἱ δικοὶ της.

— Βέβαια, θὰ φροντίζουμε. Ὁχ Θεέ μου, ἔλο ἀνοησὶς λέω ἀτόφε. Μὰ τί μᾶς νιάζει ἐμᾶς τὸ κάτω κάτω. Ἄς κάνουνε καλὰ οἱ δικοὶ της. Ἄς ἀλλάξουμε θέμα κουβέντας. Ἄρκετὰ εἶπαμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα... Μὰ θὰ εἶναι φοβερό, τόσο καλὸ κορίτσι καὶ νὰ πέσῃ σὲ λαιμηκὰ χέρια.

Προνοῦσανε ἀπὸ ἓνα μικρὸ καφενεδάκι.

— Δὲ μπαίνουμε νὰ πάρουμε ἓναν καφέ;

— Μὰ δὲν εἶναι περασμένη ἡ ὥρα;

— Ἔλα καημένε κ' ἐσύ, ἔλο μὲ τίς κόττες σοῦ ἀρέσει νὰ μαζεῦσαι, εἶπε ὁ Σταύρος.

Μιλοῦσε μὲ μιὰν ἀσυνήθιστη τραχύτητα. Ὁ ἄλλος φαινότανε γαληνεμένος σὰ νὰ εἶχε ξανάβρῃ ἀξαφνὰ τὴν ἡσυχία του ὕστερα ἀπὸ μιὰ μακρὴν ἀγωνία. Μπήκανε.

Ὁ Σταύρος πῆρε ἀπὸ τὸ τραπέζι μιὰ φημερίδα. Ἔτανε τσαλακωμένη κι ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τῆς ἔλιπε ἓνα μεγάλο κομμάτι. Ἐβρηξε καρπίσες ματιὲς ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ τὴν πέταξε χάμω. Ὑστερα κόλλησε τὰ μάτια του σ' ἓνα κλαδάκι ποῦ τὸ εἶχανε κρεμάσει κάτω ἀπὸ τὴ λάμπα. Τὰ φύλλα φαινότανε μαραμμένα καὶ μαῦρα ἀπὸ τίς μύγες ποῦ εἶτανε κολλημένες ἀπάνω σ' ἓνα πυκνὸ στρώμα.

— Δοιοπὸν τί θὰ κάνουμε τώρα; ρώτησε ὕστερα ἀπὸ ὦρα 6 Σταύρος.

— Ἐγὼ λέω νὰ πᾶμε στὸ σπίτι μας.

— Ἔτσι λές; Πᾶμε. Σωστό. Τί νὰ κάνουμε ἐδῶ.

Μὰ τὴ στιγμή ποῦ εἶτανε ἔτοιμος νὰ σηκωθῆ, γύρισε τὸ κεφάλι του στὸ διπλανὸ τραπεζάκι ὅπου καθόντανε τρεῖς ἄνθρωποι καὶ κουβενιάζανε. Τὸ αὐτί του πῆρε αὐτὰ τὰ λόγια ἀπὸ τὴν κουβέντα τοῦ ἐνός.

— Δὲ φοβᾶμαι τὸ θάνατο. Κεῖνο ποῦ μὲ φοβίζει εἶναι ὁ τρόπος τοῦ θανάτου. Σὰ συλλογιέμαι...

— Τί; ῥώτησε ὁ ἄλλος.

— Νά, πὼς μπορεῖ νὰ μοῦ στρήψη ἄξαρνα τὸ σαγόνι καὶ νὰ πάη πέρα. Ἐπειτα εἶναι ἡ τρέλα. Φοβᾶμαι πὼς μπορεῖ νὰ τρελαθῶ. Κι ἂ μὲ κλείσουνε πουθενά, καλά. Μὰ ἂν καταδικαστῶ νὰ γυρίζω στοὺς δρόμους καὶ τὰ παιδιά ἀπὸ πίσω μου νὰ μὲ κουνήγανε καὶ νὰ μοῦ ρήχνουνε λεμονόκουπες; αὐτὸ εἶναι τὸ πῶς φοβερό.

Ἐστερα ἄρχισε νὰ μιλάη ὁ ἄλλος, ἓνας νέος μὲ γυαλιὰ μεγάλα καὶ στοργυυλά, ποῦ τὰ μαλλιὰ τοῦ πεταγόντανε στὸν ἄερα, μὲ τσαλακωμένο κολλάρο κ' ἓνα σακκάκι γιομάτο λίγδες. Μιλοῦσε γιὰ γιαιτρική. Ἴσως νὰ εἶτανε φοιτητῆς στὴ γιαιτρική.

— Τί θὰ πῆ ἐγχείρηση καὶ νὰ βλέπης ἀπὸ μακρῆ τὸν καθηγητῆ; Ἐγχείρηση θὰ πῆ, νὰ ἐγχειρήσης ὁ ἴδιος, νὰ βάλῃς ὁ ἴδιος μαχαίρι πάνω στὸ κρέας. Ἔτσι κάνει τώρα ὁ καινούριος καθηγητῆς μας.

— Σὰ; ἀφήνει κ' ἐγχειρίζετε οἱ ἴδιοι;

— Σὲ πτώματα. Πτώματα μικρῶν παιδιῶν. Ἄ, δὲν ξαίρεις τί ὤρνια ποῦ εἶναι. Προπάντων οἱ κρητιστομέες. Παίρνεις ἓνα τρυπάνι καὶ γυρίζεις, γυρίζεις πάνω στὸ κεφάλι τοῦ πεθαμένου... Ἄ, εἶναι ἔξοχο.

Ὁ Σταῦρος γύρισε ἀλλοῦ τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ μὴν ἀκούη.

— Ποῦ τὴν ἐβρήκανε τὴν κουβέντα αὐτῆ; ψιθύρισε.

Ἄντικρὸ φαινόντανε τὰ μεγάλα παράθυρα τῆς μυυραρίας μὲ τὰ τζάμια θολὰ ἀπὸ τὰ χνῶτα καὶ τοὺς ἀτμούς.

— Κοίταξε τί γίνεται μέσα μὲ τὸν ἀνδοπόλεμο; Εἶπε ὁ Γεράσιμος.

— Ἀλήθεια, ἔχουμε ἀποκρηὰ ἀπόψε, τὸ ξαίρεις;

— Ἐχεις δίκιο, εἶναι ἀποκρηὰ κ' ἐμεῖς τὸ ξεχάσαμε δλότελα. Αἱ, πᾶμε νὰ φύγουμε τώρα.

Σηκωθῆκανε καὶ φύγανε μὲ βῆμα ἀργό.

III

Ἡ Ἀνθῆ ἔπαψε πιά νὰ ἔρχεται στὸ ζαχαροπλαστείο. Στὴν παρέα τῶ δυὸ φίλων ἀπλώθηκε πάλε ἡ παλιὰ κριάδα καὶ μονοτονία. Κ' οἱ δυὸ ξαναδρῆκανε τὸ συνηθισμένο τους ὕφος. Κάποτε τύχαινε νὰ ἀναφέρουνε καὶ τὴν Ἀνθῆ πάνω στὴν κουβέντα μὰ γλήγορα γλήγορα. Ἀδὲς καὶ προσπαθοῦσανε κ' οἱ δυὸ νὰ τὴν ἐξεχάσουνε.

“Ένα βράδι ὁ Σταῦρος τηγνὲ συνάντησε στὸ δρόμο. Τὴν εἶδε μὰ δὲν τόλμησε νὰ τηγνὲ ζυγώσῃ. Τὴν ἀκολούθησε ἀπὸ μακρηά. Γιατί ; Τοῦ ἔρεσε νὰ τηγνὲ βλέπῃ ὡς εἶναι κι ἀπὸ μακρηά ; Ἦθελε τίποτα νὰ τῆς εἰπῇ ; Κι αὐτὸς δὲν ἤξαιρε τί ζητοῦσε. Τὸ μόνο πούνιωθε εἶτανε πὼς δὲ μπορούσε νὰλλάξῃ δρόμο σὰνὰ τὸν ἔσερνε πίσω τῆς μὲ κανένα μαγνήτη. Ἡ Ἀνθὴ καθότανε στὸ Πολύγωνο. Γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ σπίτι τῆς, ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἀπὸ ἓνα πάρκο γιομάτο δέντρα.

Μπήκε σ’ ἓνα δρομάκι. Τὸ φῶς εἶτανε λιγοστό. Μπήκε κι ὁ Σταῦρος στὸ ἴδιο δρομάκι. Τὸ μέρος εἶτανε ἔρημικό, σιγαλιὰ βασίλευε γύρω πὸ ἄρηγε νὰκούγεται ὁ κρότος τῆς περπατησιᾶς τους.

Ὁ Σταῦρος φρόντιζε πάντοτε νὰ ἀκολουθῇ ἀπὸ μακρηά. Μὰ γιὰ μιὰ στιγμή ἡ Ἀνθὴ ἔνωσε πὼς κάποιος ἔρχότανε ἀπὸ πίσω τῆς καὶ γύρισε τὸ κεφάλι τῆς. Ἴσως καὶ νὰ φοβήθηκε.

Ὁ Σταῦρος στρημώχτηκε πίσω ἀπὸ ἓνα δέντρο γιὰ νὰ μὴ τονὲ δῇ. Ἡ Ἀνθὴ ἔακολούθησε τὸ δρόμο τῆς μὲ βῆμα τώρα γληγορώτερο. Ὁ Σταῦρος βγήκε ἀπὸ τὴ θέση του κι ἄρχισε νὰ περπατᾷ προσπαθώντας νὰ πατῇ ἔσο μπορούσε πὸ ἀλαφρά. Μὰ ἡ Ἀνθὴ ξαναγύρισε ἔξαφνα καὶ τὸν εἶδε.

— Ἄ, ἐσεῖς εἰσαίτε κύριε Σταῦρο ; φώναξε ξαφνιασμένη.

Κεῖνος ζύγωσε.

— Ἐγώ, φιδύρισε.

Φαινότανε σαστισμένος. Ἄν εἶτανε περσότερο φῶς, ἡ Ἀνθὴ θὰ ἔλεπε πὼς τὸ πρόσωπό του εἶχε γίνει κατακόκκινο.

— Μὰ πὼς βρεθήκατε ἐδῶ; ρώτησε κείνη.

Ἀναγκάστηκε νὰ σκεφτῇ κάποιον ψέμα γιὰ νὰ δικιολογηθῇ. Ὑστερα πρόστεσε.

— Σὰν ἔτυχε νὰ συναντηθῶμε, μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς συνοδέψω ἔως τὸ σπίτι σας ;

— Πολλὲ εὐχαρίστωσ’· θὰ μοῦ κάνετε μάλιστα καὶ μεγάλη φχαρῖσηση.

Βαδίζανε ἀργά. Τὸ μέρος εἶτανε ἔρημο καὶ σκοτεινό. Ὁ Σταῦρος κάτι ἤθελε νὰ εἰπῇ μὰ δὲν ἤξαιρε πὼς νὰρχίσῃ. Νόμιζε πὼς ὅπως κι ἂν ἄρχιζε, πάντα θὰ ἔλεγε κάτι πὸ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πῇ.

— Μὰ γιατί σωπαίνετε ; Γιατί δὲ μοῦ μιλάτε ; εἶπε ἡ Ἀνθὴ.

Ὑστερα πρόστεσε μὲ παιδιάτικο τόνο.

— Ξαίρω, ξαίρω, δὲ σᾶς κάνει πιὰ γούστο ἡ συντροφιὰ μου.

— Τὲ λόγια εἶναι αὐτὰ πὸ δὲ Ἀνθὴ ; Πὼς μπορείς νὰ σκέφτε-

σαι τέτοιο πράμα Ξέχασες πόσο ἔμορφε περάσαμε τόσον καιρό;

— Μὰ γι αὐτοῖσ' αἰσῶν ἀπορῶ κ' ἐγὼ ἀπόψε μ' αὐτῇ τῇ σιωπῇ σας.

Ὁ Σταῦρος ἔμεινε λιγάκι σιωπηλός.

— Κι ἔμωσ ἐσὺ προτίμησες νὰ μᾶς ἀρήσῃς.

Φοβήθηκα γι αὐτὸ ποὺ τόλμησε νὰ ξεστομίσῃ Μὰ ἡ Ἄνθῆ δὲν ἔβαλε τίποτεσ κακὸ μὲ τὸ νού της.

— Ἐγὼ τὸ προτίμησα ; Ἡ μαρὰ τὸ θέλησε. Ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ εἶμαι πάντα μαζί σας. Δὲ σᾶς τὸ εἶπα ;

— Πάντα. Αὐτὸ εἶναι μιὰ κουβέντα. Πόσον καιρὸ δηλαδῆ ; Ὅλη σου τῇ ζωῇ ; Μποροῦσες νὰ μείνῃς μαζί μας ὅλη σου τῇ ζωῇ ; Μιὰ μέρα ἔπρεπε νὰ φύγῃς, ἔπρεπε νὰ χωριστοῦμε. Τὶ ἀργά, τί γλήγορα.

— Αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα σκεφτεῖ, ψιθύρισε ἡ Ἄνθῆ σκεφτικῆ.

Πέσανε πάλε σὲ σιωπῇ. Μερικὰ παράθυρα φαινότανε φωτισμένα. Τὸ σπίτι της Ἄνθῆς εἶτανε ἀκόμα μακρῆ. Ἀπὸ μακρῆ ἀκούστηκε κάποια στρατιωτικῆ σάλπιγγα ποὺ σήμαινε-

— Λοιπὸν τὸν ἀγαπᾶς ; ρώτησε ὁ Σταῦρος.

Ἡ Ἄνθῆ ἔβαλε τὰ γέλια.

— Ξαίρω κ' ἐγὼ ; Νὰ σοῦ πῶ καλά καλὰ οὔτε τὸ σκέφτηκα αὐτὸ τὸ πράμα.

Ὁ Σταῦρος σόπασε πάλε· τὰ λόγια βγαίνανε μὲ δυσκολία ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἐμοιαζε σὰν ἄνθρωπος ποὺ βαδίζει ψαχτὰ μέσα στὸ σκοτάδι.

— Ξαίρεις Ἄνθῆ, ἐσὺ εἶσαι ἓνα πολὶ καλὸ πλάσμα κι ὁποῖος θὰ σὲ πάρει, ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ σὲ κἀνῃ φτυχισμένη. Πρέπει νὰ τὸ συλλογιστῇ καλὰ ὁποῖος θὰ σὲ πάρῃ. Θὰ εἶτανε φοβερὸ νὰ παντρευτῆς καὶ νὰ δισυχήσῃς.

— Σωστά, σωστά. Μὰ γιὰτι μοῦ τὰ λέτε ὅλα αὐτὰ ; Ξαίρετε κύριε Σταῦρο, τὰ λόγια σας ἀπόψε μοῦ φαίνονται πολὶ περίεργα.

Ὁ Σταῦρος σάστισε σὰν ἓνα μικρὸ παιδί ποὺ τὸ μαλλώνουσε.

— Ἀλήθεια; νὰ μὲ συχωρᾶτε. Δὲν ξαίρω τί λέω. Εἶμαι ἓνας ἀνόητος. Τὶ ἀνοησίες κάθουμαι καὶ σᾶς λέω.

Φτάσανε στὸ σπίτι της. Ἡ Ἄνθῆ πίμενε νὰ τονὲ μπάσῃ μέσα, νὰ τονὲ συστήσῃ καὶ στῇ μαμὰ της μὰ κείνος ἀρνήθηκε μὲ τὴν πρόφαση πὸς βιάζεται κάποιονε νὰ ἀνταμώσῃ.

— Καλὰ, καλὰ. Τότε χαίρετε καὶ σᾶς φχαριστῶ πολὶ πολὶ ποὺ μὲ συνοδέψατε. Τὶ σύμπτωση ἀλήθεια νὰ σᾶς συναντήσω στὸ δρόμο.

— Ναι, ναι, σύμπτωση βέβαια. Χαίρετε χαίρετε !

Τῆς ἔδωσε τὸ χέρι.

— Πωπῶ, κρῦο ποῦ εἶναι τὸ χέρι σας, κύριε Σταύρο.

Ἡ Ἀνθή ἔτρεξε μέσα στὴν πόρτα τῆς. Ὁ Σταύρος ἀπομακρύνθηκε κάμποσο κ' ὕστερα στάθηκε. Μπροστά του εἶχε τὸ σπῆτι τῆς Ἀνθῆς μὲ τὸ φωτισμένο παράθυρο. Στάθηκε ἀκίνητος μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ παράθυρο. Ὁ ἀγέρας κατέβαινε ἀπὸ τὸν Τρελὸ τσουχτερὸς. Ἐρημιὰ τριγύρω του. Κάποιο δέντρο κουνούσε ἀλαφρὰ τὴν κορφή του στὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα.

Προχώρησε μὲ βῆμα ἀργό, ὕστερα στάθηκε. Τὰ πόδια του κλονίζόντανε. Ἀκκούμπησε σ' ἓνα δέντρο. Σκοτάδι. Ἄξαφνα τὸν πῆρε τὸ παράπονο κι ἄρχισε νὰ κλαίῃ... Ἔνα κλάμα ἀργό, σιγαλὸ ποῦ χάνοντανε μέσα στὴ σιγαλιά τῆς νύχτας ἐνῶ ὁ ἀγέρας τραγουδοῦτε σιγαλὰ μουρμουριστὰ τὸ θλιβερό του τραγοῦδι.

IV

Οἱ δυὸ φίλοι ἔακολουθοῦσανε νὰ συχνάζουνε στὸ ζαχαροπλαστεῖο. Ὅσο ζύγωνε ὁ καιρὸς τοῦ γάμου, τόσο μεγάλωνε κ' ἡ μεγαλολία τους. Ἔνα βαρὶ σύννεφο βάραινε πάνω στὴν ψυχὴ τους. Μὰ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρυφτῆ ἀπὸ τὸν ἄλλονε. Προσποῖόντανε τοὺς ἀδιάφορους καὶ ἀποφεύγανε νὰ ἀναφέρουνε τὸνομα τῆς Ἀνθῆς. Κι ἂν καμιά φορὰ τόφερνε ἢ κουδέντα νὰ τὴν ἀναφέρουνε, τὸ κάνανε αὐτὸ μ' ἓναν τρόπο ποῦ νὰ δείχνῃ ἀδιαφορία καὶ γλήγορα σπεύδανε νὰ γυρίσουνε τὴν κουδέντα σὲ ἄλλο θέμα.

— Τι μᾶς νιάζει πιά ἐμᾶς γιὰ τὴν Ἀνθή; Τώρα αὐτὴ ἀνήκει σὲ ἄλλονε, εἶπε ἓνα βράδι ὁ Σταύρος.

Αὐτὸ ἔμως ποῦ εἶπε δὲν τονε φχαρίστησε καὶ τάβαλε μὲ τὸν ἑαυτὸ του «Ὅλο γκάφες κάνω. Τί θὰ εἶπαι ἀνήκει σὲ ἄλλονε; Σάμπως ἀνήκει καμιά φορὰ σὲ μένα καὶ τὴν ἔχασα;» Ἔνα βράδι, ἐκεῖ ποῦ καθόντανε κ' οἱ δυὸ ἀμίλητοι, μπῆκε μέσα ἡ Ἀνθή. Μπῆκε μέσα ζωερή, γελαστή κι ὄλο τὸ κατάστημα ἔλαμψε ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ σκορποῦσε ἡ παρουσία τῆς.

— Αὔριο γίνεται ὁ γάμος. Σᾶς προσκαλῶ καὶ τοὺς δυὸ εἶπε.

Ὁ Σταύρος κιτρίνισε. Αὔριο γίνεται ὁ γάμος. Ὅστε δὲν εἶναι φέματα. Ἔως τώρα βρισκότανε σὲ μιὰ παράξενη ψυχολογικὴ κατάσταση. Τὸ πίστευε καὶ δὲν τὸ πίστευε. Τώρα ἔμως δὲν ὑπῆρχε καμιά ἀριβολία. Ἡ Ἀνθή φεύγει, φεύγει γιὰ πάντα...

— Άίντε, ή ώρα ή καλή και νά μάς θυμάσαι, τής είπε μ' ένα προ-
σποιημένο χαμόγελο.

— Δε θα λείψετε ;

— Πώς θα λείψουμε ; Είναι δυνατό νά λείψουμε ;

Ή Ανθή τούς αποχαιρέτησε κ' έφυγε. Βιαζότανε. Παραμονή γά-
μου κ' είχε νά φροντίση για τόσα πράματα...

— Θα πάμε στο γάμο ; ρώτησε ύστερα από ώρα ο Γεράσιμος.

— Πώς δε θα πάμε ; αποκρίθηκε ο Σταύρος ξαναγυρίζοντας άξκ-
χνα από την άφερεμάδα που είτανε βυθισμένος.

— Τότε νά συναντηθούμε κάπου νά πάμε μαζί ;

— Νά συναντηθούμε, αποκρίθηκε πάλε άφαιρεμένα σά νά μήν
ένιωθε τί έλεγε.

Ο Γεράσιμος του μιλούσε και κίνος ψιθύριζε άδιάκοπα, άσυνεί-
δητα «Ναι, ναι, έπως τό είπες».

V

Τό άλλο βράδι ο Γεράσιμος περίμενε τό Σταύρο στο συμφωνημένο
μέρος. Περίμενε, περίμενε μά ο Σταύρος δε φαινότανε κι άναγκά-
στηκε νά πάη μοναχός στο σπίτι τής Ανθής με την έλπίδα πώς
ίσως τον εύρισκε εκεί. Μά ούτε εκεί δεν είτανε. Ή Ανθή μόλις τον
είδε έτρεξε καταπάνω του.

— Γιατί μοναχός σας ; Που είναι ο κύριος Σταύρος ;

— Μά, δεν ξαίρω... Είχαμε συμφωνήσει... Περίεργο... Ίσως καμιά
κακή συνεννόηση...

— Ά δεν έρθει, νά του πητε πώς δε θέλω πιά νά του ξαναμι-
λήσω, φώναζε ή Ανθή μ' ένανε μορφασμό σαν κακωμένο παιδί...
Τον άφησε κ' έτρεξε στην άλλη κάμαρα όπου την περιμένανε... Τό
γλέντι, που επκολούθησε τό μυστήριο, βάζταξε ως τό πρωί... Είτανε
μιά ξάστερη νύχτα, παγωμένη. Άγέρας φυσούσε που ξαίραινε τά δά-
χτυλα τω χειρώνε. Ύστερις από τά μεσάνυχτα, άρχισε νά πέφτη φιλό
φιλό τό χιόνι, μιά άσπρη, άλαφριά, άνάερη πιτουρίδα που καθότανε
πάνω στα ξερά κλαδιά τω δέντρων δειλά, σιωπηλά σά νά φοδότανε
νά τάγγιξη... Ο δρόμος είτανε έρημος, κρύος. Τά όργανα παίζανε
μά οι νότες που φτάνανε ως τό δρόμο, λες και ξεψυχούσανε πάνω στο
χιόνι...

Ο Σταύρος δε φάνηκε στο σπίτι...

Μόνο ένας άνθρωπος φάνηκε, μαζεμένος μέσα σε μιá πόρτα, αντί-

χρυσὸ σπῆτι τῆς Ἀνδρῆς, ποὺ ἔμεινε ἐκεῖ ἕσο ποὺ ἄρχισε νὰ χαρά-
ζῃ. Ὁ ἄνθρωπος δὴν τὴ νύχτα δὲν κουνήθηκε ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση,
καὶ τὰ μάτια του ποὺ εἴτανε ξεπαγιασμένα ἀπὸ τὸ χιόνι, δὲν ξεκολλή-
σανε ἀπὸ τὸ φωτισμένο περὶδύρο μὲ τὰ τζάμια, τὰ χρωτισμένα
ἀπὸ τὶς ἀνάσσεις.

Οἱ νέτες ξεψυχούσανε ἀργὰ πάνω στὸ χιόνι τοῦ δρόμου...
Ὁ ἄνθρωπος ἔκλαιγε, ἔκλαιγε μ' ἓνα σιγαλὸ ἀναφυλλητό.
Ἐκλαιγε τὴ χαμένη ζωὴ του...

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

Ο ΚΗΠΟΣ ΕΙΜΑΙ...

Ὁ κήπος εἶμαι ποὺ ἄλλοτε μὲ τᾶνθη του εὐωδοῦσε
κ' ἐγέμιζε μὲ χαρωπὸ τιτύβισμα πουλιῶν,
ποὺ μὲ κρυφομιλήματα καὶ ψίδυρο φιλιῶν,
τὴ νύχτα, στὴ σκιάδα του, ἢ ἀγάπη ἐπερπατοῦσε.

Ὁ κήπος εἶμαι ποὺ ἔμεινε χρόνια πολλὰ στὴν ἴδια
θέση, μάταια προσμένοντας κάποιαν ἐπιστροφή.
ποὺ ἀντὶ λουλούδια τώρα πιά σιᾶγκάθια ἔχει ταφεῖ,
ποὺ σόπασαν τᾶηδόνια του καὶ πνίγεται στὰ φίδια.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΑΞΙΔΙ

Καλὸ ταξίδι, ἀλαργινὸ καράβι μου, στοῦ ἀπείρου
καὶ στῆς νυχτὸς τὴν ἀγκαλιά, μὲ τὰ χρυσὰ σου φῶτα!
Νέμουν στὴν πλώρη σου ἤθελα γιὰ νὰ κοιτάζω γύρου
σὲ λιτανεῖα νὰ περνοῦν τὰ ὄνειρα τὰ πρῶτα.

Ἡ τρικυμία στὸ πέλαγο καὶ στὴ ζωὴ νὰ παύῃ,
μακριὰ μαζί σου φεύγοντας πέτρα νὰ ρήχνω πίσω,
νὰ μοῦ λιχνίξης τὴν αἰώνια θλίψη μου, καράβι,
δίχως νὰ ξέρω ποῦ μὲ πᾶς καὶ δίχως νὰ γυρίσω!

Κ. Γ. ΚΑΡΥΟΤΑΚΗΣ

ΑΓΑΠΗ

Welten bauen genügt nicht dem tiefer langenden Sinne,
Aber ein liebendes Herz sättigt den sterbenden Geist.

NOVALIS

Μὴν εἶναι τάχα ἡ θύμηση κάποιας χαρᾶς φευγάτης,
Γιὰ τὸ κρυφὸ προμάντεμα μιᾶς ἄλλης, ποῦ θάρθη;
— Πᾶμε, καρδιά μου, στὸ γιαλό, νὰ σὲ λικνίσῃ ὁ ὑπάτης·
Πρέπει ὁ καημὸς σου ὁ ἀσίγαστος βαθειὰ νὰ κοιμηθῇ.

Μὰ γιατί πάλι ἀνήσυχη, καρδιά μου, φτερουγίζεις;
Θέλεις νὰ πᾶς στ' ἀνέγνωρα, γιὰ πίσω στὰ παλιά;
— Πᾶμε μακρὰ, τὸν πόθο σου πρέπει καὶ σὺ νὰ ὀρίξῃς·
Πᾶμε στὰ δίσση· ἀτέρμαντη θὰ βροῦμε σιγαλιά.

Κλαῖς τὸ χαμένο σου ὄνειρο, γιὰ τάχα ἡ νύχτα ἡ μαύρη
Σοῦ λέει, πὼς κι ἄλλες κρύβονται στὸν κόσμον συννεφίες;
— Πᾶμε, καρδιά μου, στ' ἀνοιχτὰ καὶ κεῖ ἀντιστῦλι θαύρη
'Ο πόνος σου· εἶναι ἀσύγκριτες τῶν κάμπων οἱ ὁμορφίες.

Νοιώθεις καὶ σὺ τὰ ὄνειρατα, ποῦ ξύπνιοι κυνηγοῦμε;
Μὴν κάποιο ἀστέρι ἀπ' τ' οὐρανοῦ μιὰν ἄκρη σοῦ γελᾷ;
— Πᾶμε, καρδιά μου, στὸ βουνό, νὰ ἰδῆς ὅτι μποροῦμε,
Σὰ δὲ στερεύει ἡ πίστη μας, ν' ἀνέβωμε ψηλά.

Κάτι βαθειὰ σου ἀσώπαστο κι ἄδειο, καρδιά μου, νοιώθεις,
Καὶ δὲ σ' ἀφήνει ὁ πόθος σου καὶ μένα ἡ συλλοή.
Παντοῦ μαζί μου ἐγύρισες, παντοῦ μαζί μου ἐψώθης
Καὶ πὼς μοῦ λείπει αἰσθάνομαι μιὰ φλόγα ἀπ' τὴ ζωή.

Γιατί, καρδιά μου, ἐσκίρτισες καὶ παρατᾶς τὸ κλάμα;
'Αχ, ναί! μιὰν ἀναπάντεχη ροδίζει τώρα αὐγή...
Δυὸ μάτια, ποῦ νὰ τῶλπιζα, πὼς θᾶκαναν τὸ θᾶμα,
Ποῦ τίποτα δὲν μπόρεσε νὰ κἀνῃ ἐδῶ στὴ γῆ!

Ναί, τώρα πιά σὰ veίρομαι γυρμένος στὴν ποδιά της,
'Όλον τὸν κόσμον χαίρομαι κι ἀπὸ τὸ φῶς μεθῶ.
— Καρδιά, δὲν ἦταν θύμηση καμμιᾶς χαρᾶς φευγάτης,
Τὸ πῶς τρανὸ προμάντευσες τῆς ζήσης ἀγαθό.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΜΕ ΤΑ ΜΕΛΙΣΣΙΑ ΟΤΑΝ ΒΟΜΒΙΖΟΥΝ...

Μὲ τὰ μελίτσια ὅταν βομβίζουν πρόθυμα
Κι ἀπ' τὴν κυψέλη χύνονται,
Μὲ τὰ λουλούδια ὅταν τριγύρω ἀνοίγουνε
Καὶ τὸ χορτάρι κρῦβουνε,

Βαθειὰ μου νοιώθω νὰ ξυπνᾶνε οἱ πόθοι μου
Καὶ νὰ χτυποῦν τὶς φτέριγγες,
Κ' ἐγὼ μαζί τους φτερουγίζω, ὑψώνομαι
Σ' Ἠλύτσια πρωτογενώριστα.

Βλέπω κορφὲς φωτόλουστες πὺν κάτω τους
Πλαταίνουνε οἱ ὀρίζοντες·
Σὲ ἰσκιόβολες πεδιάδες, ἀνθοστόλιστες,
Θαῦμα εὐωδιάς εὐφραίνομαι·

Μὲς σ' ὠκεανούς, πὺν κλειοῦν τὰ οὐρανοθέμελα,
Κόσμους καινούριους χαίρομαι·
Στὸ ἄπειρο Χᾶος βυθάω, καὶ παραδίνομαι
Στοῦ ἀγνώστου τὸ μυστήριο...

Καὶ κάπου ἐκεῖ ἀντικρύζω τόπους πῶζησα,
Τόπους γνωστοῦς στὰ νιάτα μου,
Μὲ καλλονὲς ἐξαιτίες, αἰθερόπλαστες
Ποῦ οἱ Νοσταλγίες τοὺς πλάθουνε·

Βλέπω... Κι ὁ νοῦς μου τρέχει αἰθεροφτέριγγος
Σ' ἄλλους καιροὺς πὺν ἐπέρασαν·
Πεταλοῦδες ξατρέχω πολυχρώματες,
Λουλούδια κόβω ἀμέριμνος,

Καὶ μέσα μου^{οἱ} παλμοὶ ξυπνᾶνε οἱ πρῶτοι μου,
Τὰ πρῶτα δάκρυα πῶχυσσα,
Ξυπνᾶνε οἱ Πλάνες καὶ οἱ χαρὲς, κι ἀντάμα τους
Μὲ τὰ φιλιά μὲ παίρνουνε...

Μὰ ἓνας τάφος προβάλλει, πὺν ἀπὸ τ'ἀνθη του
Γνωστὸ ἀγγελούδι ὑψώνεται...

Δάκρια κυλοῦν, θολώνουνε τὸ βλέμμα μου
Καὶ τὸ ταξίδι κόβεται.

Ὅταν βομβίζουν τὰ μελίτσια πρὸ ὄμμα
Κι ἀπ' τὴν κυψέλη χύνονται,
Βαθειά μου νοιώθω νὰ ξυπνᾶνε οἱ πόθοι μου
Καὶ νὰ μὲ πᾶνε ἀντάμα τους . . .

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ

I

Ἡλιοῦ χαρὰ στὴ φύση γύρω αἰώνια . . .
Στέκω στὸ παραθύρι μου μπροστὰ
Καὶ νοιώθω τὴν ψυχὴ μου νὰ ζητᾶ
Μὲ νοσταλγία τὰ περασμένα χρόνια.

Τῆς Πόλης τὴ σκοτεῖνια καὶ τὰ χιόνια
Καὶ τὰ σοκάκια ἐκεῖνα τὰ στριφτά,
Ὅπου σὲ σπύτι ἀπ' τὸν καιρὸ γερτὰ
Ἐρχόντανε τὸ Μάη τὰ χελιδόνια.

Καὶ σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ Σταβροδρομιοῦ
Ἐναν ὀλόρθο μιναρὲ παλὸ
Ἄπ' ὅπου οἱ δεκοχτοῦρες τοῦ τζαμιοῦ

Μὲς στὸ χιονοβρεμένο δειλινὸ
Ἄπ' τὴ φωλιά τους πάνω τὴν ψηλὴ
Στὴν ἥσυχη κατέβαιναν αὐλή.

II

Πῶς κάθε περασμένο μᾶς σκλαβώνει . . .
Ἀξέχαστη θὰ μένει ἡ ζωγραφιά σου
Μὲ τὰ λευκὰ ντυμένο γίασεμιά σου
Μικρὸ κι ἀγαπημένο μου μπαλκόνι.

Θυμάμαι όταν άργά τὸ βράδι μόνη
 Στὴ δροσερὴ ἑκατόμουν σιγαλιά σου
 Κι ἀπὸ τὰ ἀνθοπλεμένα κάγκελά σου
 Ἔβλεπα τὸ σκοτάδι νὰ ζυγώνη,

Ψηλά στὰ οὐράνια ἀκόμα δίχως ταῖρι
 Νὰ φαίνεται δειλὰ τὸ πρῶτο ἀστέρι . . .
 Κι ὡ πῶς ἀκόμα μ' ἀντηγᾶν στὴ μνήμη

Μέσα στὴ νύχτα ἀργοὶ καὶ ρυθμικοὶ
 Ἄπάνω στὸ παλιὸ τὸ καλντερίμι
 Οἱ χτύποι τῆς μαγκούρας τοῦ μεχτοῆ.

ΔΩΡΑ ΜΟΑΤΣΟΥ

ΧΑΡΑΧΤΗΡΑΣ

Τὸ δειλινό εἶταν ἀνοιξιάτικο. Ἐνας δυνατὸς αἴρας ἔμπαινε ἀπὸ τ'ἀνοιχτὸ παράθυρο, κ' ἔκανε νὰ χορεύουνε τὰ πλωμένα πάνω στὸ γραφεῖο μου χερόγραφα. Ἀπέναντι, ὄξω, τὸ μοναχικὸ κυπαρίσι, λίγιζε πέρα δῶθε τὴν κορφή του, δίχως νὰ σταματᾷ καθόλου. Τὸ βλέμα μου τὸ παρακολουθοῦσε μηχανικά, μὰ ἡ σκέψη μου ἔτρεχε ἄλλοῦ. Πότε, πότε ἔπαιρνα τὸ κοντίλι, ἔσκυβα στὸ χαρτί καὶ χάραζα τοὺς ποιητικούς μου στοχασμούς.

Οἱ κρίνοι ἀνθίζουε στὴ σάρκα σου,
 τὰ ρόδα στὰ μάγουλά σου,
 τᾶστρα τῆς εὐτυχίας στὴν ψυχὴ σου,
 τὸ χαμόγελο στὸ στόμα σου,
 οἱ ἀνατολές στὰ μαλλιά σου,
 καὶ στὴ γῆς ἀπάνου ἀνθίξ' ἡ ζωὴ σου.

Ἐαφνικὰ χτύπησε ἡ πόρτα τῆς κάμαρας μου.

— Ἐμπρός.

Μπῆκε μέσα δροσερός, ὀρμητικὸς, γεμάτος φωτιὰ καὶ υγεία, ὅπως πάντα του, ὁ Μίλτος, φίλος μου παιδιάστικος, ποὺ εἶχα νὰ τὸν ἰδῶ τελευταῖα κάμποσους μῆνες.

— Ἄλι! φώναξε. Μὴν κουνιέσαι καὶ σ' ἔπιασα στὰ πράσα.

Ἐσκυψε, πῆρε ἀπὸ μπροστὰ μου τὸ χαρτί καὶ τὸ διάβασε.

— 'Ακόμα, μοῦ εἶπε, κουνώντας τὸ κεφάλι του, ἀκόμα δὲν ἄλλα-
ξες ; Ὡς πότε θὰ σὲ τρώῃ αὐτὴ ἢ φαντασία κ' ἢ ποίηση ; 'Εγὼ πιά
ἔπαφα νὰ γράφω.

— Γιατί ; τὸν ῥώτησα.

Μοῦ ἀποκρίθηκε περιήφανα.

— Γιατί. Γιατὶ εἶμαι ἀρραβωνιασμένος.

Καὶ μοῦ ἔδειξε τὸ χέρι του, ὅπου ἀστράφτε ὁ χρυσὸς του κύκλος.

— Καὶ τί σημασία ἔχει αὐτό ; τοῦ εἶπα.

— 'Εχει καὶ παραέχει. 'Εγὼ τώρα θὰ τὴ ζήσω τὴν ποίηση, δὲ θὰ
τὴ γράφω πιά.

— Πές τα μου τὸ λοιπὸν Μίλτο. Θὰ παίρνης βέβαια καμὶν ὄμορφη.
Γι' αὐτὸ σὲ χάσαμε τὸν τελευταῖο καιρό. Πές μου τὰ καθέκαστα, ἔτσι
νὰ χαρῶ ἀπὸ περιέργεια, νὰ σ' εὐτυχίσω, νὰ σὲ καμαρώσω.

— Ποιὰ καθέκαστα ; εἶπε ὁ Μίλτος. Δὲν ἔχει καθέκαστα. Παν-
τρεῦομαι ἀπὸ ἔρωτα. Αὐτὸ εἶναι ὄλο.

— Ἀπὸ πότε, τὸν ῥώτησα.

— Λίγες μέρες, μοῦ ἀποκρίθηκε.

Καὶ βλέποντάς με πού τὸν κοίταζα κατὰματα, σὰ σαστισμένος,
πρόστεσε.

— Τί χάσκεις ἔτσι ; Τόσο τρομερὸ πρᾶγμα σοῦ φαίνεται ὁ γάμος
μου ;

— Ὁ ἔρωτάς σου, τοῦ εἶπα, εἶτανε ξαφνικός, ὀρμητικός, σὰν ἀστρο-
πελέκι ;

— Τί θέλεις νὰ πῆς ;

— Θέλω νὰ πῶ, τὴν κοπέλα πού παίρνεις, τὴν παίρνεις γιὰ τὴν
ὀμορφιά της καὶ μόνο, χωρὶς νὰ ξετάσης τίποτ' ἄλλο ; Γνώρισες τὴν
ψυχὴ της, μελέτησες τὸ χαρακτήρα της ; Ναί, τὸ χαρακτήρα της. Μὴ
σοῦ φαίνεται παράξενο. Κοίταξες ἂν μιορῆς μαζί της νὰ ταιριάξῃς ; Σὲ
ξαίρω ἀπὸ παιδί. Μ' ὄλη σου τὴν ὀρμὴ, μ' ὄλη σου τὴν καλλιτεχνικὴ
φύση, σὸ βάθος εἶσαι ἀγαθός, ἴσως, ἀπλός, εὐκολόπιστος. 'Εχεις γε-
ναία καρδιά. Πρόσεξε. Τὴ μνηστὴ σου δὲν τὴ ξαίρω γιὰ τὴν ὄρα,
μῆτε ἀκόμα μοῦ εἶπες κὰν ποιὰ εἶναι. Δὲ λέω, μπορεῖ νὰ βγῆ θησαυρός.
Νὰ σοῦ δώση τὴν εὐτυχία. Τὴ σχετικὴ βέβαια εὐτυχία, πού ὄλοι ζητοῦμε
στὴ ζωὴ, καὶ πού εἶναι βέβαιο πὼς μπορεῖ μιὰ γυναίκα νὰ χαρίσῃ
στὸν ἄντρα. Ὅμως ἂν ἡ γυναίκα αὐτὴ δὲ φανερώσῃ πίστη σὲ σένα,
ἀγάπη σὰν τὴ δικὴ σου, καρδιά θερμὴ καὶ ἄδολη, ψυχὴ ἀγνή, σὰν τὴ
ποιητικὴ σου ψυχὴ, τότε ἀγαπημένε μου, τί θὰ γίνῃ ; Θὰ δυστυχίσης.
Καὶ γιατί ; Γιατὶ παρασύρθῃκες μιὰ στιγμὴ στὴ ζωὴ σου ἀπὸ ἓνα μὰ-

γεμα ὁμορφιάς, ἑξωτερικῆς εὐγένειας καὶ καλοσύνης, κομψότητος ἴσως στὸ ντύσιμό, καὶ δὲν ξαίρω τί ἄλλο.

Ἔστεκε ὀρθὸς μπροστά μου, καὶ μὲ ἄκουγε σοβαρὸς. Τὸ συνειδη-
σμένο του χαμόγελο, πού φώτιζε πάντα τὴ μορφὴ του εἶχε οὐρανό.
Ἦστερα παραμέρισε μὲ τὰ χέρια του κάμποσα βιβλία πού εἴτανε πο-
στιασμέν' ἀπάνου στὸ γραφεῖο μου, καὶ μισοκάθησε στὴν ἄκρη.
Ἄπὸ τ'ἀνοιχτὸ παράθυρο ἑξακολουθοῦσε νὰ μπαίνει τρελὸς ὁ ἀέρας. Τὸ
βούισμά του ἔρχόταν ἀπ' ὄξω ὀλοένα καὶ πιὸ μονότονο. Ἡ φωνὴ τοῦ
Μίλτου μοῦ φάνηκε σὰ νὰ σιγοντάριζε τὸ βούισμα τοῦ ἀνέμου.

— Ἐσύ, ἐσύ, ἕνας ποιητής, μιλεῖς ἔτσι, καθὼς δὲ θὰ μιλοῦσε ὁ
πιὸ στενοκέφαλος νοικοκύρης; Ὡ, καημένε, στὴν ἀνατολὴ τῆς εὐτυ-
χίας μου, μὴ μοῦ κουβαλᾷς σύγνεφα. Ἄσε με νὰ ζῶ στὴ χαρὰ μου,
ἢ καὶ στὴν πλάνη μου ἀκόμα.

Ἔγειρε μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι. Φανερό εἴτανε πὼς τὰ λόγια μου
τὸν εἶχανε ταραξεί.

— Ἄκουσε φίλε μου, τοῦ εἶπα, τί συνέβηκε σὲ μένα τὸν ἴδιο τὸ
περασμένο καλοκαίρι. Ἀηδισμένος ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀπὸ φίλους καὶ
ἀπὸ γνωστούς, τραβήχτηκα στὴν ἔξοχὴ. Ἦθελα νὰ μείνω μὲ τὸν ἑαυτό
μου γιὰ κάμποσον καιρὸ. Μὰ σὲ λίγο εἶδα πὼς ἡ ἐπίμονη μοναξιά
μοῦ εἴτανε ἀνυπόφορη. Ἀγαπᾷζόμουνα συχνὰ νὰ κατεβαίνω μὲ τὸ
τραῖνο γιὰ τίς δουλιές μου. Στὸ τραῖνο ἔτυχε νὰ συναντῶ ταχτικά δυὸ
δεσποινίδες. Εἴτανε φιλενάδες, καὶ κατεβαίνανε κάθε πρωτὶ. Ἐργαζόν-
τανε, καθὼς ἔμαθα κατόπι, σὲ γραφεῖα. Μοῦ δόθηκε εὐκαιρία νὰ τίς
γνωρίσω. Ἐνας ἀπλὸς χαιρετισμὸς. Τίποτ' ἄλλο. Ἡ μὲ ψηλὴ στὸ
ἀνάστημα, μὲ ζωηρὰ γαλανὰ μάτια. Ἡ ἄλλη πιὸ χαμηλὴ, μὰ μὲ μιὰ
γλύκα στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου μοναδική. Ἡ ἔκφρασή της
ὄλη, σκορποῦσε χαρὰ, ὕπναιρο, εὐτυχία. Τραβήχτηκα. Θαρροῦσα μάλι-
στα πὼς τὴν ἀγαποῦσα κιόλας. Ἐλεγα μέσα μου: Νὰ ἕνας ἄγγελος
πού μπορεῖ νὰ μοῦ κάμῃ τὴ ζωὴ τρισευτυχισμένη. Τὴν κατασκόπευα
στὰ φερσίματά της, φροντίζοντας νὰ μὴ μὲ νοιώσῃ ὀλότελα. Τίποτα
δὲν εἶχα νὰ τῆς κατηγορήσω. Σεμνὴ, εὐγενική, μὰ ὀλοένα καὶ πιὸ χα-
ριτωμένη. Προσπάθησα κ' ἔμαθα τὰ διὰ της. Τὸ σπῆρι της, τὴν οἰ-
κογενειακὴ της κατάστασι. Οἱ πληροφορίες μου ὄλες δικαίως τὴν
ἐχτίμησά μου. Ἐξυπνο, μορφωμένο, καλὸ κορίτσι. Ὅσο γιὰ χρήματα
καὶ προικες, ἢ δικὴ μου πραχτικότητα μ' ἔμαθε νὰ μὴν προσέχω παρὰ
πολὺ σ' αὐτά. Ἐνα μονάχα δὲν μποροῦσα νὰ ξαίρω. Τὸ σπουδαιότερο.
Αὐτὸ πού σοῦ τόνισα πρωτίτερα. Τὸ χαρακτήρα της. Ὅλα τὰ φαινόμε-
να δείχνανε πὼς κ' ἐκεῖ δὲ θὰ ἔμενεν ὄξω. Ἐπρεπε νὰ βρῶ τρόπο

πὺν νὰ δοκιμάσω ἀναφισβήτητα καὶ τελειωτικὰ τὸ χαρακτήρα της. Τί κάνω λοιπόν; Μιὰ μέρα, στὸ τραῖνο, τὴν εἶδα πὺν ἀνέβαινε στὴν ἐξοχή μας μοναχὴ. Ἡ συνειδησμένη της φιλενάδα ἔλειπε κείνη τὴ φορὰ. Τὴ σιμώνω, τὴ χαιρετῶ, κάθομαι κοντὰ της.

— Ἐπιτρέπετε, δεσποινίδα, νὰ σᾶς κάμω μιὰ ἐρώτηση;

Κούνησε τὸ κεφάλι της, μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ της σεμνὴ ζωηράδα.

— Ἡ φιλενάδα σας, τὸ ὠραῖο αὐτὸ κορίτσι πὺν πηγαίνετε πάντα μαζί...

Μοῦ εἶπε ἀμέσως τὸνομά της.

— Ὁ! ξακολούθησα, δὲν ξαίψετε τί ἐντύπωση μοῦ ἔχει κάμει ἡ ἐξαιρετικὴ της χάρις. Τὰ μάτια της ἐκείνα τὰ γαλανὰ μὲ τὸ βαθὴ τους βλέμα... τὸ χαριτωμένο ἀνάστημά της... τὸ περπάτημά της τὸ ἀλαφρό...

Ἐπυσα γιὰ λίγο. Αὐτὴ μὲ κοίταζε μὲ ἀπορία, πὺν ζουγραφιζότανε καθαρὰ στὴ συμπαθητικὴ της ἔκφραση. Θὰ ἔλεγε ἀπὸ μέσα της: «Τί θύρρος πὺν ἔχει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, τί ἀδιακρισία!». Ἐμένα ὅμως γι' αὐτὰ δὲ μ' ἔμελλε. Τὸ σκοπὸ μου εἶχα στὸ νοῦ μου. Τῆς μάκρυνα τὴν κουβένια. Ἐσκυφα κατόπι καὶ τῆς εἶπα.

— Θὰ σᾶς παρακαλέσω κάτι. Γιὰ τὴν ὀμιλία μας αὐτὴ δὲ θὰ ἤθελα νὰ πῆτε λέξη στὴ φιλενάδα σας. Ἐχω τὸ λόγο μου. Θὰ ἐπιθυμοῦσα ὅ,τι σᾶς εἶπα, νὰ μείνη μεταξὶ μας.

— Μάλιστα, μοῦ ἀπάντησε πρόθυμα. Κι ἀφαιρέθηκε σοβαρὴ, κοιτάζοντας τὸν κάμπο.

Περάσανε δυὸ μέρες... Τὸ παράλλο προῖ μέσα στὸ τραῖνο, πὺν κατέβαινε, ἀντάμωσα τὸ ζευγαράκι. Οἱ δυὸ δεσποινίδες δὲ μοῦ φερθῆκανε ἀδιάφορα, σὰν καὶ πρῶτα. Ἡ μιὰ μάλιστα, πὺν τόσο θερμὰ τῆς εἶχα παινέσει τις χάρις, μὲ κοίταζε πονηρὰ καὶ περίεργα. Ἡ ἄλλη πὺν τὴν εἶχα παρακαλέσει γιὰ τὸ τάχατε μυστικὸ μου, δὲν τολμοῦσε νὰ μὲ ἀντικρῶση κατὰ πρόσωπο. Ἐννοίωσα γλήγορα. Τὸ κόλπο μου εἶχε πετύχει διάνια. Ὅ,τι τῆς ξεμυστηρεύτηκα τὸ πρόφτασε ἀμέσως. Δὲν εἶπα τίποτα. Μοῦ κόστισε πὺν συντριπτήκανε τὰ ὄνειρά μου... Εἶχα πεῖ, στὴν ἐξοχὴ νὰ ξεκουραστῶ, νὰ μ' ἰν ἔργαστῶ. Κι ὅμως, χωρὶς νὰ τὸ νοιώσω ξανάρχισα τὸ καλοκαίρι, μέσα στὸ κάμα, νὰ σχεδιάζω πάλι στίχους...

Ὁ Μίλτος ἀκουγε προσεχτικὰ ὅλη τὴν ἱστορία μου. Σὰν τέλειωσα, περπάτησε ἀμίλητος πέρα δῶθε.

— Κάθισε, τοῦ εἶπα, νὰ μιλήσουμε καὶ γιὰ τίποτ' ἄλλο.

Τοῦ πρόσφερα τσιγάρο.

— Διάβασες κανένα καινούριο βιβλίο, πὺν ν' ἀξίξῃ; τονὲ ρώτησα.

Ὅμως αὐτός εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ του. Ζητοῦσε ἀφορμὴ νὰ μ' ἀφήσῃ. Κατάλαβα τὴ στενοχώρια του.

— Θέλεις νὰ πηγαίνῃς, τοῦ εἶπα.

Κοῦνήσε τὸ κεφάλι του. Δώσαμε ραντεβού, κάπου ν' ἀνταμωθοῦμε ὄξω, σὲ λίγες μέρες.

Μόλις ἀνοίξε τὴν πόρτα γιὰ νὰ φύγῃ, διασταυρωθήκανε δυὸ δυνατὰ φυσήματα μέσα στὴν κάμαρά μου, καὶ τὸ ἀνοιχτὸ παραθυρόφυλλο ἔκλεισε μὲ ὄρμη καὶ μὲ κρότο, συντριβοντας τὰ τζάμια του.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Τ Α Σ Ι Τ Σ Α

Ἡ ἀδερφή μου. Ὅπως εἶχα νὰ λάβω μαντάτα τῆς χρόνια δόλαρα μέσα στὸ μεγάλο πόλεμο, ὄντας σὲ μακρινὰ μέρη καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, — ἔχοντας κιόλας στὸ νοῦ τὸ πόσο λεπτὰ εἶτανε πλασμένη, κατάντησα πιά νὰ τὴ λογαριάζω μὲ τοὺς νεκρούς. Τὸ παρακάτου ποίημα γράφηκε μέσα σὲ τέτοια δυστυχία ποὺ ἔδερνε τὴν καρδιά μου : πὼς ποτὲς πιά δὲ θὰ ξανάβλεπα τὸ ἀγαπημένο πρόσωπό της. Τὰ τελευταῖα χνῶρια τῆς μορφῆς της σβύνουν μέσα μου καὶ πᾶν. Ὁ αἰώνιος ἀφανισμός... Ἀνόλιστα, γυρίζοντας σιὸ σπίτι μου, τὴ βρῆκα στὴ ζωὴ. Ὁ Θεὸς μὲ σπλαγνίστη.

Τὰ μεσάνυχτα κάθουμαι μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὸν ἀγκῶνα. Κατέβα νὰ μοῦ κόψῃς τὴ λύπη, — ἔλα νὰ μιλήσομε.

Κάνε νὰ ταραχθῇ ὁ ἀγέρας ποὺ βαραίνει ἀπὸ σφοδρά.

Ἐξ φτερά ἔχεις. Δυὸ φτεροῦγες ἀγριοπεριστεριοῦ, ἀσπρότερες ἀπ' τὸ λαιμό Σου, — κι ἄλλες δυὸ πλουμισμένες μὲ κοκκινάδια, — κι ἄλλο ἓνα ζευγάρι ποὺ σκαλεύουν πάνου ἀπ' τὸ κεφάλι Σου ὅπως τῆς πεταλούδας.

Ὡραῖα τὰ μαλλιά Σου, χρυσά, — κι οὔτε μιὰ τριχίτσα μετάξινη ταράζει τὴν ἀπλὴ ἀσπράδα τοῦ μετώπου.

Ἐλα ! Τὰ χρυσοχρώμα φτερά Σου ἦθελ' εἶναι γιὰ τὰ θλιμμένα μου μάτια σὰν ἀνθὶ πλουμιστὸ μέσα σὲ βαθειὰ ἔρημο.

Ἀγκάλιασέ με, τὸν ἀδερφό Σου. — Καὶ δίπλωσέ με μὲς στὰ φτερά Σου, στὰ πούπουλά Σου, ποὺ ἔχεις ἔξ.

Μὲ τὸ δεξὶ σκέπασε τὴν καρδιά μου καὶ τᾶλλα, — ἄστα ὅπως κάνουν στὸν οὐρανό...

Ἄδερφή μου ! Τί μπορεί νάσαι σκληρότερο ἀπὸ τοῦτο ; Νὰ σβύσης μέσα στή φαντασία μου, σὰν τὰ λευκὰ συννεφάκια πού τὰ ξένει ὁ μπάτης, σέ τρόπο πού δὲν ξέρεις ἂν πραγματικὰ ὑπῆρχαν !.

Κ' εἶμαι κούφιος ἐγὼ τώρα. Ἐἶμαι οὐρανὸς πού ἡ ἐρημιὰ του δὲν κέβεται ἀπὸ ἄστρο, οὔτε κἂν ἀπὸ φτεράκι πουλιοῦ πού περνᾷ ψηλά.

Σέ ζητῶ στὰ μάτια ἔλων τῶν κοριτσιῶν,—μὰ εἶναι σκοτάδι ἐκεῖ μέσα.

Ἐσού, σέ μιὰ γαλάζια πέτρα καθισμένη, σβύνεις πίσω ἀπὸ μαδιὰ πέλαγα.

Πᾶς ! ἔσβυσε ! Μιὰ φορὰ Σέ εἶδαν τὰ μάτια μου.

Périgueux.

Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ

Η ΚΛΑΠΑΔΟΡΑ

Πιότφο ἀπὸ τὴν κάμα τῆς Αὐγουστιάτικης νύχτας βάραινε ἀπάνου στή χώρα ἡ θλίψη, ἡ συμπόνεση, ἀνακατωμένες μὲ τὴ φρίκη. Κάτου στὸ γιαιλό τὸ κῆμα δὲν ἔτρεχε· καὶ στὸ πιχτὰ νερὰ πού δὲ γλύφανε πιά τις πέτρες τοῦ μουράγιου, μάκραινε ὁ ἦσκιος τοῦ Ἕως Καλέ, σὰν ἀπάνου σὲ μιὰν ἀσφαλτοστρωμένη πλατεῖα...

Ἐκεῖνη τὴ μέρα, πρὶ σκίαση ὁ Ἥλιος, δεκάξη κεφάλια πέσανε κάτου ἀπὸ τὸ λεπίδι τῆς καρμανιόλας. Δεκάξη ἀγωνίες σουρθῆκανε ἀνίμαλλες, γυμνοπόδαρες, κουρελιασμένες, πρόσωπο θειάφι, ὡς στὸν κόκκινο κρεατόμυλο πού ἄλεσε, ἄλεσε, ἄλεσε. Κι ὅταν ἀνοιξε τὸ μάτι τῆς μέρας, γυάλισε κάτου στή γῆς, ὄξω ἀπὸ τις ντάπιες τοῦ κάστρου, στ' Ἀλωνάκι, γυάλισε κάτου στή γῆς περίσσιο τὸ αἶμα, μαυροκόκκινο, σκοτωμένο, κι ὁ κόσμος τραβήχτηκε βουβός, μὲ τὰ χεῖλια σφιχτά, κατηφόρισε στὴν κορδέλλα τοῦ Παλαμηδιοῦ, μὲ τὴν ψυχὴ κόμπο δεμένη...

Τώρα βύθισε ὁ Ἥλιος. Ἀπανεμιά. Τὸ γῶμα κι ἡ πέτρα ἀναδίνουν τὴ λαύρα τῆς πνιγερῆς καλοκαιριώτικης μέρας. Στους καφφενέδες τῆς προκουμαίας, γύρω ἀπ' τὰ σιδερένια τραπεζάκια κάθονται ἄνθρωποι ἀμίλητοι. Κι ἂν κάποια χεῖλια σαλεύουν, εἶναι γιὰ νὰ μουρμουρίσουν κάτι θανατερό, σὰν πού ξενυχτοῦν πεθαμένο. Πότε-πότε ἓνα κόμπολόι χτυπᾷ κούφια, μονότονα, μετρῶντας τοὺς πικροὺς λογισμοὺς. Πιὸ πέρα, στὸ μῶλο, πού τ' ἀρσγμένα καίκια στηλώνουν δάσο τὰ κατάρτια τους, ἴδια ἢ νέκρα. Κουλουριαζμένα στὶς πλώρες λουφάζουνε τὰ карабόσκυλλα. Στὶς ταβέρνες δὲ γλεντοῦν χαροκόποι τὰ σαντούρια

άνεργα απόψε κρεμάστηκαν στους τοίχους. Και καταμεσῆς στο λιμάνι, τὸ Μπουρτζι, πὸ μαῦρο, πὸ φοβερό, φωλιὰ τοῦ Χάρου, φαντάζει πέρα σὰ σ' ἓνα μακρὸς ἀτέλειωτο, χωνεύει κάτω ἀπὸ τ' ἀντιλάρισμα τῶν ἄστρων...

Ἕνας ἄνθρωπος κατηφόρισε ἀπὸ τὴν πλατεῖα, ἔφτασε στὸ γιαλό, διαβαίνει τὸ πλακόστρωτο τοῦ μουράγιου. Ἡ περπατησιὰ του ἀντηχάει στὶς πλάκες. Ψηλὸς εἶναι, γιγαντόκορμος, μὲ γκριζὰ μαλλιά, μὲ ἡμερα φωτερὰ μάτια, μὲ μῦσαι Ναπολεόντειο. Στὸ πέρασμά του κάποιος μουρμούρισε :

— Ὁ καινούριος ἀρχιμουσικός... Νὰ δοῦμε τί θὰ κάνη καὶ τοῦτος.

— Τί νὰ κάνη ; ἀπάντησε ἓνας ἄλλος. Στὰ χάλια τοῦ βρίσκεται ἡ Φιλαρμονικὴ δὲ μπουρτζι τίποτα νὰ γείνη...

— Ἡ μουσικὴ μᾶς ἔλειψε, εἶπε ἓνας τρίτος.

Ὁ ἀρχιμουσικός στάθηκε λίγο παρακάτου. Ἐβγαλε τὴν πλατεῖα τοῦ ρεμπουμπλικα, τὴν κράτησε στὴ μασκάλη μὲ τὰ χέρια χωμένα στὶς τέσπερ τοῦ παντελονιοῦ. Ὑστερα ἡ ματιά του πλανήθηκε στὴν πλατωσιὰ τοῦ λιμανιοῦ, στὸν ἀνοιχτὸ κόρφο, πέρα στὰ βουνὰ τοῦ Ἀργολικοῦ. Γύρισε τὸ κεφάλι καταπάνου, στ' ἀστέρια. Ἀναστέναξε... Ἀξάφνα, ἀπότομα, ἔκαψε τὸ σεργιάνι. Κατέβηκε ἀπὸ τὸ πλακόστρωτο, πέρασε μέσα ἀπὸ τὰ τραπεζάκια καὶ μὲ γλήγορα βήματα ἀνέβηκε σπῆτι τοῦ πού ἦταν στὴν παραλιακὴ γραμμὴ, ἀγνάντια στὴ θάλασσα. Ἦταν ἓνα μεγάλο σπῆτι, σὰν καζέρμα, μὲ στενόμακρο ξύλινο μπαλκόνι, κατάστημα τῆς Φιλαρμονικῆς καὶ κατοικία τοῦ ἀρχιμουσικοῦ τῆς...

Τὸ φεγγάρι, ὀλόγιομο Αὐγουστιάτικο φεγγάρι, προβαίνει τώρα πίσω ἀπὸ τὴ Τζήρια.

Τρέμουλο ἀνεβαίνει, κόκκινο μὲς στὴν καυτερὴ ἀτμοσφαῖρα, σὰ μεγάλη ὀλοστρόγγυλη σφραγίδα βουλοκέρι, χτυπημένη ἀπ' τὴ βουλή τῆς Μοίρας. Ἕνα ἄλικο ἀυλάκι φωτὸς τρέχει ἀπάνου στ' ἀσάλευτα νερά, ἀνοιγιότητας ζώνει τὸ Μπουρτζι καὶ ὕστερα τραβάει τὸ δρόμο του παιγνιδίζοντας, ὡς στὰ τζάμια τῶν ἀντικρινῶν σπιτιῶν πού ἀντιφεγγίζουν.

— Τὸ φεγγάρι ! μουρμούρισαν οἱ ἄνθρωποι τῆς προκυμαίας.

Καὶ τὰ στήθια ἀνασηκώθηκαν σάμπως γυρεύοντας ἀλάφρωση.

Τὴν ἴδια στιγμὴ ἓνας βιθύφωνας ἀχὸς, τραβηχτός, γεμάτος γλυκάδα καὶ ἡμερότη, ἡ μουσικὴ ἑνὸς χάλκινου ὄργανου τάραξε τὴ σιωπὴ, ἔσκισε τὴ νύχτα, ἀκολουθώντας τὸ αὐλάκι τοῦ φωτὸς ἀνάστροφα, ἀπὸ κεῖ πού βυθοῦσε στὰ νερά ὡς ἐκεῖ πού ἔβγαине, ἀπὸ τὰ μουράγια ὡς τὴν πηγὴ του, τὸ φεγγάρι. Ὁ παλιὸς ἀπόστρατος τῆς Φρουρᾶς, ὁ

νιοφερμένος ἀρχιμουσικός ἔπαιξε στὴν κλαπαδόρα του μιὰ σερενάτα τοῦ Σοπέν, μιὰ παθητικὴ μελωδία, ποὺ ἦταν παράπονο, μὰ καὶ χάρδι καὶ νανούρισμα καὶ μπάλαμο γλυκὸ γιὰ τὰ φρένα... Μέσα στὸ τελερῶ ἐνὸς φωτισμένου παραθύρου ξεχώριζε τὸ κορμί τοῦ μουσικοῦ, γυάλιζε ἡ κλαπαδόρα καὶ τρεμοσάλεψε ρυθμικὰ τὸ γκρίζο στρατιωτικὸ μοῦσι.

Λύθησαν οἱ γλωσσοε, τὰ μέλη. Τὰ κορμιὰ παράτησαν τὴ μαρμαράδα τους. Μερικοὶ σηκώθηκαν νὰ κίνουγ λίγες βόλτες, νὰ ξεμουδιάσουν. Ἡ μελωδία χύνεται στὸν ἀέρα, γιομίζει τὸν οὐρανό, δυναμώνει... Καὶ νά! ἀπάνω στὴν πιὸ ψηλὴ ντάπια τοῦ ἐπιθαλάσσιου κάστρου, ἀπάνου στὸ φοβερὸ Μποῦρτζι, νὰ ἓνα ἀνθρώπινο σχῆμα προβαίνει τώρα, γράφεται πελώριο στὸ διάφανο οὐράνιο φόντο, στέκεται ἀσάλευτο μὲ τὴν ὄψη κατὰ τὸ μέρος τῆς μουσικῆς. Κι ὅσοι τὴν εἶδαν τὸ βράδι ἐκεῖνο, εἶπαν :

— Νὰ ὁ Μπόγιας!

Μὰ ἡ φωνὴ τους δὲν ἔτρεμε.

ΣΤ. ΔΑΦΝΗΣ

ΡΙΧΑΡΔΟΥ ΝΤΕΜΕΛ

ΚΑΠΟΙΑ ΒΡΑΔΙΑ

Ὅταν, ἀργά, στὸν κάμπο ἡ νύχτα κατεβαίνει,
πιὸ καθαρά τὰ μάτια μου ὄλα τὰ θωροῦνε.
Δεῖλὰ τὸνα μὲ τᾶλλο ἀστέρι τώρα βγαίνει,
κ' οἱ γρούλλοι πιὸ γοργά νὰ τρίζουν ἀρχινοῦνε.

Ὅ κάθε ἀχὸς στὸ νοῦ καὶ μιὰν εἰκόνα βγάξει·
φαίνεται' ἀλλόκοτο ὅ,τι βλέπουμε ὄλη μέρα'
πίσω ἀπ' τὰ μαῦρα πεῦκα ὁ οὐρανὸς χλωμιάζει
κι ὄλα σὰ ζωγραφιὰ φαντάζουν ἀπὸ πέρα.

... Καὶ δὲν προσέχεις, καθὼς πᾶς ἀγάλι-ἀγάλι
τὸ δρόμο, ἀπ' τὴν ἡμέρα ἀκόμα σκοτισμένος,
τὸ φῶς ποὺ ἀπ' τὸ σκοτάδι μέσα ξεπροβάλλει.

Ξάφνου κρατᾶς τὸ βῆμα νικημένος.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΤΑ ΕΚΑΤΟΧΡΟΝΑ ΤΟΥ ΡΕΝΑΝ

‘Ο θόρυβος κ’ οί γιορτές πού κάμουμε, τόσο τὰ διάφορα κόμματα τῶν λογίων ἔσο καὶ τὸ ἐπίσημο τὸ κράτος τὸ γαλλικόν, τώρα μὲ τὴν ἀφορμὴ τῶν ἑκατόχρονων τοῦ Ρενάν, κεντρίζουνε μέσα στὸ μυαλὸ τοῦ ξένου, πού κάτι καταλαβαίνει καὶ παρακολουθεῖ ἀπ’ τὸ πνεῦμα τῆς Γαλλίας, τὸ ρώτημα τοῦτο: ποιά εἶναι ἡ ἐπίδραση τοῦ Ρενάν στις γενεές πού ἀκολουθήσανε τὴ δική του, ἴσιαμε τὰ σήμερα;

Κι ὁ ξένος ἀφοῦ πρώτα πρώτα ξαναδιαβάσει μ’ ἐπιμέλεια πολλὰ πράγματα, πού τὰ εἶχε ξεφυλλίσει κάποτε, πρὶν ἀπὸ καιρὸ, ἀφοῦ διαβάσει καὶ καινούρια—πού τυχαίνει νᾶναι καὶ περισσότερα—ἀφοῦ παρακολουθήσει τὴν κίνηση τῆς μέρας καὶ κουβεντιάσει κιόλας μὲ μερικοὺς ντόπιους, πού τὴ ζωὴ τους τὴ φάγανε μ’ αὐτὰ τὰ ζητήματα, κάθεται ὕστερις σπιτάκι του, ἢ μπορεῖ καὶ στὸ καφενεῖο, κάθεται καὶ συλλογιέται ψυχρὰ κι ἀμερόληπτα, σὰν ξένος πού εἶναι καὶ πού τὸ ξαίρει. Μοῦ φαίνεται νᾶχω γράψει κάπου, πὼς χρειάζεται πολὶ πολὶ νὰ μελετήσεις τὸν τόπο πού σὲ φιλεῦει, γιὰ ν’ ἀρχίσεις πιά τότες κ’ ἐσὺ νὰ τὸ καταλαβαίνεις μὲ τὰ σωστά σου πὼς εἶσαι ξένος· πράγμα πολὶ χρήσιμο.—Λοιπὸν εἶπαμε πὼς κάθεται καὶ συλλογιέται. ‘Απ’ τὸ ρώτημα τὸ καλοδουλεμένο ἔτσι οἱ σκέψεις βγαίνουνε ἀραδαριά, καὶ μαζί τους τὰ συμπεράσματα.

‘Ο Ρενάν στάθηκε τότες μεγάλος ἄθροπος μέσα σ’ ἓνα αἰῶνα πού, ἔσο κι ἂν ξελαρυγγίζεται νὰ τὸν διαλαλεῖ «ἠλίθιο» ὁ Λέων Ντωντέ, πάλε τὰ καταδρομίσματα πού ἀνοιξε φωτίζουσε, μὲ σοφὴ δύναμη, καὶ τοῦ δικοῦ μας τοῦ αἰῶνα τὴ μοῖρα. ‘Ο Ρενάν δώθηκε στὴν ἐποχὴ του σύφρενα, γέννημα κι ἀνάθρεμά της, ἄρτια τὸ στέριωσε ὅ,τι μπορούσε αὐτὴ νὰ τοῦ δώσει. Καὶ ἕαυτερον φαίνεται αὐτὸ στὸ ἔργο του, πού εἶναι μὲ λίγα λόγια: Φιλοσοφικὰ γόνιμο καθρέφτισμα μιᾶς ἐποχῆς. ‘Εποχὴ μεγάλη! Καὶ τί δὲν εἶδε, τί ἀφῆσε πού νὰ μὴν τὸ γνωρίσει ἡ ἐποχὴ αὐτὴ; Πόσους λαοὺς καὶ πόσους πολιτισμοὺς παρακολούθησε στὴν ἀνάμιξη τους! Τὴν τρανὴ πρόοδο πού ἔκαμε στὴν ἐπιστήμη τῶν πεδαμένων γλωσσῶν, τὴν ἀκολούθησε φυσικὰ μιὰ γνωριμία πὸ σίγουρη μὲ τίς θεσμοθεσίες, τίς θρησκείες, τίς ἀντίληψεις γιὰ τὴ Σφαῖρα μας, τίς μορφές κοινωνιῶν πού βρισκότανε χαμένες στὰ σκοτάδια τοῦ χρόνου, καὶ πού οἱ προηγούμενοι αἰῶνες μόνο ἐρασιτεχνικὰ θὰ εἶχανε τὸ δικαίωμα νὰ τίς φανταστοῦνε. Χάρηκε τὸ φῶς πολιτειῶν ἄγνωστων, κατάλαβε τὴν πηγὴ καὶ τίς αἰτίες τίς ἀνυποψί-



ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΠΕΝΑΝ

(Χαλκογραφία του Ζορν)

αστες ένα σωρό ιδεών, που στηρίζανε την παγκόσμια την οργάνωση, τη δημιουργηχότητα της ανθρώπινης ενέργειας, ένωσε τέλος πώς για να γίνει ωφέλιμα φανερό το κάθε τι, που στάθηκε και που είναι άνθρωπος, πρέπει να ξεταστεί απ' τη Γένεση του την ιστορική, το ξετύλιγμα της ψυχολογικής του διάπλασης να μελετηθεί ως στα σήμερα, κι ως το πιθανό μελλούμενό του τέλος.

Μιά τέτοια εποχή έμωσ, με θησαυρό υλικού παρόμοιο, και τις δυσκολίες τις παρουσίαζε με θησαυρών άφθονία, σ' όποιους θέλανε να καταπιαστούνε το γερό δουλεμά της. Δέν μπορούσε να συμπαθήσει τόν έρασιτεχνισμό! Το μάθημά της ο Ρενάν το πήρε και τόκανε δικό του: για της θρησκείας τη μελέτη, τη μεθοδικά επαναστατική, πήγε και ξεσκάλισε τις πηγές της. 'Η νόηση του δέχτηκε με τόση χάρη προσωπική το καινούριο πνέμα που, ντύνοντάς το με την τέχνη

καί με τῆ φαντασία του, μπόρεσε χαμογελαστά νά τοῦ πάρει ὅ,τι ἄξιο γιά τὸ ἐδήγημα τῆς καλλιεργημένης σκέψης. Ὁ Ρενάν ζωντάνεψε καί φάρδαινε τὰ συστήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνάλυσης. Ἡ ἰδέα, πού βγαίνει ἀπ' τὸ ἔργο του, εἶναι πῶς κανένα πρόβλημα, εἴτε θρησκευτικό εἴτε μεταφυσικό, κανένα πρόβλημα τῆς αἰσθητικῆς, τῆς ἠθικῆς καί τῆς πολιτικῆς ἀκόμη, δὲν εἶναι πρόβλημα καθαρῆς θεωρίας μὰ πῶς πρέπει, πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὴν ἱστορία τῆς καταγωγῆς τοῦ ν' ἀρχίσεις.

Αὐτές οἱ γενικές, οἱ πολὺ γενικές, γραμμὲς τοῦ ρεναλισμοῦ. Κι ἄς ἔρθουμε τώρα νὰ δοῦμε τὸ πῶς οἱ νεώτερες γενεές ὑποδεχτήκανε τὴν ἐπίδρασή του.

Ἐκεῖνο πού θὰ χτυπήσει στὰ μάτια ἑνὸς ξένου παρατηρητῆ σήμερα, εἶναι ἡ πολιτικὴ ἢ σημασία πού δίνουνε σ' αὐτὸ τὸ ἔργο. Κι ὁ ξένος ὁ ἄμαθος θὰ πει : «Μὰ τί διάβολο κ' ἐδῶ ὅλα στὴν πολιτικὴ κατασταλάζουνε !» Δὲ θ'ἔχει δίκιο ὁ ξένος ν' ἀπορήσει, πρῶτο γιὰτὶ ἡ δημιουργικὴ ἀνία τοῦ ἀθρώπου σ' ὅλα τὰ μέρη τὴν καθιέρωσε ἀθάνατη καί παντοδύναμη τὴν πολιτικὴ, καί δεύτερο γιὰτὶ ὁ Ρενάν εὐκαιρία δὲν ἄφηγε νὰ περάσει δίχως νὰ βγάλει στὴ μέση τίς ἰδέες του τίς πολιτικές. Εἶχανε τὴν τόλμη τους, εἶχανε τίς χρωματιές τους, κ' ἔτσι ἀφύσικο καθόλου πού τώρα ὁ θόρυθος γύρω στὰ ἑκατόχρονα του, μοιάζει κάπως καί με πάλι κομματικῆ.

Οἱ ἰδέες τοῦ Ρενάν γιά τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ ἀτόμου δὲ βρισκόντανε καί πολλὰ μακριὰ ἀπ' τίς πεποίθησες τίς σοσιαλιστικές, ὅσο κι ἂν τ'ἄπαιρνε διαφορετικὰ κάπως τὰ ζητήματα ἐκεῖνος, κι ὅσο νὰ μὴν εἶχανε ἐξαιρετικὴ σταθερότητα οἱ κοινωνικὲς του δοξασίες. Ἄγαποῦσε παράφορα τὴν ἀλήθεια, παράφορα γύρευε νὰ ἐξαφανίσει τὸν ὄπιο σκλαβωμὸ τοῦ ἀθρώπου. Ἐκρίνε ὅλα ἔχοντας τούτῃ τὴ βία. Ἐνα ἀπ' τὰ λίγα μέρη τοῦ ἔργου του ὅπου ἀφαρπάζεται, ὅπου δείχνει τὸ ἀφρισμά του, εἶναι ἡ σελίδα τούτῃ [μέσα στὰ «Nouveaux cahiers de jeunesse»] ἐναντία στὸν Τσάρο τὸ Νικόλαο : «ᾠ! τί τέρας αὐτὴ ἡ ἀπόλυτη βασιλεία, πού στηρίζεται ἀπάνω στὸ λαὸ καί πού γιά τοῦτο καταφρονᾷ τὰ άτομα! τὸν ἕνα τὸν ρημάζει με τὸ κνοῦτο, στὴ Σιβηρία στέλνει τὸν ἄλλον, ἀψήφιστα, μὲ μοναχὴ ἔγνοια τῆς νὰ κρατηθεῖ, νὰ βαστάξει! ᾠ! ἂν εἰ λαοὶ μπορούσανε νὰ καταλάβουνε! Κι ὅταν συλλογιέται κανεὶς πῶς αὐτοὶ ἔχουνε πραγματικὰ τὴ δύναμη, κι οἱ ἄλλοι μόνε τὸ γόητρο καί τὴ γνώμη! Εἶναι φριχτό! ᾠ ἂν τὸν εἶχα στὰ χέρια μου αὐτόνε τὸν Τσάρο, θὰ τονὲ μπάτσιζα, θὰ τὸν ἔφτυνα κατὰμουτρα, θ'ἄβαζα τὸν ὄχλο νὰ τὸν ρεζιλέψει καί νὰ τὸν δικάσει,

νά τοῦ ὀρῶσει τὴ θανατικὴ ποινὴ, νὰ τονὲ πνίξει μέσ' στὰ γιουχαῖσματα
 "Ε! "Ε! Μεγαλειότατε, δὲ σὰς φαίνεται πὼς ἔχουμε κάποιαν ἀξία
 κ' οἱ ἄθρῳποι; Κάνε μας τώρα τὸ μεγάλο! Κοιτᾶξτέ τονε πόζα!»
 Κι αὐτὸ τὸ ὕφος τὸ ἐπιθετικὸ καὶ τ' ἀπότομο δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνει
 νὰ πιστέψουμε πὼς ὁ Ρενάν εἶτανε ὁ ἄθρῳπος τοῦ εὐκολοῦ θυμοῦ καὶ
 τῆς ἀστέχαστης ἐχτρικότητος. Κάθε ἄλλοι! Μὰ τὸ λαὸ τονὲ λάτρευε,
 ἐνωθε τὶς ἀσύγκριτες ἀξίες του, καὶ δὲν μπορούσε γι' αὐτὸ νὰ ὑπο-
 φέρει τὴ χτηνώδικη ἐπιβολὴ τοῦ τσαρισμοῦ. Αὐτὴνα τὴ λατρεῖα, τὸ
 ἐνδιαφέρον τὸ στοργικὸ τὸ ξαναβρήσκουμε: «Κάθε ἄνθρωπος [γράφει
 μέσ' στὸ ἔργο του «L'Avenir de la science»] πρέπει νὰ βρῶσει μέσ'
 στὴν κοινωνία, ὅπου γεννιέται τὰ μέσα ποῦ θὰ τοῦ ἐπιτρέψουμε νὰ
 ἐπιτύχει τὴν τελειοποίησιν τῆς φύσης του.» Κ' ἐπειδὴ, λέει, ἡ τελειο-
 ποίησιν αὐτὴ δὲν μπορεί νὰ γίνῃ δίχως μιὰ κάποια ἀνεση ὑλική, ὁ
 ἄθρῳπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴ γυρέψῃ ἀπ' τὴν κοινωνία. Πρέπει
 ἡ κοινωνία νὰ τοῦ δώσει, γιὰ τὴν τελειοποίησίν του, τὴν πρώτη βᾶσιν
 τὴ χρῆσιμη.

Ὁ Ρενάν, μὲ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐπανάστασιν τοῦ Φλεῆάρη, δοκί-
 μασε καὶ τὶς δημοκρατικὰς ἰδέας. Μὰ ὕστερις ἀπ' τὶς μέρες τοῦ Ἰού-
 νιου, ἄρχισε νὰ μὴν ἔχει καὶ μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὸ πολίτευμα τὸ
 δημοκρατικόν. Ἡ δίψα γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἠθικὴ καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια
 δὲν μπορούσε νὰ ἐκανοποιηθῇ παρὰ μόνε μὲ ἰδανικὰ πολιτεύματα, ποῦ
 τᾶπλαθε ὁ σοφὸς του ὁ νοῦς. Ἡ συγκαιρινὴ τοῦ κοινωνικὴ κατάστασιν
 δὲν τὸν ἐνθουσίαζε, κι ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σημειώσουμε πὼς ὁ Ρενάν
 εἶτανε ἓνας ἀπ' τοὺς πρώτους, ποῦ εἶδε τὸ μεγάλο ἔχτρον τῆς εἰρήνης:
 τὴ Βιομηχανία. Καὶ χρειάζότανε ματιὰ κάμποσο γερὰ γιὰ νὰ κατα-
 λάβῃ ἀπὸ τότες πὼς ἡ βιομηχανία εἶτανε μιὰ παρακμὴ τοῦ πολιτι-
 σμοῦ, ἓνας ἄγριος καὶ σίγουρος παράγοντας πολέμου.

Εἶπε κάποτε, βέβαια πρὶν ἀπ' τὸ 1870, μιλιώντας γιὰ τὰ ὠφελή-
 ματα ποῦ μιὰ ἐπανάστασιν μπορεί νὰ φέρει: «Αὐτὴ ἡ μεγάλη γαλλι-
 κὴ Ἐπανάστασιν κατηγορήθηκε στὸ ἐξωτερικὸ τόσο ποῦ καμιά φορὰ
 ρωτιέμαι ἂν δὲν εἶναι τὸ πιὸ καλὸ πράμα ποῦ ἔχουμε κάμει.» Κατόπι
 ἀπ' τὸν πόλεμον τοῦ 70 τὴν ὑποστήριξε τὴ Μοναρχία. Δὲν πρέπει
 ὅμως αὐτὸ νὰ μᾶς ταράξῃ ἐπειδὴ, ὅπως πολλὸ σωστὰ τὸ εἶπε ὁ Ἀνατόλ
 Φράνς, γιὰ τὸ Ρενάν, τὸν ἱστορικὸν τοῦ Τραϊανοῦ καὶ τοῦ Μάρκου Αὐ-
 ρηλίου, ὁ ὅρος Αὐτοκρατορία κι ὁ ὅρος δημοκρατία σημαίνανε ἰδέας
 πιὸ ἀνοιχτὰς καὶ πιὸ διαφορετικὰς ἀπ' ἐκεῖνες ποῦ σκηματίζουμε
 ἐμεῖς, ὕστερις ἀπὸ μιὰ πείρα χίλιες φορὰς στενώτερη.

Κάμποσο σεβαστὸς λοιπὸν ὁ πολιτικὸς ρόλος τοῦ Ρενάν καὶ τώρα

πού με τὴν ἔγνοια τῆς πολιτικῆς καὶ τὸν ὕπνο του ἀκόμη ρυθμίζει ὁ κόσμος, φυσικὸ νὰ βλέπουμε κομματικὸ ἀγῶνα με τὴν ἀφορμὴ τῶν ἑκατόχρονων.

Ἄς ζητάσουμε πρῶτα τοὺς Δεξιούς, τοὺς καθολικοὺς, πού εἶναι οἱ πῶς σημαντικοὶ κ' οἱ πῶς καλὰ ὀργανωμένοι σήμερις στὴ Γαλλία. Αὐτοὶ ἀνοίξανε τὸν πόλεμο ἐνάντια στὸ Ρενὰν με τὸν πολὺκροτο λόγο τοῦ Μπαρρές. Ὁ κοσμοξάκουστος ἀκαδημαϊκός, ἀντιπροσωπεύοντας τὴ γαλλικὴ ἀκαδημία στὴν τελετὴ τῶν ἑκατόχρονων, χτύπησε ἔπως μπορούσε καλῆτερα τὸ συγγραφέα τοῦ «Ἀνείχριστου». Με κάποια ἀνατριχίλα τὴν ἀκούσαμε τὴ φωνή του τὴ ρεμβώδικη καὶ τὴ σκληρή, πού τὰ εἶπε τὰ πράματα καθαρὰ καὶ ξάστερα: ὁ Ρενὰν πῆρε μιὰ νεολαία ἄθνη, τὴν ἔσκυψε κάτω ἀπ' τὶς ἰδέες του, τὴν ὑπόταξε γιὰ κάμποσο καιρὸ, μὰ δταν σὲ λίγο ἢ νεολαία αὐτὴ ἀνοίξε πάλι τὰ μάτια της, καὶ κοίταξε μοναχὴ της πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀλήθειας, ἔνωσε μέσα της τὴν πίστη. Κ' οἱ ἄλλες οἱ γενεές πού ἀκολουθήσανε τὴ γενεὰ τούτη, ἀκόμη περισσότερο βυθιστήκανε στὴ συνείδηση τῆς πίστεως. Οἱ ἰδέες του φέρανε ἕνα ἄλῳτελα ἀντίθετο ἀποτέλεσμα ἀπ' ἐκεῖνο πού θὰ μπορούσε νὰ περιμένει ὁ ἴδιος. Κ' ἔδωσε ὁ Μπαρρές παράδειγμα τοὺς δυὸ γιοὺς τοῦ Ψυχάρη, τοὺς δυὸ ἥρωες, τοὺς δυὸ ἄγιους! Παράδειγμα πού συζήτηση δὲ σηκώνει.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος πάλε τοῦ Παρισιοῦ, ὁ καρδινάλιος Dubois, ἔδειξε πὸς δυσारेστήθηκε ἀπ' αὐτήνα τὴν τελετὴ, πού ἔκαμε γιὰ τὸ Ρενὰν τὸ ἐπίσημο κράτος. Δήλωσε πὸς ὁ Ρενὰν με τὴ γερμανοφιλία του, ἀρνήθηκε τὴν πατρίδα ἔπως εἶχε ἀρνηθεῖ καὶ τὴν πίστη του. Εἶναι αὐτὸ ἕνα σημεῖο πού πρέπει νὰ τὸ ζητάσουμε. Μᾶς ἐνδιαφέρει ἑμᾶς τοὺς ξένους.

Ἡ γερμανολατρεία του εἶτανε τέτοιου εἶδους πού καθόλου δὲν τὸνε πείραζε τὸν πατριωτισμὸ του. Ὁ Ρενὰν ἔγραψε τόντις τὴ φράση τὴν περίφημη: «Μελέτησα τὴ Γερμανία καὶ νόμισα πὸς μῆκα σ' ἕνα ναό...» Τὴν ἔγραψε αὐτήνα τὴ φράση σ' ἕνα του γράμμα, στὰ 1845. Καὶ παρακάτω ἔλεγε: «Ὀλοένα καὶ περισσότερο μοῦ φαίνεται πὸς ἡ Γαλλία δὲ θὰ μπορέσει τίποτις νὰ κάνει γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ἀναγέννησης τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρωπότητας. Στὴ Γαλλία δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ παρὰ μιὰ ὀρθοδοξία ξερὴ, ἀντικριτικὴ, ἀλύγιστη, ἄγονη, μικρὴ.» Δηλαδὴ ὁ Ρενὰν ἔκρινε τότες τὴ Γερμανία, ἔπως τὴν ἔδειχνε ἕνας Γκαίτε ἢ ἕνας Κάντιος, καὶ χτυποῦσε τὸ κληρικὸ πνεῦμα τῆς Γαλλίας. Μ' αὐτὸ δὲ θὰ πεῖ πὸς ἀριότανε τὴν πατρίδα του. Εἶχε λατρεύει ἀπλῶστατα τὴ Γερμανία τῆς Mme de Staël.

Τὸ εἶδε κατόπι πὼς γελάστηκε, ὅπως καὶ τόσο ἄλλοι εἶχανε γελαστεί, κ' ἔγραφε στὰ 1890, στὸν πρόλογο τοῦ «Avenir de la science»: «Ἄφησα ὅπως εἶτανε ὄλα τὰ μέρη τοῦ ἔργου μου ὅπου παρουσίαζα τὴ γερμανικὴ παιδεία συνόνυμη μὲ τὴν κλίση πρὸς τὸ ἰδανικόν. Εἶτανε ἀλήθεια ἕταν τᾶγραφα. Ἐκεῖνος ποῦ ἄλλαξε τώρα δὲν εἰμ' ἐγώ. Ὁ κ. Treitschke δὲ μᾶς εἶχε δασκαλέψει ἀκόμη πὼς ὄλα αὐτὰ εἶναι ὄνειριφαντασιᾶς ποῦ πέρασε πιά ἢ μόδα τους.» Ἄλλοτες στὸ «Lettre à un ami d'Allemagne» εἶραφε: Τὰ καινούρια ἀποχτήματά σας δὲ μᾶς φαινούτανε σὺν ἀντιγωνίματα στὸ ἀρχαῖο γαλλικὸ πειθάρχημα, τὸ ἐναντίο τὰ λογαριάζαμε σὰ συνέχειά του. Τοὺς παίρναμε στὰ σοβαρὰ τοὺς μεγάλους σας ἀνθρώπους: ἕταν ἀναγνωρίζανε αὐτοὶ τὰ ὄσα χρωστούσανε στὸ μεγάλο μας δέκατο ὄγδοο αἰώνα...»

Ὁ καθένας τὸ βλέπει πὼς τέταια λόγια δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ γράφει ἀν θάμαζε τυφλὰ τὴ Γερμανία ἢ ἀν ἐχτρευότανε τὴν πατρίδα του. Ὅπως τὸ λέει ὁ P. Lasserre στὸ βιβλίο του: «Renan et nous» εἶτανε ἕνας κ α λ ὄς Γάλλος ὁ Ρενάν.

Τὴν ἐπίθεση τῶν καθολικῶν δὲν μπορούσανε νὰ τὴν ἀφήσουνε ἔτσι οἱ Ἄριστεροὶ καί, δώδεκα μέρες ὕστερος ἀπ' τὸ λόγο τοῦ Μπαρρές, τοῦ κάμανε τοῦ Ρενάν μιὰ δική τους τελετὴ στὸ θέατρο τοῦ Τροκαντερό. Πρόεδρος τῆς τελετῆς ὁ Ἀνατὺλ Φράνς.

Στὸ ἔργο τοῦ Φράνς εἶναι τόσο φανταχτερὴ ἢ ἐπίδραση τοῦ Ρενάν, ποῦ δίκαια συνεχιστὴ του! θελήσανε νὰ τὸν λογαριάζουμε κ' οἱ πιὸ πιστοὶ ρενανικοί. Αὐτὸς ὅμως νὰ μὴν τ' ἀκούσει τέταιο πράμα. Ὅταν τοξίδευσε στὸ Μπουένος-Ἄϊρες σὲ κάθε λιμάνι ἐρχότανε κ' ἕνας ἐπίσημος νὰ τὸν προσφωνήσῃ καὶ νὰ τὸν καλέσει: «ὄπαδὸ τοῦ Ρενάν». Το κάμανε αὐτὸ γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσανε, μὰ ὁ γέρο Μπερζερὲ ὄηρὸ ἀνήμερο γινότανε. Καὶ τονὲ ξέχυσε τὸ θυμὸ του σὲ φράσεις, ποῦ κάτω ζύιρανε ἀπ' τὴν φαρμακερὴ τὴν εἰρωνία: «Μὰ ποιὰ σκέση ὄπαρχει ἢ αμεσα σ' ἐμένα καὶ στὸ συγγραφεὶα τοῦ «Βίου τοῦ Ἰησοῦ»; Ἐκεῖνος ἐμαῖθε νὰ γράφει ἀπ' τὰ εὐχολογία κ' ἐγὼ ἀπ' τὸ Βολταίρο. Τὸ ὄφρὸς του ἔχει τὴν ψεύτικη ἀπλότητα τῶν παιδιῶν ποῦ φέλνουνε στὶς ἐκκλησιᾶς... Τὸ δικὸ μου εἶναι ὄ,τι εἶναι, μὰ δὲ μυρίζει φτωχουσίδεεις. Νομίζει πὼς εἶναι ἀπιστος γιὰτὶ πιά δὲν ἀποστηθίζει τὴ σύνοψη του. Κάμει πὼς σὲ τίποτις δὲν πιστεῦει ἐνῶ στὸ βάθος πιστεῦει σ' ὄλα».

Αὐτὰ ἔλεγε τότες ὁ Φράνς θέλοντας νὰ πάρει τὴν ἀνεξαρτησία του. Μὰ ἔχει ἀρκετὴ διπλωματικὴ ἔκκαπατοςοσύνη γιὰ νὰ καταλάβει τὸ ἠθικὸ γόητρο, ποῦ μπορεί νὰ δώσει σ' ἕνα κόμμα ὁ Ρενάν. Γι' αὐτὰ

στην τελετή των Ἀριστερῶν, προχτές, δὲ δίσταζε νὰ τονὲ λιθανίσει τὸ Ρενάν σὰν ἕνα πρωτεργάτη τῆς λευτεριάς, ποὺ κατάλαβε τὴ δύναμη τοῦ λαοῦ καὶ ποὺ θέλησε νὰ ὑποστηρίξει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀθρώπου.

Αὐτὴ ἡ τελετὴ τοῦ Τροκαντερό, ἀπάντηση στὸ λόγο τοῦ Μπαρρές, μᾶς τονὲ παρουσίασε τὸ Ρενάν σὰν πατέρα κι ἀρχηγὸ τῆς ἀριστερῆς μερίδας. Ἡ ἐπίθεση τῶν καθολικῶν μᾶς εἶχε προετοιμάσει γιὰ νὰ πιστέψουμε κάτι παρόμοιο, ἔσο κι ἂν βρῖσκειται τοῦτο λίγο διαφορετικὸ ἀπ' τὴν ἀλήθεια.

Ἡ γνώμη μου, σκετικᾶ μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ρενάν, εἶναι πὼς ἔ Μπαρρές—ἀφοῦ τὴν ἀναγνώρισε τὴν ἐπίδραση αὐτῆνα—πιὸ δίκαιος στάθηκε στὸ λόγο του ἀπ' τοὺς ἄλλους καθολικοὺς ποὺ θέλουνε νὰ τονὲ λογαριάζουνε δόλοτελα ξεγραμμένο τὸ Ρενάν. Πιὸ δίκαιος ἀπ' ἕνα Charles—Gustave Amiot, λόγου χάρη, ποὺ ἔγραφε τίς προάλλες: «Ἡ βασιλεία τοῦ Ρενάν ἐσφύσε, καὶ δὲν εἶναι στὸ χέρι καμιανῆς γιορτῆς ἐκατόχρονων, καμιανῆς συμπάθειας νὰ τὴν ἀναστήσει», ἢ ἀπ' ἕνα Henri Rambaud ποὺ βρῖσκει πὼς εἶναι εὐχάριστο τ' ὅτι εἰ νέοι εἰ σημερνοὶ ἀποτραβιούνται τελειωτικᾶ ἀπ' τὸ Ρενάν. Καὶ θέλοντας νὰ φανούνε ἀμερόληφοι εἰ περισσότεροι, δέχονται ν' ἀναγνωρίσουνε πὼς ὁ Ρενάν—ὄξω ἀπ' τίς ιδέες του—εἶναι ἐξάπαντος ἕνας δάσκαλος τοῦ φεγγεροῦ κι ἀκριβολογημένου ὕφους. Προτιμοῦνε νὰ παραδέχονται τὸ συγγραφέα τὸ δυνατό, παρὰ τὸν ἱστορικὸ ἢ τὸ φιλόσοφο. Μὰ τέτοιες εἶναι οἱ ἔχρητες ποὺ κέντρισε, ὥστε βρῖσκονται πολλοὶ σημερις ποὺ καὶ τοῦτο γυρεύουνε νὰ τοῦ ἀρνηθοῦνε: Ξεθάπτουνε τὸν ἔρισμό τοῦ Μπρουνετιέρ «ὑψος ἐγώεστικόν», καὶ λένε πὼς ἀδύνατο νὰ τοὺς συγκινήσει ἕνας συγγραφέας, ποὺ τὸ μόνο ποὺ γυρεύει εἶναι νὰ ὑποβάλει τὸ θαυμασμὸ στὸ ἀτομὸ του.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ ἐπίδραση τοῦ Ρενάν σώζεται ἀκόμη, μὰ ἡ ἐποχὴ μας μὲ τίς ἀνάγκες τῆς μεταπολεμικῆς πειθαρχίας ἀπ' τὴ μιά, κι ἀπ' τὴν ἄλλη μὲ τῆς ὀργάνωσῆς τῆς τοῦς τρόπους, ρίζωσε μέσα της τὸ χαρακτήρα τῆς αὐστηρῆς ἀντίδρασης: δὲν τῆς εἶναι μπορετὸ νὰ λατρεύει τὸ ἔργο τοῦ Ρενάν καὶ νὰ τοῦ ἀφοσιώνεται.

Ἔτσι τὰ βλέπει ὁ ξένος τὰ πράματα, κι ἀφοῦ κατάλαβε πὼς τέλειψε κι αὐτὸ τὸ θέμα, ξαναπέφτει στὴ μελέτη γυρεύοντας ἄλλο: τὰ χρειάζεται ἢ ξενιτιὰ τὰ θέματα, κι ἀρέσει νὰ τ' ἀλλάξει.

Π α ρ ῖ σ ι

14 τοῦ Μάρτη 1923

ΘΡ. ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Ο ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΡΕΝΑΝ

Στὸ τεύχος τῆς 1 τοῦ Μάρτη ἡ ἐπιθεώρηση «Monde Nouveau», δημοσιεύει μελέτη τοῦ Ψυχάρη γιὰ τὸ Ρενάν, μὲ τὴν ἐπιγραφή «Οἱ γυναῖκες κι ὁ Ἐρνέστος Ρενάν».

Ὁ Ψυχάρης εἶτανε φυσικὰ κείνος ποὺ μποροῦσε νὰ μᾶς μιλήσει γιὰ δυὸ σημεῖα τῆς προσωπικότητος τοῦ φιλόσοφου, τόσο ἀτομικά, γιατί ἔζησε, ὅπως ξαίρουμε, σιμὶ του μὴν ὀλέκερη ζωὴ. Κι αὐτὸ ἴσα ἴσα κάνει στὴ φωτεινὴ του αὐτὴ μελέτη.

Τὰ σημεῖα αὐτὰ ποὺ ἀναφέραμε καὶ πού, μυστήριον πῶς, ξεφύγανε ὀλότελα — καθὼς παρατηρεῖ ὁ Ψυχάρης — ἀπὸ ὅτους σάψανε¹ καὶ μελετήσανε ἴσαμε σήμωρα τὴν προσωπικότητα τοῦ Ρενάν, εἶναι :

Πρῶτον, πῶς ὁ Ρενάν εἶτανε στὴ ζωὴ του, ἀπαράλλαχτα καθὼς εἶν' ὅλοι οἱ διαλεκτοί, κ' ἕνας Μεγάλος τῆς Ἀγάπης. Ὁχι τῆς ἀγάπης τῆς στενῆς πού, ἀκούγοντας τὸνομά της, τήνε φανταζόμαστε μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ πάθους τοῦ σαρκικοῦ νὰ μᾶς ρουφάει τὸ εἶναι. Μὰ τῆς μεγάλης ἀγάπης, τῆς πλατειᾶς, πού, πῆς τὴν ἔρωτα σὲ μιὰ συντροφισσα λατρεμένη, πῆς τὴνε στοργὴ σὲ ἀκριβὴ μητέρα ἢ πολυαγαπημένη ἀδερφή, πῆς τὴνε ἀκόμα τρυφερότητα πρὸς μιὰν ἄξια κόρη, πάντα ἴδια μένεται, παντοδύναμη κι εὐγενικὰ.

Ἀπὸ τοῦ ἀπάνου ὁ Ψυχάρης μᾶς μιλάει μὲ τὴ σειρά γιὰ τὶς τέσσερις τρισεύγενες ἀγάπες τοῦ Ρενάν — γιὰ τὴ μητέρα του, τὴν ἀδερφή του τὴν Ἑρριέττα, τὴ γυναῖκα καὶ τὴν κόρη του — ποὺ τοῦ παρασταθήκανε γλυκὰ μέσα στὴ ζωὴ, καὶ τοῦ εὐωδιάτανε μὲ τὸ μύρον τους τὴν ψυχὴ του, μιὰ τρυφερὴ ψυχὴ ποὺ διψοῦσε γιὰ στοργή.

Καὶ κεῖθε περνάει κατόπι, μὲ τὴ φυσικὴ σειρά, στὸ δεῦτερον σημεῖο : Θαμαεὶ τὸ πῶς ἔγινε αὐτὸ ποὺ μελετήσανε τὸ ἔργο του ἴσαμε τώρα, νὰ κοιτάξουνε τὸ συγγραφεὴ μοναχὰ, ἀποχωρίζοντάς τονε ἀπὸ τὴν αἰσθηματικὴν του τὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴν ξεδιαλύουνε τὴν ἐπίδραση αὐτηνῆς τῆς ζωῆς του μὲς στὸ ἔργο του ὀλέκερο. Ἄσε πού καὶ τὸ στυλ ἀκόμα — γράφει ὁ Ψυχάρης — ἡ στοργὴ ἀτόφια τοῦ τόπλασε καθὼς εἶναι λαμπερό, ἡ στοργὴ γιὰ τὴν ἀδερφή του. Ἄφου ὁ ἴδιος ὁ Ρενάν τὸ λέει πῶς «συνείδησε σιγὰ σιγὰ νὰ γράφει λογαριάζοντας μὲ ποιόνε τρόπο θάρσει καλύτερα τῆς Ἑρριέτας ποὺ τότε διόρθωνε ἀπ' τὰ μικράτα του» καὶ πῶς «τὸ συνήθειο αὐτὸ δέθηκε τόσο μὲ τὸ εἶναι του, ποὺ ὅσες φορὲς καθότανε νὰ γράψει, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό της, ἔμοιαζε τραγικὰ μὲ τὸ σακατεμένο ποὺ γνιάζεται

δλοένα, δίχως νά τὸ θέλει, νά μὴ λάχει καὶ χτυπήσει πουθενὰ τὸ πόδι ποῦ τοῦ λείπει».

Ἐξὸν ἀπ' τὴν ἐπίδραση αὐτὴ γιὰ τὸ σὺλ λοιπόν, δὲν τὸ σκεφτή-
κανε, λέει, ποτέ· πὼς ὅλη κείνη ἢ γλύκα κι ὅλη ἢ ἀπαλότητα στὸν τρόπο
ποῦ πολεμάει νά διδάξει, εἶχε γιὰ βαθύτερην αἰτία τὴ στοργὴ του πρὸς
τις τέσσερις Ἀγαπημένες

Ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη τὴν ἔγνια του νά μὴ λάχει καὶ τις πικράνει τόση
δά, ἀπὸ τὴν εὐλάβειά του τὴν ἀπέραντη νά τοὺς μιλάει ἀπαλά, γλυκά,
καθὼς τοὺς ἄξιζε, πέρασεν ἡ ἴδια ἀνάγκη καὶ μέσα στὸ ἔργο του. Γι'
αὐτὸ δὲ βρῖσκες μέσα σ' ὅλο τὸ Ρενὰν μιὰ τραχεῖά ἔκφραση, μίτη μιὰ
χυδαία προσπάθεια νά σοῦ ἐπιβάλλει τὴ γνώμη του δογματικά, μὲ τὸ
στανιό.

Μονάχα νά σὲ πείσει πολεμάει, ἤρεμα, γλυκά καὶ ντελικάτα, ὅλο
σεβασμό, γιὰτὶ ἡ ζωὴ του δλάκερη στάθηκεν ἕνας σεβασμὸς βαθῆς
πρὸς τις Ἀγαπημένες του.

Ἄν ὁ Ρενὰν — λέει τελειώνοντας ὁ ἀγαπητὸς Δάσκαλός μας —
ἔγραψε τόσο ντελικάτα, ἀσύγκριτα, εἶναι γιὰτὶ ἀγάπησε καὶ ἀσύγκριτα.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΡΕΝΑΝ

(«Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ»)

Δὲν ἔχω διαβάσει πιὸ ὕπουλο, πιὸ γοητευτικό, πιὸ ἐπικίνδυνα ἀντι-
χριστιανικό βιβλίο. Ὑπόδειγμα ἀντιγνωμίας μυαλοῦ καὶ αἰσθημάτων.
Ὁ τρυφερόψυχος αὐτὸς καλόγερος, μὲ τὴν ἀγαθὴ καρδιά, μὲ ψυχόρ-
μητα χριστιανικώτατα, συμβαίνει νά εἶναι προικισμένος μὲ σκέψη
ἀνώτερη, ἑξίστερη, γυμνὴ ἀπὸ κάθε μυστικισμό. Λαχταράει ὅμως ἡ
ψυχὴ του, νοσταλγικά, τὴν Πίστη. Προσκυνητὴς τῶν Ἁγίων Τόπων,
δὲν περιορίζε τὴν ἔρευνά του στὴν ἀποκλειστικὴ σπουδὴ τοῦ «Λ α ο ὐ
τ ο ὐ Ἰ σ ρ α ἦ λ». Τρέμει ἀπὸ συγκίνηση, ἀντικρῦζοντας τὰ γρα-
φικὰ χόματα, ποῦ κάθε τους πέτρα, κάθε δέντρο — κέδρος ἢ ἐλιά, —
κάθε ποτάμι, κάθε ἐβραιοπούλα ἀκόμα, θυμίζον τὸ ποιητικώτερο
δράμα ποῦ ἐλάμπρυνε τοὺς μελαγχολικοὺς κάμπους τῆς Ἰουδαίας. Καὶ
γράφει τὴ «Ζ ω ἦ τ ο ὐ Ἰ η σ ο ὐ». Μὲ σοφία, μὲ ἔρευνα, μὲ
προσποιημένη ἀφέλεια — ἀψηλὸ καταστάλαγμα τῆς φιλοσοφικῆς ἀμφι-
βολίας, — μὲ σαφήνεια, μὲ αἴσθημα, δίχως ὅμως πίστη. Δίχως τὴ
συγκλονιστικὴ συγκίνηση ποῦ γεννᾷ ἡ μυστικὸπαθη λατρεία, δίχως:

τῆ φλόγα ἐνὸς Πασκάλ. Βγαίνει, βέβαια, ἀπὸ τῆς γοητευτικῆς αὐτῆς σελίδος, κερδισμένο σὲ φῶς καὶ σὲ μεγαλειὸ ἀνθρώπινο, τὸ γλυκὸ Παιδί τῆς Μαρίας. Παύει ὅμως νὰ εἶναι Θεός.....

Δεκαοχτῶ αἰώνων ἀγῶνες καὶ αἵματα, φανατισμοὶ καὶ θυσίαι καὶ μίση, γιὰ νὰ στήσουν τὸ Θρόνον τῶν Οὐρανῶν, γίνονται καπνὸς καὶ σκόνη καὶ χάνονται, μελαγχολικὰ φαντάσματα, μέσα στὸν ὠραιόλογο ρεαλισμὸ τοῦ γάλλου σοφοῦ. Οἱ θρησκοὶ καθολικοὶ τῆς πατρίδας του θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν μισήσουν, ἂν δὲν τοῖς μεθοῦσεν ἡ ἀσύγκριτη γοητεία τοῦ ὕφους του. Ἡ γαλλικὴ, ὡστόσο, ὑπερκριτικὴ, ἔχει ἀρκετὲς ἐπιφυλάξεις καὶ γιὰ τὸ ὕφος του ἀκόμα. Μεταφράζω, ἐδῶ, μερικὰς χαρακτηριστικὰς γραμμὰς τοῦ Συναρῆς : «Ὅσο γιὰ τὸ Ρενὰν, γίνεται προδότης τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅταν ἐκπαινεῖ τὸ ὕφος τῆς ἀδερφῆς του Ἐρριέττας. Ἀποτροπιάζεται τὸ μοντέρνο στοιχεῖον, τὸ χροῖμα, τὴν ἐκφραστικὴν λέξιν, τὸ χαρακτήρα. Πόση δυσμένεια μποροῦν καὶ κρύβουνε μέσα τους οἱ καλοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ! Εἶναι οἱ τιμιώτεροι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου, γιομάτοι γλύκα καὶ ὑπόμονή με τὸν πρῶτον τυχόντα. Ἄν ξεπεταχθῆ ὅμως μπροστά τους ἕνας Μπαλζάκ, φράζονε, βιαστικά, τὴ μύτη τους. Καὶ κάνουν ἕνα σωρὸ γκριμάτσες, ἂν ὁ Μπαντελαίρ ἢ ὁ Βερλαίν ἐρχίζονε καὶ ὑψώνονε τὸ τραγούδι τους σὲ καινούργιους τόνους ! Νὰ εἶναι κανεὶς ἀτίλος : ἡ λέξις αὐτὴ δὲ θὰ ἦ τίποτα. Ἡ ἀπλότης μὴς ψυχῆς ἀπέραντης καὶ βαθειᾶς εἶνε θεῖομα περιπλοκῆς γιὰ τὶς ψυχὰς τὶς περιορισμένους». Κάτι τέτοια καὶ ἄλλα ἀκόμα, ψέλνει τοῦ ἀθάνατου γάλλου, ὁ Συναρῆς. Δὲν ἔχει νὰ κἀνῃ. Ὅλοι ἔτσι ἀγαποῦνε τὴν τρυφερὴν φράση, τὴν ἔκφραση τὴν ἀπαλή, τὴ συγκατανεμένη, τὴν εὐλαβικὰ αἰσθητικὴν, διαβάζονε με ἀγάπη τὸ γοητευτικὸ βιβλίον, ὅσο κιὰν μὴ ῥίξει φιλολογία, καὶ νοσταλγοῦν, ἴσως, τὰ γιὰ πάντα περασμένα χρόνια τῆς ἐντατικῆς, τῆς βαθειᾶς, τῆς φανατικῆς πίστεως, τῆς πίστεως ποὺ ἐδημιούργησε τοὺς καθεδρικοὺς ναοὺς, τὶς εἰκόνες τοῦ Γκρέγο, τὰ δόγματα τοῦ Μπάχ.

Χ. ΜΟΛΙΝΟΣ

R. TAGORE

ΣΟΜΑΚΑ ΚΑΙ ΡΙΤΒΙΚ*

Δραματική Σκηνή

[Ἡ ψυχὴ τοῦ ΒΑΣΙΛΙΑ ΣΟΜΑΚΑ, ἐνῶ ἀνεβαίνει στὸν Οὐρανὸ μετὰ τὸ οὐράνιο ἄρμα, περνᾷ πλάι ἀπ' ἄλλες ψυχές, ποῦναι στὰ πλάγια τοῦ δρόμου, καὶ τοῦ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς εἶναι κ' ἡ ψυχὴ τοῦ ΡΙΤΒΙΚ, τοῦ παλιοῦ του Ἀρχιερέα].

ΜΙΑ ΦΩΝΗ.— Ποῦ πᾶς, Βασιλιά ;

ΣΟΜΑΚΑ.— Ποὺ πᾶς φωνή εἶναι αὐτή ; Ἀδελφὸς ὁ θολὸς ἀέρας εἶναι σὰν πνευμὸς στὰ μάτια. Δὲν μπορῶ νὰ ἴδω.

Ἡ ΦΩΝΗ.— Κατέβη κάτω. Βασιλιά ! Κατέβη κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἄρμα ποὺ τριβᾷ κατὰ τὸν Οὐρανὸ.

ΣΟΜΑΚΑ.— Ποῖος εἶσαι οὐ ;

Ἡ ΦΩΝΗ.— Εἶμαι ὁ Ρίτβικ, πού, ὅταν ζοῦσα στὴ γῆ, εἶμουν ὁ δάσκαλός σου καὶ τοῦ σπυτιοῦ σου ὁ πρῶτος ἱερεὺς.

ΣΟΜΑΚΑ.— Δάσκαλε, ὅλα τὰ δάκρυα τοῦ κόσμου φαίνονται σὰ νάγνιναι ἄτμοι γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὴ θάλασσά ἢ αὐτὴ περσοφαῖρα. Τί κάνεις ἐδῶ ;

ΟΙ ΨΥΧΕΣ.— Ἡ κόλαση αὐτὴ βρίσκεται πλάι στὸ δρόμο που πᾶει στὸν Οὐρανὸ, ὅπου μόνο φῶτα βλέπουμε νὰ μισοφέγγουν τρεμουλιάρικα, χωρὶς ποτε νὰ μποροῦμε νὰ πλησιάσουμε αὐτά. Μέρα καὶ νύχτα, ἀκοῦμε τὸ οὐράνιο ἄρμα νὰ κυλᾷ καὶ νὰ περνᾷ γ' ὅλη ζώνη ἐκεῖνῆς τῆς Εὐδαιμονίας. Διώχνει τὸν ἕννο ἀπὸ τὰ μάτια μας καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ κοιτάζουμε μὲ ἀνόψελή ξήλια. Μακριὰ, κάτω ἀπὸ μᾶς, τὸ ρουμάνι τῆς γῆς Γῆς θροῦζουν, κ' οἱ θάλασσές της τραγουδοῦν τὸν πρωτογονοῦ ἕννο τῆς Δημιουργίας : ἀντηχοῦνε σὰν τὸ μοιρολόι μᾶς θύμησης πᾶσι τριγυρνᾷ στὸ ἄδειο διάστημα, τοῦ κακού.

ΡΙΤΒΙΚ.— Κατέβη κάτω, Βασιλιά !

ΟΙ ΨΥΧΕΣ.— Σπύσου λίγες στιγμὲς μαζί μας. Τὰ δάκρυα τῆς γῆς εἶναι ἀκόμα κολλημένα πᾶνω σου, σὰν τὴ δροσιά πᾶνω σὲ φρεσκοκομμένα λουλούδια. Ἐφερες μαζί σου τίς ἀνακατεμένες εὐωδιὲς λιβιδίων καὶ ρουμανιῶν, καὶ θύμησης παιδιῶν, γυναικῶν καὶ φίλων, καὶ γάτι, ἀκόμα, ἀπὸ τὴν ἄφατη μουσικὴ τῶν ἐπογῶν.

ΣΟΜΑΚΑ.— Δάσκαλε, γιατί εἶστε καταδικασμένοι νὰ ζεῖτε σὲ τοῦτο τὸν κουλουλωμένο, στάσιμο κόσμον ;

ΡΙΤΒΙΚ.— Πρὸςφερα τὸ γιό σου στὴ φωτιὰ τῆς Θυσίας : αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα κάθησε τὴν ψυχὴ μου σὲ τοῦτο τὸ σκοτάδι.

ΟΙ ΨΥΧΕΣ.— Βασιλιά, πές μας τὴν ἱστορίαν, σὲ ἐκετεύουμε ἢ ἀφήγηση τῆς ἁμαρτίας μπορεῖ ἀκόμα νὰ φέρει τὴ φωτιὰ τῆς ζωῆς στὴ νάρκωσή μας.

* Ἀπὸ τὸ νέο βιβλίον τοῦ Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ : «Ἡ Φυγάδα» («The Fugitive»).

ΣΟΜΑΚΑ.—Μὲ λέγανε Σομάκα, κ' εἶμωνα βασιλιάς στὴ Βιντέχα. Ἄφρῳ ἔκανα θυσιῆς σὲ ἀρίφνητους βοῦρους, χρόνια καὶ χρόνια, ἕνας γιὸς, τέλος, γεννήθηκε σὸ σπύρι μου, σὸ γεραιά μου, ποῦ ἡ ἀγάπη μου γι' αὐτόνε, σάν ἕνας ξαφνικός, παρὰκαιρος χεῖμαρρος, σάρωσε κάθε σκέψη γιὰ κάθε τι ἄλλο, ἀπ' τὴ ζωὴ μου. Μὲ σέπεσε ὀλότελα, ὅπως ἕνας λωτὸς ἀεπάζει τὸ ποσσάν του. Τὰ παραμελημένα χρέη ἐνὸς βασιλιά ἠσυχάζουνταν μὲ καταισχύνῃ μπρὸς σὸ θρόνο μου. Μιὰ μέρα, στὴ Σάλα τοῦ Θρόνου μου, ἄκουσα τὸ παιδί μου νὰ κλαίει στὴν κάμαρα τῆς μάννας του, καὶ μονομιᾶς σηκώθηκα καὶ ὄρμησα, ἀφήνοντας τὸ θρόνο μου ἄδειο.

ΡΙΤΒΙΚ.—Τὴν ἴδια στιγμή, ἔτυχε νὰ μπαίνω ἐγὼ στὴ Σάλα γιὰ νὰ τοῦ δώσω τὴν καθημερινή μου εὐλογία. Μὲ τυφλὴ βιάση αὐτός, περνώντας πλάι μου, μὲ σκούνησε, κι ἄναψε τὴν ὀργή μου. Ὅταν, ὕστερα ἀπὸ λίγο, γύρισε πίσω, μὲ ντροπισμένον πρόσωπο, τότε ρώγησα : «Βασιλιά, τί ἀπελπιμένη κραιγιή κινδύνου σὲ τράβηξε, τὴν πιὸ ἐπίσημη ὥρα τῆς ἡμέρας, σὲ τὴν κάμαρα τῶν γυναικῶν, ἔτσι ποῦ νὰ παραμελήσεις τὸ ἀξίωμα σου καὶ τὰ χρέη σου, καὶ νὰ παρατήσεις πόρους πρεσβευτῆς τοῦ ἦρθαν ἀπὸ φιλικὲς Αὐλὲς, τοὺς ἀδικημένους ποὺ ζητοῦν δικαιοσύνη, τοὺς ὑπουργοὺς ποὺ περιμένουνε νὰ συζητήσουνε μαζί σου ζητήματα τοῦ βασιλείου σπουδαῖα καὶ σοβαρά ; Κι ἀκόμα νὰ σὲ γάνει ν' ἀφηφήσεις τὴν εὐλογία ἐνὸς Βραχμάνου ;

ΣΟΜΑΚΑ.—Στὴν ἀρχή, ὁ θυμὸς φουσκώσε στὴν καρδιά μου σὰ φλόγα. Τὴ δευτέρῃ στιγμή, τὸν πῶτησα ὅπως τὸ σηκωμένο κεφάλι ἐνὸς φιδιού, καὶ ἀπάντησα : «Ἐπειδὴ ἕνα μόνο παιδί ἔχω, ἔχουσα τὴν ἡσυχία τοῦ νοῦ μου. Συχώρησέ με γιὰ τούτη τὴ φορὰ, καὶ σοῦ ὑπόσχομαι ἄλλη φορὰ ἢ τρέλα τοῦ Πατέρα ποτὲ νὰ μὴν ἐνοχλήσει τὸ Βασιλιά.»

ΡΙΤΒΙΚ.—Μὰ ἡ καρδιά μου εἶταν φαρμακομένη ὑπὸ ἀγανάκτηση, καὶ εἶπα : «Ἄν θέλεις νὰ λευτερωθεῖς ἀπ' τὴν κατάρρα τοῦ γάχεις μόνο ἕνα παιδί, μπρῶ νὰ σοῦ δείξω τὸν τρόπο. Μὰ τόσοσ δύσκολος εἶναι, ποῦ τὸ νιώθω γιὰ βέβαιον πως θὰ λείψεις νὰ τὸν ἀκολουθήσεις.» Αὐτὸ ἐρέθηκε τὴν περηφάνεια τοῦ Βασιλιά, ποῦ ὀρθώθηκε στα πόδια του κ' ἔκραξε : «Ὁρκίζομαι σ' ὅ,τι εἶναι ἱερό, σάν ἕνας Χσατρίγιας (1), καὶ σάν ἕνας Βασιλιάς, πὼς δὲ θὰ δειλιάσω, μὰ θὰ ἐχτελέσω ὅ,τι ζητήσεις, ὅσο δύσκολο καὶ σκληρὸ κι ἂν εἶναι.» — «Τότε, ἀκου,» εἶπα «Ἄναψε μιὰ φωτιά σ' ἕνα βοιμό, καὶ πρόσφερε θυσιά το γιὸ σου : ὁ καπνὸς ποῦ θὰ ὑψοθεῖ, θὰ σοῦ φέρει ἀπόγονους ὅπως τὰ σύννεφα φέρουν βροχή». Ὁ Βασιλιάς χαμήλωσε τὸ κεφάλι του σὸ στήθος του κ' ἔμεινε ἀμίλητος: οἱ αὐλικοὶ φανέρωσαν τὴ φρίκη τους μὲ κραυγές, οἱ Βραχμάνοι σκέπασαν μὲ τὰ χέρια τους τ' ὀφθαλμοὺς, κρᾶζοντας: «Εἶν' ἄμαρτία καὶ νὰ προφέρει κανεὶς καὶ ν' ἀφουγγραστῆ τέτοια λόγια.» Ὅστερα ἀπὸ μερικὲς στιγμὲς, ποῦ τὶς πέρασε μὲ ταραχὴ καὶ τρόμο, ὁ Βασιλιάς σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ ἤσυχον — ἤσυχον εἶπε : «Θὰ ἐχτελέσω τὴν ὑπόσχεσή μου.»

(1) Ὁ Σομάκα εἶταν ἀπὸ τὴ μεγάλη οἰκογένεια τῶν Χσατρίγια, καὶ καταγόταν ἀπὸ τοὺς Θεοὺς.

Ἡ μέρα ἦρθε. Ἡ φωτιά εἶταν ἀναμένη. Ἡ πολιτεία ἄδειασε ἀπὸ τὸ λαό. Οἱ ἀκόλουθοι προστάχθηκαν νὰ φέρουν τὸ παιδί. Μὰ οἱ ἀκόλουθοι ἀρνήθηκαν νὰ ἑπακούσουν. Οἱ στρατιῶτες παρομέλησαν, ἀντάρτικα, τὰ χρέη τους, κερμύοντας κάτω τὰ χέρια τους. Τότες ἐγώ, πού, μὲ τὴ σοφία μου, εἶχα σαρώσει μακριὰ ἀπὸ μένα τὴς ἀδυναμίες τῆς καρδιάς, καὶ ποὶ οἱ συγκίνησες εἶταν γιὰ μένα πράγματα ψεύτικα, πῆγα μοναχὸς μου στὴν κἀμαρα, ὅπου οἱ γυναῖκες, μὲ τὰ μπράτσα τους, προφύλαγαν τὸ παιδί, σὺν ἓνα λουλούδι περιτριγυρισμένο ἀπὸ τ' ἀπειλητικὰ κλαδιὰ ἐνὸς δέντρου. Τὸ παιδί μὲ εἶδε καὶ ἄπλωσε μὲ λαχτῆρα τὰ χεράκια του καὶ πάλαψε γιὰ ν' ἴσθαι σὲ μένα, γιατί ποθοῦσε νὰ λευτερωθεῖ ἀπ' τὴν ἀγάπη πού τὸ κρατοῦσε φυλακισμένο. Φωνάζοντας : «ἔρχομαι νὰ σοῦ δώσω τὴν ἀληθινὴν λευτεριά», τὸ ἄρπαξα μὲ τὸ ζόρι ἀπ' τὴ μητέρα του, πού λιποθύμησε, καὶ ἀπὸ τὴς βέργες του πού θηνοῦσαν μ' ἀπελπισιά. Μὲ τρομουλιάρικες γλώσσες, ἡ φωτιά ἐγλύφε τὸν οὐρανὸν, καὶ ὁ Βασιλεὺς στεκόταν πλάι τῆς, ἀκούητος καὶ βουβός, σὺ δέντρο πού τὸ χτύπησε ἀστροτελέκι. Μαγμένο ἀπὸ τὴ θεομορφή λάμψη τῆς φωτιάς, τὸ παιδί φλευροῦσε μὲ ἀγγιλλίωση, καὶ χόρευε στὰ μπράτσα μου, ἀνυπόμονο νὰ βρεῖ μιὰν ἄγνωστη βέργα στὸ λεύτερο μεγαλεῖο ἐκείνων τῶν φλογῶν.

ΣΟΜΑΚΑ.—Πάψε, φτάνει πιά, σὲ παρακαλῶ !

ΟΙ ΨΥΧΕΣ.—Ρίτβικ, ἡ παρουσία σου καὶ αὐτὴ τὴν Κόλαση τὴν καταναροποιάζει.

Ο ΑΡΜΑΤΟΛΑΤΗΣ.—Δὲν εἶναι μέρος σὺτὸ γιὰ σένα, Βασιλιά ! οὔτε σοῦ εἰσίζει ν' ἀναγκαστεῖς ν' ἀκούσεις τὴν ἀφήγησιν μιᾶς πράξης, πού κάνει καὶ αὐτὴ τὴν Κόλαση ν' ἀνατριχιάζει ἀπὸ φρίκη καὶ οἶκτο.

ΣΟΜΑΚΑ.—Τράβα, σὺ, ἄμαξά, μὲ τὸ ἄρμα σου.—Βραχιάνε, ἡ θέση μου εἶναι κοντά σου, σὲ τούτῃ τὴν Κόλαση. Οἱ Θεοὶ μπορεῖ νὰ λησμονήσαν τὴν ἁμαρτία μου, μὰ μοιῶν, ἐγώ, νὰ λημονήσω τὴν τελευταία ὄψη τῆς γεμάτης ἀπὸ ἀγωνία ἐκκληξῆς, πού πῆρε τὸ πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ μου, ὅπου, σὲ μιᾶ τρομερῇ στιγμῇ, ἐνοιωσε πὼς ὁ ἴδιος ὁ πατέρας του ἀπάτησε τὴν ἐμπιστοσύνη του ;

[Μπαίνει ὁ ΝΤΑΡΜΑ, ὁ Κριτὴς τῶν Ψυχῶν].

ΝΤΑΡΜΑ.—Βασιλιά, ὁ Οὐρανὸς σὲ περιμένει.

ΣΟΜΑΚΑ.—Ὅχι, δὲν εἶναι γιὰ μένα Σκότωσα τὸ ἴδιο τὸ παιδί μου.

ΝΤΑΡΜΑ.—Τὴν ἁμαρτία σου τὴ σάρωσε ἡ κορομένη φλόγα τοῦ πόνου πού σοῦ προσένησε.

ΡΙΤΒΙΚ.—Βασιλιά, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ πᾶς στὸν οὐρανὸν μοναχός, κ' ἔτσι νὰ δημιουργήσεις μιὰ δευτέρη κόλαση γιὰ μένα, γιὰ νὰ καίγωμαι ἀπὸ δυὸ φωτιές : ἀπὸ τούτῃ τῇ φωτιά, καὶ ἀπὸ τὸ μῖσος γιὰ σένα ! Μείνε ἐδῶ.

ΣΟΜΑΚΑ.—Θά μείνω.

ΟΙ ΨΥΧΕΣ.—Καὶ στεφάνωσε τὴν ἀπελπισία καὶ τὸ ἄδοξο βάσανο τῆς Κόλασης μὲ τὸ θρίαμβο μιᾶς ψυχῆς.

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΗΘΕΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ
ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
(1903 — 1922)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,”—ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. . . . 50 ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 6
ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ 100

ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,”
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΙ ΟΤΙ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΥΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΕΞΗ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑ,”
ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

— ΑΠΡΙΛΗΣ 1923

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

Ὁ νέος Διευθυντής τοῦ «Νουμά» εἶναι σὲ θέσῃ νὰ βεβαιώσῃ, μὲ τὸν ἴσιον χαραχτήρα του καὶ τὴν ὠμὴν του εὐλιχρίνεια πού τονε χαρακτηρίζουν, πὼς ἀτόμεινα ἕνας κοινὸς ἀναγνώστης τοῦ «Νουμά», κι ὄχι ἀπὸ τούτῃς καλοῦς μάλιστα—ἀφεῦ οἱ τόσες δημοσιογραφικὲς καὶ συγγραφικὲς ἀσχολίες μου μὲ ἀνανγκάζουνε νὰργῶ νιν τονε διαβάζω, κλεφτὰ καὶ λίγο λίγο.

Ἔτσι μπορῶ νὰ πῶ λεύτερα τὴ γνώμη μου γιὰ τὴν καινούρια περίοδο καὶ μορφή τοῦ «Νουμά», χωρὶς νὰ κατηγορηθῶ πὼς μιλῶ Pro domo mea. Τὸ «παίτι μου» τὸ παράδωσα στὸ γιό μου. Ἄμα γιόρτασα τὴν Ἐἰκοσεχρονα τοῦ «Νουμά», πού οἱ φίλοι ἀκόμα ἐπιμένουνε νὰ μοῦ τὰ γιορτάξουν, (*) θέλησα νὰ χαρῶ καὶ μιὰν ἄλλη χαρῶ, μεγαλύτερη.

Ἀπὸ τὸν ποιητὴ τοῦ «Ὀδυσσεά» καὶ δόκιμο λογοτέχνη Νίκο Καζαντζάκη ἔλαβα, προχτὲς ἀκόμα, ἀπὸ τὸ Βερολίνο τὸ ἀκόλουθο δελετάριο: «Ἀγαπητέ μου Ταγκόπουλε, Θεωρῶ χρέος μου νὰ ἐκφράσω κ' ἐγὼ ὄλο μου τὸ σεβασμὸ καὶ τὸ θαυμασμὸ γιὰ τὸν τεράστιο ἄθλο σου: νὰ μάχεσαι, στὴν Ἑλλάδα, εἴκοσι χρόνια, γιὰ μιὰν Ἰδέα. Ν' ἀνεβαίνεις τὸ Γολγοθᾶ ἕνα μεσημέρι, εἶναι δύσκολο: νὰ τὸν ἀνεβαίνεις εἴκοσι χρόνια, εἶναι, θαρρῶ, ἀκόμα πῶς δύσκολο. Μὲ χιρᾶ, μὲ συγκίνηση Σοῦ σφίγγω τὸ χέρι, πάντα δικὸς σου Ν. Καζαντζάκης».

Όπως ο γεωργός ο καλός και μυαλωμένος, σὰ γεράσει, παραδίνει τὰ χωράφια του στὰ παιδιά του, νὰ καταπιαστοῦν αὐτὰ πιά τὸ ὄργωμά τους μὲ τὰ στιβαρὰ νεανικά τους χέρια κ' ἔτσι νὰ χαρεῖ κι αὐτός, ζωντανὸς ἀκόμα, τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του καὶ τὸ ξανάνθισμα τῆς γῆς του, ποὺ τόσο τὴν ἀγάπησε καὶ τόσο τὴ δούλεψε χρόνα καὶ χρόνια—σὰν τὸ μυαλωμένο γεωργό, θύλησα κ' ἐγὼ νὰ χαρῶ, ζωντανὸς ἀκόμα, τὸ ξανάνθισμα τοῦ «Νουμά», ποὺ σίγουρα θάρχότανε ἅμα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατό μου, θὰ τὸν ἔπαιρνε στὰ στιβαρὰ του χέρια ὁ γιός μου.



Καὶ τὸ χάρηκα τὸ ξανάνθισμα αὐτο, καὶ νορὶς νορὶς μάλιστα. Ποτὲ δὲν τὸ περίμενα, σὰς τὸ ξεμολογιέμαι, μέσα εἰς τρεῖς μῆνες νὰ φτάσει σὲ τόση τελειότητα τὸ περιοδικὸ ποὺ μὲ τόσοις κόπους καὶ θυσιῆς τὸ κράτησα εἰκοσι ὀλάκερα χρόνια στὴ ζωῆ. Ξεφυλλίζοντας τὸ τρίτο τεῦχος του βλέπω μέσα στὶς σελίδες του σαρκωμένο τὸ νειρό μου. Ἔτσι τὸν ὄνειρευόμουν τὸ Νουμά» καὶ στὶς σκληρότερες στιγμὲς τῆς ζωῆς του ἀκόμα: Τὸν ὄνειρευόμουν αὐτὸ λο-

γοτεχνικὴ ἐπιθεώρηση, πολυσελίδη, φροντισμένη, σὲ σχῆμα βιβλίου, ἓνα εἶδος «Mercure de France», ποὺ νὰ περικλείνει μέσα στὶς σελίδες του ὅλη τὴ ντόπια λογοτεχνικὴ παραγωγή, ὅλη τὴ λογοτεχνικὴ κίνηση τῆς Εὐρώπης, καὶ μὲ ὅσο μπορεῖ περισσότερες σελίδες ἀπὸ τὴν ξένη φιλολογία.

Τὸ νειρό μου αὐτὸ δὲν τὸ εἶχα μπιστευτεῖ σὲ κανέναν. Τὸ κρατοῦσα μέσα μου μὲ στοργή, ὅπως κρατοῦμε μέσα μας ὅλα τὰ μεγάλα μας ὄνειρα, γιατί τρέμουμε μήπως σκορπίσουν, μήπως ξατμισθοῦν, ἅμα τὰ βγαλοῦμε στὸν ἥλιον, ἅμα τὰ νακοινώσουμε σὲ κανέναν. Μὰ ἐδῶ εἶναι τὸ θάμα. Τὸ ἴδιο ὄνειρο ἔτρεφε γιὰ τὸ «Νουμά» κι ὁ εἰλικρινὴς φίλος μου Κίμωνας Ι. Θεοδωρόπουλος κι ἅμα τὰ ποφασίσαμε τὸ «Νουμά» νὰ τὸν παραχωρήσουμε στὴν εἰταιρία «Τύπος» μὲ διευθυντὴν τὸν Πάνο, ὁ Κίμωνας χωρὶς νὰ πολυσκεφετῆ, ἔτσι, λὲς καὶ



ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

τότε καλοχωνέψει τὸ πρᾶμα, ὄρισε τὸ σκῆμά του τὸ πορτὶνὸ - τὸ σκῆμα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ μορφὴ ποὺ ὄνειρευόμουνα χρόνια καὶ χρόνια. Δυὸ ἀγαπημένα μου πρόσωπα, ὁ γιὸς μου καὶ ὁ φίλος μου, ἔσκυψαν πρὸς τὴν ψυχὴ μου, σὰ στὴν ἄκρη πηγαδιοῦ» καὶ ἀνασύρανε ἀπ' αὐτὴν τὸνερό μου. Καὶ μοῦ τὸ δίνουνε σήμερα νὰν τὸ κομαρώνω καὶ νὰν τὸ χαίρουμαι στὴν πραγματικότητα.

Ὁ παλιὸς «Νουμῶς», σφίγγοντας θερμὰ τὸ χέρι τοῦ νέου «Νουμᾶ», τοῦ λέει ἕνα ἐγκάρδιο Ἐὐχαριστῶ. Ἡ συγκίνηση, ἡ περηφάνεια καὶ ἡ ψυχικὴ ἀγαλλίαση, ποὺ καταπλημμυρίζουν τὴν ψυχὴ του τούτη τὴ στιγμὴ, δὲν τὸν ἀφίουνε νὰ πει περισσότερα.

Ἀπρίλης τοῦ 1923.

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΣΤΗ Γαλλία, τις μέρες τούτες, γιορταστήκανε τὰ ἐκατόχρονα τῆς γέννησης τοῦ Ἐρνέστου Ρενάν. Ὁ «Νουμάς» δημοσιεύει τὸ διαφωτιστικὸ ἄρθρο τοῦ κ. Καστανάκη, κριτικὸ σημεῖωμα τοῦ Χ. Μολίνου, καθὼς καὶ περίληψη τῆς μελέτης τοῦ Ψυχάρη, ποὺ φάνηκε στὸ τεῦχος τοῦ Μάρτη τῆς γαλλικῆς Ἐπιθεώρησης «Monde Nouveau».

Ὅλος ὁ διανοούμενος κόσμος τῆς Εὐρώπης, βεβῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ συζητήσῃ τις ἰδέες τοῦ ἑκκοστοῦ φιλοσόφου, καὶ ξυναίρηθανε πάλι στὴ μέση λογὶς ζητήματα. Μέσα στὴν κίνηση αὐτὴ, ἑξωριστὰ σημειώνουμε τὴν ἐργασία τοῦ μεγάλου συγγραφέα τοῦ «Ταξιδιοῦ», γύρω στὴ ζωὴ καὶ στὴ φιλοσοφικὴ ἰδεολογία τοῦ Ρενάν. Ὁ Ψυχάρης, ἔξω ἀπὸ τὴν παραπάνω μελέτη του, δημοσίεψε ἄρθρο σημαντικὸ στὸ «Mercure de France», γιὰ τὴν «Προσευκὴ πάνου στὴν Ἀκρόπολη», ἄλλο ἄρθρο στὴν «Action Française» (15 τοῦ Μάρτη) μ' ἐπιγραφὴ «Ρενάν καὶ Ἀθηνᾶ», ποὺ ἀπ' ἀφορμὴ του ὁ Κάρολος Μωράς ξανατύλωσε στὴν ἴδια ἐφημερίδα, παλιές του σελίδες: «Ὁ Ρενάν καὶ ἡ Ἑλλάδα». Ἀκόμα στὸ φύλλο τῆς 31 τοῦ Μάρτη, τῆς «Renaissance», φάνηκε κι ἄλλο ἄρθρο τοῦ Ψυχάρη: «Ἀπάντηση τῆς Θεᾶς στὸν ἐπικαλεστή της».

Ὁ Ψυχάρης χαρακτηρίζει τὴν προσευκὴ τοῦ Ρενάν στὴν Ἀθηνᾶ, ὡς ἕναν ἔμνο τῶν στὴν κελτικὴ ποίηση, καὶ βγάζει τὰ συμπεράσματά του σύμφωνα μὲ τὴν πολιτικὴ πατριωτικὴ του ἄποψη ποὺ ὑποστηρίζει. Ὅμως ἀνεξάρητ' ἀπὸ τοῦτο, ὁ «Νουμάς» δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ξεχωρίσει τὴ νέα ἐργασία τοῦ Ἑλληνα διαλεχτοῦ ἐπιστήμονα, ποιητῆ καὶ συγγραφέα, ποὺ σ' αὐτὸν ἡ νέα Ἑλλὰδα χρωστᾷ τὴν ἀναγέννηση τῆς λογοτεχνίας της.

ΠΡΕΠΕΙ νὰ τὸ νιώσουνε ὅλοι πολὺ βαθιὰ πὼς ἡ φιλολογικὴ κριτικὴ τοῦ «Νουμά» δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὡπως οἱ συνηθισμένες κριτικὲς ποὺ διαβάσουμε κάθε μέρα σὲ περιοδικὰ κ' ἐφημερίδες. Ὁ «Νουμάς» ἀκολουθεῖ μιὰ παράδοση, ἀγωνίζεται νὰ ἐπιβάλλει ὠρισμένες ἀληθιναὶς ποὺ αὐτὲς ἀποτελοῦνε καὶ τὸ σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀργὴ αὐτὴ εἶναι ὑποχρεωμένος ἀδιαφορώντας γιὰ γνωριμίες καὶ ἀναγνωρισμένους ἀκόμα φιλολογικὲς φίρμες, νὰ ἐνεργήσῃ τὴν κριτικὴν του μὲ τρόπο αὐστηρό, καποτε σκληρό, μὰ πάντοτε δίκιο καὶ ἀνεπηρέαστο. Ἄν αὐτὸ μᾶς κοστίζει ὑλικὲς ζημιές ἢ δυσαρέσκαιες ἢ

παρεξήγησες αδιαφοροῦμε. Γιατί ὁ «Νουμάς» οὔτε βιομηχανική ἐπιχείρηση εἶναι, οὔτε καμιὰ ὑποχρέωση νιώθει, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσίν του, νὰ ἐξυκολουθήσῃ κι αὐτὸς νὰ προσφέρει λιβάνια σὲ κάθε τεχνητὸ φιλολογικὸ δημιούργημα. Ἰσα ἴσα ὁ σκοπὸς του εἶναι νὰ χτυπήσῃ αὐτὰ τὰ ψευτοεἰδωλα ποὺ ἐπιβλήθησαν στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ μὲ τὴ μέθοδο τῆς δημοσιογραφικῆς διαφήμισης καὶ συναδερφωσύνης καὶ μὲ τὴν ἀνοχή καὶ τὴν ἀδικαιολόγητη ἐπιείκεια μιᾶς πρόχειρης ἢ συγκαταβατικῆς κριτικῆς.

ΠΟΣΟ δίκιο εἴχουμε ὑποστηρίζοντας ἄλλοτε μὲ κίνδυνο καὶ νὰ παρεξηγηθοῦμε, πὼς ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, δηλαδή τὸ μπάσιμο τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὰ σχολεῖα, εἶναι ἀκόμα ἓνα πρῶμα πρῶορο ποὺ ἡ κοινὴ γνώμη κατὰ πλειοψηφίαν οὔτε τὸ καταλαβαίνει οὔτε τὸ ἀνέχεται, τὸ ἀποδειχνεὶ ἀκόμα καὶ τὸ ζήτημα τῆς περιφημῆς ἐπιγραφῆς στὸ μνήμειο τοῦ Ἑλληνικῶν Πατρῶν Γερμανοῦ ποὺ στήθηκε τώρα τελευταῖα στὴν Πάτρα. Στὸ βῆθρο τοῦ ἀντριάντα χαράχθηκε ἡ ἀκόλουθη ἐπιγραφή. «Τῆδε πόλις Πατρῶν ὅν ὑπείροχον ἀρχιερεῖα στήσατο Γερμανὸν πατριδὰ λυσάμενον δουλείας στυγερωῆς, χάριτος μνήμα, ὥστ' ἐπιλάμπειν τὴν αὐτοῦ δόξαν γαίαν ἐφ' ἑλλάδινην.» Ἡ εὐτύχη γι' αὐτὸ τὸ ἀνοσιούργημα πέφτει τυπικὰ στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἑσωτερικῶν ποὺ ἀνάθεσε σὲ κάποιον ἡλίθιο δάσκαλο τὴ συντάξη τῆς ἐπιγραφῆς. Οὐσιαστικὰ ὅμως πέφτει σὲ ὄλο τὸ Κράτος ποὺ ἔτσι δεῖχεται ἀνίκανο νὰ νιώσῃ τὴν ἀνάγκη τῆς μεταρρύθμισης. Ὑπάρχει μολαταῦτα καὶ ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ μέσα σ' αὐτὸ κάποιο τμήμα Γραμμικῶν καὶ Τεχνῶν. Τὶ κάνει αὐτὸ τὸ τμήμα; Ἄ δὲν εἶναι δουλειά του νὰ προλαβαίνει τέτοια ἀνοσιουργήματα, τέτοιες προσβολὲς κατὰ τῆς δημόσιας καλαισθησίας, τότε ποῖα εἶναι ἡ δουλειά του ποὺ τὸ Κράτος τὴν πληρώνει τόσο πλουσιοπάρχα; Νὰ συζητῆ γι' Ἀκαδημίες καὶ ἄλλα παρόμοια κουροφέξαλα μὲ ἀνθρώπους ποὺ γιὰ τοὺς περισσότερους οὔτε ἡ λογοτεχνικὴ τους οὔτε ἡ ἄλλη τους φιλολογικὴ ὑπόστασις τοὺς δίνει δικαίωμα νὰ ἔχουνε καμιὰ γνώμη γιὰ τέτοια ζητήματα;

ΕΛΠΙΖΟΥΜΕ πὼς οἱ Καθηγητὲς τῆς Μέσης Ἑκπαίδευσης θὰ σωφρονιστήκανε μὲ τὸ τελευταῖο τους πάθημα. Καὶ ὄχι μόνον οἱ καθηγητὲς μὰ καὶ ὅλοι οἱ ὑπαλλήλοι. Γιὰ νὰ ἐπιτύχουνε ἓνα δικαίωτο αἴτημά τους οἱ καθηγητὲς, ποὺ ἔχει ἄμεση σχέση καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴ τους θέση καὶ μὲ τὸ ψωμί τους, ἀναγκαστήκανε νὰ ἀπειλήσουνε ὁμαδικὴ ἀπεργία. Μόνον ποὺ οἱ ἀγαθοὶ διδάσκαλοι δὲν ξαίρανε πὼς

σήμερα ή απεργία είναι κι αυτή μιὰ ἐπιστήμη πού θέλει τούς ειδίκοις γιά νά φέρει ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Ὁ ἐνθουσιασμός και ή αὐτοθυσία δὲν ἀρκεῖ. Ἡ απεργία είναι ή μάχη πού δίνει ὁ ἐργάτης ή ὁ υπάλληλος μέ τὸν ἐργοδότη του ή μέ τὸ Κράτος, πού κι αὐτὸ ἔνας μεγάλος ἐργοδότης είναι. Ἡ μάχη ἔχει τὴν ταχτική της. Χωρὶς ταχτική νίκη δὲν μπορεῖ νά υπάρξει. Ἔτσι ἀπὸ ἔλλειψη στρατηγικῆς ταχτικῆς, ἀπὸ ἀσυχώρητη ἀγνοία στρατηγικῶν κανόνων, οἱ καθηγητὲς πάθινε ὄχι μόνο μιὰ ἥττα μὰ και ἕνα ἀληθινὸ ρεζιλίκι και τὸ Κράτος κέρδισε μὴν ἄδοξη και εὐκόλη νίκη. Εὐχόμαστε τὸ πάθημα νά μὴν περάσει δ' ἄλλο ν' ἀνοίξει τὰ μάτια τῶν δασκάλων. Βέβαια μέσα στήν πάλη ζυμώνεται και πλάθεται ὁ ἀγωνιστής. Μὰ νά μὴ χρησιμοποιεῖ τὴν ἀτοχτημένη πείρα τοῦ ἀγῶνα, αὐτὸ είναι ἀσυχώρητο και δείχνει μιὰ μακάρια ἀηλοδωκία.

ΕΝΑ καλὸ περιοδικό, ὁ «Προμηθεΐας» πού βγάζουν οἱ νέοι στὸ Ληξούρι, ξανατυπώνει στὸ φύλλο του τοῦ περασμένου Γενάρη - Φλεβάρη τὸ δῆγμα «Φεύ, οὐκίαι» τοῦ Ludwig von Plazer πού δημοσιεύτηκε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1922 στὸν ἀριθ. 767 τοῦ «Νουμά». Ὁ «Προμηθεΐας» συνδεύει τὸ ξανατύπωμα μέ τὴ σημείωση: «Στὴ σημερινὴ περίσταση νομίζουμε τὸ δῆγμα αὐτὸ ἐπίκαιρο. Κυθέναις ὡς τὸ κλεισεῖ μέσα στήν ψυχὴ του κι ὡς ποθεῖ τὴν καρδιά του νά σκιρτάει ἀπὸ τὴν ἀγρία καταδίωξη τοῦ πολέμου κι ἀπὸ τὸν πόθο μιᾶς εἰρηνικῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς». Μὲ τὴν ἄδεια τῶν κ. κ. κομμουνιστῶν τῆς Ἀθήνας, δηλώνουμε πὸς Ludwig von Plazer είναι ὁ Δ. Π. Ταγκόπουλος, γραφοντίας καιτε και ἀνθρωπιστικὰ δηγήματα, πού προπαγανδίζουν ὀλωδοῦποτε περισσότερο ἀπὸ τὲς ἐπιγγελματικὲς μπροσοῦρες και τὰ λιβελλογραφήματα διαφόρων κυρίων κομμουνιστῶν.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Φ. Κόντογλου: PETRO CAZAS. Ἔκδοσι Γενάρη.

Τὸ καλῆτερο ἀπ' ὅσα πεζογραφήματα κυκλοφοροῦσαν τελευταῖα. Ὑφος δροσερό, ἀβιαστὸ, γλῶσσα σκεδὸν στρωτὴ δημοτικὴ, φιλοσοφικὴ μὲν παρατήρηση ής ζωῆς, γνώση ής Τέχνης, και τὸ σπουδαιότερο ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὰ βανασα χοντρολογήματα και τὲς βρωμιὲς τῶν βόθρων, πού σερβίφουνε γιά τέχνη μερκοὶ ἀνταισθητικοὶ λογογράφοι μας, (ἔξὸν ἀπὸ κάποια φράση στή σελίδα 28, πού θὰ μποροῦσε ν' ἀποδωθεῖ μέ καλῆτερη ἀντιστοιχία, χωρὶς νά χάσει τὸ νόημα, ὅσο κι ἂν

ἐτούτη, σύμφωνα μὲ τὸ μισανθροπισμὸν ποὺ διατνέει τὸ πρῶτο μέρος τοῦ Gazas, δὲν ξεπέφτει καὶ τόσο στη χοντρούδα τῆς βωμολοχίας).

Στὸ βιβλίον τοῦ κ. Κόντογλου, ἔξὸν ἀπὸ τὰ περσιὰν χιρίσματα, ἀνασαίνει καὶ μὴ ποίηση, γεμάτη λυγισμό, ποὺ κάνει ὀρισμένα μέρη ν' ἀκούγονται ρυθμικὰ σὰν πεζὰ τοῦ γούδια καὶ μιὰ ζωγραφικὴ, ὄλο χρῶμα καὶ γραμμὴ, — χαρακτηριστικὸ κι αὐτὸ τοῦ πολυέδρου ταλέντου τοῦ κ. Κόντογλου, ποὺ εἶναι καὶ ζωγράφος ἀπὸ τοὺς λίγους.

Γιὰ τὸν «Pedro Casas» θὰ μιλήσουμε ἀναλυτικώτερα στὸ ἐρχόμενον τεῦχος.

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἑβραῖοι σύγχρονοι λογοτέχνες

(Φοίβιαν—Γιεχογιὰς—Γκαλασταίν—Λιάβια, Πινση, Μπίμκ—Σάν Κούφ-
νος—Ἄινσταίν).

Σ' ἄλλην ἐποχῇ θὰ φαινότανε ἀληθινὰ παράξενο νὰ μιλοῦσε κανένας γιὰ ἑβραϊκὴ φιλολογία. Μὰ δὲ θᾶξε καὶ πολλὰ πράγματα γιὰ νὰ πεῖ. Γιατί, ἐδῶ κ' ἑκατὸ χρόνια, ἴσαμε τὴν ἀρχὴ καὶ τὰ μισὰ τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἡ φιλολογία αὐτὴ δὲν εἶτανε ἀκόμα ἀναπτυγμένη τόσο ποὺ νᾶξίζει νὰ γίνεῖ γνωστὴ στὸν ἄλλο κόσμῳ.

Οἱ λίγοι ἴσαμε τότε λογοτέχνες εἶτανε σοφοὶ ἑβραϊστῆς ποὺ καταγινόντανε μὲ τὰ βιβλικὰ κείμενα, μύθους καὶ λόγους τῆς παράδοσης. Φιλολογία νεώτερη, συγχρονισμένη, ἔλειπε ὁλότελα καὶ τότε μόλις ποὺ πρόβαινε σὸν ὄνειρο δειλό.

Γι' αὐτὴ τὴν καθυστέρηση, ποὺ φυσικὰ οἱ βαθιὰς αἰτίες τῆς εἶτανε μέσα στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἴσαμε τότες θέση του ἀπέναντι στοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς γῆς, μπορεῖ νὰ πείρει κανένας γι' ἀμεσώτερη αἰτία τὴν κατάστασι τῆς ἐκπαίδευσης: Τὸ γιέ το, ἡ εἰσὴμη νᾶ ποῦμε πνευματικὴ ἀρχή, στεκότανε πνευματικῶ κλεισμένο μέσα στὴν παράδοση. Κι αὐτὸ εἶτανε φυσικὸ ὀλοσδιόλου. Ἐνας λαὸς ποὺ ἀπὸ παντοῦ τὸν ἀποδιώχνανε ἢ τὸν κοιτάζανε μὲ μάτι ἔχθρικό ἢ πολεμούσανε νὰν τὸν ἀφομοιωῶσουνε σιγὰ σιγὰ, ἔπρεπε νὰ κλειστεῖ στὸν ἑαυτὸ του αὐστηρὰ γιὰ νᾶντιδράσει. Νᾶποχτήσῃ πίστη, δικιολογημένη ἢ καὶ ὑπερβολικὴ ἀκόμη πρὸς τὴ δύναμή του, γιὰ νὰ περισώσει τὸ δικὸ του χαραχτήρα. Κι αὐτὴ τὴν κατεύθυση εἶχε χαραγμένο τὸ γιέτο μέσα στὸ πρόγραμμά του καὶ τὴν ἀκολουθοῦσε μὲ φανατισμὸ: Στὴν ἐκπαίδευσὴ γιὰ ὄργανο γλωσσικὸ τᾶρχαῖα ἑβραϊκά, ποὺ καταντήσανε σιγὰ σιγὰ ὀλοσ-

διούλου ξένα στο λαό. Και στη φιλολογία, κλείσιμο τῶν ματιῶν καὶ βούλωμα τῶν αὐτιῶν μὲ κερί πρὸς κάθε ξένη ιδέα, ὅποια ιδέα καὶ νὰ συντάραζε ὅξω τὴν ἄλλη ἀνθρωπότητα.

Μὰ σιγὰ σιγὰ ἦρθε καὶ γιὰ τὸν «περιούσιον λαὸν» ἡ πνευματικὴ ἀπολύτρωση.

Καὶ δὴ βέβαια ἐνεργήσανε χίλιες βαθύτερες μεταβολές ποῦ, ἀποτελέσματα τους καὶ μᾶζι αἰτίες τῆς ἀναγέννησης, σταθῆκανε ἡ ἐπικορύφηση τῆς νέας γλώσσας, (σήμερα ὡς τὰ δεκάξη ἐπιτομῦρια Ἑβραῖοι, ποῦ εἶναι στὸν κόσμον, τὰ δώδεκα μιλοῦνε τὴ νέα γλώσσα τοῦ λαοῦ καὶ μῆτε καταλαβαίνουνε τὰ ἑβραϊκά: τῆς Βιβλίου, ποῦ τὴνε διαβάζουνε μεταφρασμένη) ἡ ἐγκατάλειψη τῶν μουχλιασμένων σκολιῶν τοῦ γιέτο ἀπ' τὸ λαό, καὶ ἡ μόρφωση ἡ συγχρονισμένη ποῦ τοῦ δίνουνε στὰ νέα σκολιά.

Κ' ἔτσι ἀνθίζει ἡ ἀναγέννησή του, ἀπ' τὰ μισὰ τοῦ δέκατου ἔννατου αἰῶνα καὶ δώ, α' ἐπικεφαλῆς στὴν ἀρχὴ ἓνα γενναῖο φουσάτο λαϊκῶς ποιητῆς, σὰν τοὺς ἀρχαίους ραψωδοῦς, ἀργότερα μιὰν ἄλλη λεγεῶνα δραματικῶς ποιητῆς καὶ ἀργότερα ἀκόμα, καὶ παρὰλληλα ὁλοένα, περὶ γράφους διαλεχτοῦς, μὲ τεχνικὲς μετάφρασεις ἀπὸ τὰριστουργήματα τῆς παγκόσμιας φιλολογίας στὴν ἀρχή, καὶ ὕστερα μὲ δυνατὰ ἔργα πρωτότυπα.

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο κατορθώθηκε νὰ μᾶς παρουσιάζεται σήμερα μιὰ ὁλόκληρη φιλολογία συγχρονισμένη, ἄξια νὰ σταθεῖ πλάι μὲ τὶς φιλολογίες τῶν ἄλλων λαῶν, καὶ μὲ παραγωγή ἀξιοπρόσεκτη σ' ὅλους τοὺς κλάδους: ποίημα, δράμα, διήγημα, ρομάντσου, κριτικὴ, δημοσιογραφία, μετάφραση, παντοῦ.

Μόνον ποῦ ἡ λίγη μας γνώση τῆς ἑβρ. γλώσσας, ἐδὼ στὴν Ἑλλάδα, ἀφήνει νὰ περναεῖ ἀγνωστὴ σκεδὸν γιὰ μᾶς ὅλη αὐτὴ ἡ κίνηση μὲ τὰ κατέκαστα τῆς. Καὶ γι' αὐτὸ, μὲ τὴ σημερινὴ μας σύντομη ἐπιθεώρηση, — ποῦ πολλὰ τῆς στοιχεῖα τὰ παύουμε ἀπ' τὴ μεγάλη ἴσασιν τῶν κριτικῶν δουλιῶν τοῦ κ. Blumenfeld, — θὰ παρὰίσουμε νὰ δώσουμε μιὰ γενικὴν εἰκόνα τῆς φιλολογίας αὐτῆς καὶ θὰ μιλήσουμε γιὰ κάποιους σύγχρονους ἑβραίους λογοτέχνες, ἀπ' ἀφορμὴ τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ καθενός.

Ποιητῆς ξεχωριστοὶ στὰ χρόνια μας, στέκονται :

Ὁ Δαβὶδ Φρίχμαν, ποῦ πέθανε τὸν περασμένο Αὐγουστο στὸ Βερολίνο. Ὁ Φρίχμαν εἶτανε ποιητῆς ξεχωριστός. Τὸ «Μεσσία» του τὸν μετάφρασε ὁ Max Brod στὰ γερμανικά.

Μὰ ὅσο καὶ ἂ μᾶς ἐπιβάλλεται μὲ τὸ ποιητικὸ του ἔργο, ὅποιοι με-

λετήσει την έβραϊκή φιλολογία θά καταλάβει πώς στάθηκε μία λογο-τεχνική προσωπικότητα πολυσύνθετη.

Πρώτο και κύριο, στάθηκε άναμορφωτής από τους λίγους. Κ' ίσως τούτο νάναι ή μεγαλύτερή του, ή μοναδική του άξία.

Γεννημένος στά 1865, από άστική οίκογένεια, στη Βαρσοβία, σπούδασε βιθιά τή γλώσσα του, αρχία και νέα, μορφώθηκε πλατιά, έπιστημονικά κ' έγκυκλοπαιδικά, στά πανεπιστήμια τής Πετρούπολης και του Μπρεσλάου. Κ' ήρθε άρματομένος με τή γνώση και με τό ταλέντο και με τήν όρεξη, να φέρει καινούρια πνοή στη μουχλιασμένη πνευματική ζωή του λαού του, που άγνοούσε με πατριαρχικήν άφέλεια, κάθε μεγάλη ζύμωση τής έποχής, και καταφρονούσε έγωϊστικά κάθε καινούρια ιδεολογία που είτανε φόβος να σαρώσει συθέμελα τόν τραντισιοναλιστικό του ένθουσιασμό.

Μόλις κατέβηκε στη Βαρσοβία, είδε καθαρά πώς χρειαζότανε ο λαός ο δασκαλοχαλασμένος άπ' τό γιέτο — και τό ίδιο του αυτό τό γιέτο — να γνωρίσει πρώτα πρώτα πόσο πλούτος είτανε κρυμμένο μέσα στην παγκόσμια φιλολογία, που καταφρονούσε προκαταβολικά, για να μπορέι κατόπι να δεχτεί και τό σπόρο τής κάθε άνώτερης προσπάθειας.

Κι άρχίνισε άμέσως τή μετάφραση. Και μάλιστα μετάφραση σ' άρχαία έβραϊκά για να μήν τους ταραξει τή ριζωμένη τους προκατάληψη και πετάξουν άδιάβαστα τά ξένα άριστουργήματα και δέν πετύχει τό σκοπό του. Είκοσι χρονών είτανε σά μετάφρασε τή «Φυσική Έπιστήμη» του Μπερνστάϊν. Και χάρη σ' αυτόνε γίνηκε τό θάμα και γνώρισε ο λαός του ο καθυστερημένος τά έργα του Μπάϊρον του Έλλιοτ, του Ουάιλντ, Νίτσε, Σνίτσλερ, Πούσκιν, Άντερσεν, κλπ.

Και, των καιρό που άπ' τή μιá θαματουγοϋσε με τόν τρόπο αυτόνε, άπ' τήν άλλη δούλευε δημιουργικά στη ζωντανή γλώσσα του λαού για τήν άναμόρφωση : Έξόν άπ' τά ποιήματά του και τά διηγήματα πουύχει γραμμένα, γεμίτα ρεαλισμό και δύναμη, και που είναι άξια να τιμήσουνε κάθε φιλολόγιο, ή μεγαλύτερη άξία του είναι ή κριτική δουλιά του. Δώδεκα όλάκερα χρόνια μ' ένα κριτικό του χρονογράφημα κάθε βδομάδα, ταχτικά στην έβραϊκή φημερίδα «Науи» τής Βαρσοβίας αναλύοντας τό κάθε γεγονός, φιλολογικό, κοινωνικό ή καλλιτεχνικό, δίχως προσωπικές συμπάθειες ή αντιπάθειες και με μόνο κριτήριο τήν Τέχνη σώριζε καταγίς τίς πρόληψες, για να στήνει στον τόπο τους κάθε φορά κι άπό μιá νέα σύγχρονη αλήθεια.

Άλλο ταλέντο πολυσύνθετο στην έποχή μας και ποιητής άξιος—συνεχιστής τών ραψωδιών του περασμένου αιώνα και τών κατοπινών

ποιητῶν καθὼς ὁ Μόρρις Ρόξενφελτ— εἶναι ὁ Γιεχογιός, ποῦ ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ ὁ διανοούμενος ἔβρ. κόσμος γιόρτασε τὰ πενήντα τοῦ χρόνια στὴν Πολωνία, στὴ Ρουσσία καὶ στὴν Ἀμερική.

Τεχνίτης τοῦ στίχου ἀπ' τοὺς σπάνιους, ζωγράφος καθαυτὸ μὲς στὰ ποιήματά του, μὲ μιὰ πλούσια παλέττα καὶ ρυθμο ἀνεργάδιαστο, σὰ μουσική, ἔχει τὸν αἰσθητισμὸ, θαρρεῖς, καὶ τὴ φινέτσα τοῦ Ἀιρί νιέ Ρενιέ.

Μὰ οὔτε ὁ Γιεχογιός εἶναι μονάχα ποιητής, ὅσο κι ἂν εἶναι ποιητῆς τὸ κυριώτερο.

Μὲ τὸν ὄγκο τοῦ μεταφραστικοῦ τοῦ ἔργου καὶ τὶς κριτικὰς μελέτες τοῦ μπορεῖ νὰ τὸν πεῖς καὶ καθαυτὸ δημιουργό. Μετάφρασε πρῶτα καὶ κύριο τὴ Β βλο—ποῦ τοῦ χροιστάει μεγάλη χάρις ὁ λαός, γιατί μπορεῖ καὶ διαβάζει στὴ γλώσσα του τὴν ἱερὴ σοφία—καὶ κατόπιν ἔργα πολλῶν ξένων συγγραφέων ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους, μὲ πολλὴ τέχνη. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς, ὀλίγο τὸν ἀμερικανὸ Χενου Λογκφέλλου. Μετάφραση πού, μὲτ' ἂν τὸ «Σαίπλο» τὸ Μπορόβερ, στέκονται οἱ ἄλλοι καλύτερες ποῦ εἶναι καινούριες στὰ ἑβραϊκά Ἀπο τὶς κριτικὰς μελέτες του, ξεχωρίζουνε, γιὰ τὸ βάθος τῆς, τὰ σχόλιά του γιὰ τὰ ἔργα τοῦ ἀσύγκριτου Σαλόμ Ἀλέιζα.

Ἀκόμα καὶ τὰ δηγήματά του, τ'ἀνθρωπιστικά, τότε βάζουνε μὲ τοὺς καλύτερους τεχνίτες τῆς ἑβραϊκῆς πρῶτα.

Ὁ Ἰακώβ Γκαλασταϊν εἶναι νέος ποιητής, ἀπ' τοὺς νεώτερους σημερινούς. Καὶ τὰ ποιήματά του, τὸ 1921, τοπομένα στὴ Ν. Ὑόρκη, δείχνουνε μιὰ τάση πρὸς τὴν ποίηση τοῦ Μπωντελαίρ. Β. βλο πού, σὰ νέος, ἔχει καὶ ψεγάδια μέσα στὰ τραγούδια του. Γιατὶ ψεγάδι εἶναι βέβαια κεῖ ποῦ ἡ ζωγραφικὴ κινεῖται καθάγια σαρκολατρεία ἀντὶ νὰ στέκεται σὰν καλλιτέχνημα.

Ἄλλος ποιητὴς, νέος κι αὐτός, εἶναι ὁ Λάιβιτς, μὲ μεγάλο κι αὐτὸς ταλέντο, ποῦ μέσα σὲς δυὸ ποιητικὰς του συλλογὰς φαίνεται τεχνίτης ἄξιος τοῦ στίχου, ὅσο κι ἂν παίρνει ἄλλη κατεύθυνση, ἐξπρεσιονιστική.

Ἀπὸ δηγηματογράφους ξεχωρίζουμε τὸν Πίνσκη—ποῦ κι αὐτὸς γιόρτασε τὰ πενήντα τοῦ τὰ χρόνια—μὲ τὸ δυνατὰ του κοινωνικὰ δηγήματα. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ δυνατοὺς δηγηματογράφους τοῦ προλεταριάτου.

Ὁ Βάϊσσεμπεργκ, καὶ τοῦτος γνώριμος ἀπὸ τὸ θέατρο, ἔχει γραμμένες πολλὰς ὁμορφες νουβέλλες, ὅλο ἐνταση καὶ πλαστικότητα. Εἶν' ὁ πλαστικώτερος σκεδὸν ἀπ' τοὺς συγκαιρινούς ἑβραίους δηγηματογράφους. Μοναχὰ ποῦ τῶρα ἀποτραβήχτηκε ὀλίγε ἀπὸ τὴ φιλολογία

για να γίνει εκδότης. Και παράξενος εκδότης μάλιστα, αφού δὲν ἐννοεῖ νὰ βγάλει μὲ κανένα τρόπο μήτε τὰ δικιά του ἔργα, πού εἶναι ὀλωσδι-ἔξαντλημένα.

Ἀπὸ τοὺς νεώτερους ὁ Μπίμκο, ξεχωρίζει γιὰ τὶς νοβέλλες του γεμάτες πάθος καὶ ζωή.

Τελειωνοντας τὸν κατάλογο τῶν ἑβραίων συγγραφέων ἀξίζει νὰναφέρουμε ἀκόμα ἓνα δυό, ἀπ' ἀφορμὴ τῆ τελευταία τους βιβλία, ὅσο κι ἂν τὰ βιβλία αὐτά, γραμμένα σὲ ξένες γ' ὄψεις, βγαίνουν ἀπ' τὴ σημερινή μας στήλη πού μιλοῦμε ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴ φιλολογία τῆς ἑβραϊτικῆς γλώσσας.

Θέλουμε νὰναφέρουμε τὰ δυὸ ρομάντσι τοῦ Ζὲν Κούρνος—ἑβραιο-ρώσσου ἀπὸ τὸ Κίεβο καὶ πολιτογραφημένου ἀμερικανοῦ στὴ Ν. Ὑόρκη πού μετανάστεψε μὲ τὴν οἰκογένειά του ὑπὸ παιδί.

Τὰ δυὸ ρομάντσι του γραμμένα ἐγγλεζικὰ, «Ἡ Μάσκα» καὶ «Ὁ Τοῖχος», εἶναι φαινεται πορμένα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα καὶ συνέχουν τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου.

Ἡ «Μάσκα» μᾶς διηγίεται τὴ ζωὴ ἑνὸς φτωχότατου ἑβραιορώσσου, τὴ μίξουρα τῆς οἰκογένειας στὴ Ρωσσία, μὲ τὸ γρουσουῆζι καὶ φαντασιόπληρο πατήρα.—Ἀθλιότητα φαντασμαγορικὴ μέσα σὲ μιὰ μεγαλειώδη φύση γιὰ φόντο.—Ὑστερα τὴ μετανάστεψι τῆς οἰκογένειας στὸ Ν-ο Κόσμο.

Ὅπου ἀρχινᾷ τὸ δράμα τοῦ παιδιοῦ πού μεγαλώνοντας καὶ βλέποντας ἀλόγητὰ του τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωὴ τόσο ἄγριον, κοιτᾷ καὶ αὐτὸ νὰ δημιουργήσῃ μιὰν ἀτομικότητα μὲς στὴ βιοπάλη. Καὶ φτάνει τὴ μάσκα του, πού θα φορᾷ ἀπὸ δῶ καὶ κεῖ, «μιὰ μάσκα ὄλο ἀπάθεια, πού νὰν τὴνε φωτίζει, μόλις μόλις, ἓνα τραγικὸ χαμόγελο εἰρωνείας, γαλήνιο σὰν τοῦ Βουδά».

Κι ὅμως, μ' ἴλα αὐτὰ ὁ «Τοῖχος» στέκεται μπροστά του ἀπὸ παντοῦ. Τοῖχος ἢ οἰκογένειά του, ὁ κόσμος ἓνα γύρο, ἀκόμα καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἴδιον τοῦ τοῖχος. Κι ἀπὸ μέσα του παλεύουν ἀδιάκοπα δυὸ ἄνθρωποι : Ἕνας τρυφερὸς καὶ νοικοκύρης πού ποθεῖ μοναχὰ μιὰν ἡσυχὴ γωνιά πού τοῦ φτάνει γιὰ νὰποτραβηγεῖ ἀπ' τὸν ἄδικον κόσμο, κ' ἓνας ἄλλος, ἀρριβίστας, ἀγόρταγος, μὲ ξελαγορισμένη συνείδηση τῆς ζωῆς καὶ δίψα γιὰ νὰ πάει μπροστά, μὴν ἄγρια δίψα γιὰ κατάκτηση. Ἰσαμε πού ἡ φιλολογικὴ καριέρα του στὸ τέλος ἀρχινᾷ νὰν τοῦ τιζεῖ κάτι σημαντικό. Καὶ φεύγει γιὰ τὴ Λόντρα, ἀποχαιρετῶντας τοὺς οὐρανοξύστες, πού, μέσα στὸ σούρουπο φαντάζοντε στὰ μάτια του σὰν τοῖχος μιανῆς φυλακῆς, ὅτε ξεφεύγει, ὅλος χαρὰ, γιὰ νὰ τραβήξει πρὸς

μιὰ νέα, πλατιά ζωή. A fresh start for life, ὅπως τὸ λέει.

Ὁ Κούρνος γράφει μὲ μιὰ τέχνη ἀλλόκοτη ποὺ ἀδερφώνει, ὅσο μποροῦνε βέβαια νὰδερφωθοῦνε, ἓνα πάθος δυνατὸ, ποὺ σοῦ θυμίζει ἀλαφροῖά τὸν Ντοστογιέφσκι, μαζί μ' ἓνα ρεαλισμὸ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἀμερικάνικο.

Ἀναφέρουμε καὶ τὸ ἔξυπνο βιβλιαράκι τοῦ Ἀϊνστάϊν «Τὸ κακὸ μὴ νύμα» γραμμένο γερμανικὰ καὶ τυπωμένο στὸ Βερολίνο.

Ὁ Κάρολ Ἀϊνστάϊν—συνονόματος τοῦ κοσμοξாகουσμένου φυσικοῦ—εἶν' ἐπιστήμονας καλὸς στὸ Βερολίνο. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, καὶ κριτικὸς μὲ κῦρος (ἔχει γραμμένο ἓνα ἔργο δυνατὸ γιὰ τὴν ἀφρικάνικη τέχνη) καὶ διηγηματογράφος καὶ ρομαντογράφος μὲ ταλέντο.

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

Η ΝΕΑ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ

I

Τὸν ἀληθινὸ δρόμο τῆς μεγάλης Τέχνης μᾶς τὸν ἐδειξε στοχαστικὰ τῶν παλιῶν Ἑλλήνων τὸ χέρι. Καὶ τότες μονάχα πλάσανε τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης κλασσικὴ φιλολογία καὶ τέχνη, ὅταν ἀκολουθήσανε, ὄχι δουρικὰ μὰ δημιουργικὰ, τὸ χαραγμένον ἀπὸ κείνους δρόμο, — ὅταν δηλαδὴ ποτισμένοι ἀπὸ τὰ κρυσταλλένια νάματα τῶν Ἑλλήνων τεχνιτῶν τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἀφήσανε τὴν καρδιά τους νὰ λαλήσῃ σύμφωνα μὲ τὴν ἰδιαίτερη φυλετικὴ τους συναισθηματικότητα καὶ τὴ λαϊκὴ τους ψυχικότητα καὶ τὴν ἱστορικὴ τους παράδοση.

Κ' ἡ καινούρια μας ποίηση — ἡ Νεοελληνικὴ — γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ φτάσῃ στὴν τεχνικὴ ἀριότητα καὶ νὰποχτήσῃ τὴν παγκόσμια ἀναγνώριση κ' ἔτσι νὰ πῶ τὴν κλασσικὴ πολιτογράφηση, πιστεύω ἀκράδαντα πὼς πρέπει νὰ βαδίξῃ πάντα στάχναρια πάνω τὰνεξάλειπτα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποίησης. Τὸ ἴδιο καθαρὸ κι' ἀνέσπερο ἀπολλώνειο φῶς στὴ διατύπωση πρέπει νὰ τὴν καταυγάξῃ, γιατί—ἄλλως τε—καὶ τώρα ὁ ἴδιος οὐρανὸς σκεπάζει τὴν ποιητικὴ μας χώρα. Παρόμοια διαύγεια κι' ἀπλότητα στὴν ἔκφραση πρέπει νὰ τὴ στολίξῃ, ἀφοῦ κι' ὁ ἴδιος διάφανος ὀρίζοντας περιτριγυρίζει κ' ἐμᾶς σήμερα. Νομίζω πὼς εἶναι πολὺ ἀξιοσύστατο κ' ἐδῶ τὸ «σοφὸν τὸ σαφές». Ἡ νεοελληνικὴ ποίηση δὲν πρέπει νάχῃ μέσα τῆς μήτε σπειρὶ ἀπὸ σκοτεινὰ ὕφους. Κάθε ἀσάφεια, κάθε μπερδεμα στὴ

φράση, κάθε στρυφνότητα στη διατύπωση πρέπει να λείπει. Είναι ανόητο να νομίζουμε για πρωτοτυπία την ασάφεια, την άοριστολογία, τους άκατανόητους λυρικούς βατταρισμούς, που συχνά ξεχωρίζουμε σε μερικούς από τους τωρινούς μας ποιητές. Επίσης πρέπει ναποφεύγουμε την τολμηρή κι αστάχαστη μεταφορά, που πολλές φορές σιμώνει τα σύνορα του γελούου. Και το έξισου σπουδαίο: δέν πρέπει να πνιγόμαστε μέσα στα θολά νερά του βαριού συμβολισμού, που ήσικιάζει την ποίηση των βορεινών λαών και που μήτε το πιό μικρό σημείο συναντάς στην παλιά κλασική τέχνη.

Σκοτεινά και βαρύ συμβολισμό βρίσκει κανείς, κατά την αρχαιότητα, στο «άκριδες οιάκισμα πρὸς σταθμὸν βίου» ἢ «περὶ φύσεως» τοῦ Ἡράκλειτου. Μ' ἄν και γραμμένο σε στίχους τὸ περιδῶντο αὐτὸ ἔργο, δέν εἶπε κανείς πὼς εἶναι ποίημα, παρὰ φιλοσοφία. Και τῆπλασε ξεπίτηδες σκοτεινὸ τὸ ἔργο του ὁ μεγάλος Μιλήσιος φιλόσοφος, γιὰ νὰ μὴν εἶναι, ἔπως ἔλεγε «δημῶδες», νοητὸ δηλ. κ' ἀπὸ κείνους πὸν δέν εἶτανε μύστες τῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ τὸ profanum vulgus τοῦ Ὁρατίου.

II

Ἡ ποίηση ζυγροφίζει πλαστικὰ τὸ συναίσθημα. Μὰ γιὰ νὰ μὴν καταντᾶ ρηχὴ αἰσθηματολογία ἢ κούφια αἰσθησιογραφία και γιὰ νὰ προκαλῆ λεπτὴ συγκίνηση, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ πλησιάσῃ τῆ φιλοσοφία. Ἡ καρδιά γιὰ νάντικαθρεφίξῃ πλέρια τίς λαχάρεις της, τίς χαρὲς και τίς θλίψεις της, ἀναγκάζεται νὰ σιμώνῃ τὰ σύνορα τῆς διανόησης και τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Σ' αὐτὸ χρειάζεται ἔμως μεγάλη προσοχή, ἀληθινὸ μέτρο, πὸν μιὰ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, μιὰ ποιητικὴ «ἰδιοφυΐα» μπορεῖ νὰ τὸ καθορίσῃ. Γιατὶ ὅταν ἡ ποίηση καταντήσῃ φιλοσοφία, παύει ἀπὸ τοῦ νᾶναι πιὰ ποίηση. Ὁ ὑπερόλικα φιλοσοφικὸς χρωματισμὸς τῆς ποίησης τοῦ Ἐδρουπίδῃ (μαζὶ μὲ τὴν ὑπερτραγικότητα πὸν ὁ «σοφιστὴς» αὐτὸς «τοῦ πάθους» ἔδινε στὰ παθήματα τῶν ἡρώων του) τὴν κατέβασε πολλὰ σκαλοπάτια κάτω ἀπὸ τὴ μετρημένη, τὴν ἰσορροπημένη, τὴ συγκρατημένη ποίηση τοῦ Σοφοκλῆ.

III

Ἡ χρῆση σκοτεινοῦ — δηθεν ἀσυνήθιστου και τάχατες πρωτότου ὕφους, ἢ στριμμένη διατύπωση κάπιας ἰδέας, ἢ ἀπροσδόκητη κι ἀταίριαστη μεταφορά, ἢ ἀκατανόητη λυρικὴ φλυαρία, ἢ προσφυγὴ σὲ θέματα μὴ ποιητικά, ἢ ρητορικὴ κενολογία, ὁ κουραστικὸς πλα-

τουασμός, ή ασυγκράτητη απεικόνιση τοῦ πάθους, τὸ παραγέμισμα τῆς ποίησης μὲ φιλοσοφικὰς θεωρίες ἀχώνευτες, — ἅλ' αὐτὰ εἶναι «ἀντιποιοτικὰ στοιχεῖα» κατὰ τὴν φράση τοῦ Κ. Χατζόπουλου, ποῦ πρέπει ἡ νέα ποίηση νὰ τἀπολαχτιζῆ.

IV

Ὁ ρωμαντισμός, ὁ νατουραλισμός, ὁ συμβολισμός, ὁ φουτουρισμός εἶναι στὴν τέχνη ἀποκλειστικότητες, ποῦ γιὰ μιὰ στιγμήν ἢ κάθε μιὰ τους προσπαθῆσανε νὰ παρασυρανε τὴ μεγάλη Τέχνη σὲ μονοπάτια ἀπάτητα μὲν, μὰ ποῦ δὲν εἶτανε ταῖ μονοπάτια τῆς αἰώνια καὶ καθου- τὸ ἀνθρώπινης συγκίνησης. Ρωπὲρ, ποῦ, στὴν ἐπιδίωξη τοῦ νέου, ἀλλ- λάξα ε τὴ συναισθηματικὴ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου, μὰ καὶ ποῦ δὲ μπο- ρέσανε νὰ τὸν κίνουν νὰ ξεχάσῃ τὴν ταλιὰ του καὶ παντοτεινὴ γι' αὐτὸ καὶ σβύσῃ ἢ μιὰ καίσιον τῆς ἀλλῆς, δὲ μπορούσε νὰ πῆ κα- νεῖς, ὄχι πολὺ ἐνδοξα. Κ' ἡ ψυχὴ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου παραγ- μένη ἀπὸ τὰ παραστρατίσματα αὐτὰ καὶ τὶς ἀκρότητες αὐτῆς, ἔστρεψε πάλι τὰ μάτια τῆς στὸν ἀβασίλευτο κλασικισμό. Δὲν εὐχαριστεῖ τὸν ἀδιάφορο συναισθηματικὸ ἀνθρώπο σήμερα τὸ «Φιλί» τοῦ Ροντέν, ἔσο τοῦ Πραξιτέλη ἢ «Ἐρμῆς». Κ' οἱ «Βυργράβου» τοῦ Οὐγκὼ δὲ μποροῦν νὰ προκαλέσουνε τὴν ἡμερη καὶ αἰώνια ἀνθρώπινη συγκίνη- ση, ποῦ μᾶς χαρίζει τοῦ Σιφοκλή «ἢ Ἡλέτρια». Ἄρα: Βαδίζουμε ἀκρότηται κρυς τὸ «νεοκλασικισμό».

V

Οἱ κυριώτερος ἀρετὲς τῆς παλαιοῦ ἑλληνικῆς ποίησης εἶναι: Πρω- τοτυπία στὴ σκέψη, ἀπλότητα (Ὀλύμπια στὸ ἕφος, (1) ἐντέλεια στὴν καλλιτεχνικὴ ἔκφραση, δύναμη στὴ διατύπωση καὶ ἀπεικόνιση, ἀπο- φυγὴ κάθε καινοτοπίας καὶ κάθε καινολογίας, ἁρμονία στὸ σῆχο, προσοχὴ στὸν τόνο τὸ λεχτικὸ καὶ στὸ φραστικὸ τόνο. — στενὸς δηλαδὴ συνασμός καλλιτεχνικῆς οὐσίας καὶ καλλιτεχνικῆς μορφῆς. Αὐτὸς ὀφείλει νάβαι καὶ ὁ ἀμετακίνητος στόχος, ποῦ πρέπει νὰ κρατῆ καρφω- μένα ἀπάνω του τὰ μάτια τῆς ψυχῆς ὅλων τῶν ἀληθινῶν ποιητῶν. Γι' αὐτὸ εἶνε ἀνάγκη ἔλοι μας οἱ Νεοἕλληνες, καὶ μάλιστα ἔμεις οἱ πιὸ νέοι, περισσότερο νὰ προσέχουμε καὶ νὰ μελετοῦμε τοὺς παλιούς μας

(1) Δόξα τῷ Θεῷ, κινένας πιά σήμερα δὲ θεωρεῖ, ὅπως ἄλλοτες, τὸν ἐξε- ζητημένα περίτεχνο Βιογίλιο ἀνώτερο ἀπὸ τὸ θεῖο δημιουργὸ τῆς γοητευτικῆς ἀπλότητας "Ὀμηροσ.

κλασσικούς, παρὰ τοὺς Εὐρωπαίους, παλιούς καὶ νέους, ποὺ κι αὐτοὶ ἔχουν ἀντίληψη ἀπὸ τῆς καλλιρρῆς πηγῆς τῆς «πολιᾶς Ἀρχαιότητος». Νὰ μὴ μοιάζουμε δηλαδὴ κάτῃ σοφοὺς τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ Μεσαίωνα, ποὺ γιὰ νὰ μελετήσουνε τὸν πῶ ρωμαλέο νοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὸν Ἀριστοτέλη, μαθαίνανε τὴν Ἀραβικὴ γλῶσσα, ἔπου εἴτανε μεταφρασμένα τὰ ἔργα του, ἀντὶ νὰ μάθουνε τὴν Ἑλληνικὴ καὶ νὰ τὸν μελετήσουνε στὸ πρωτότυπο. Φρόνιμο νὰ μαθαίνομε τοὺς κανόνες τῆς Τέχνης ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς θεοσπίτανε μὲ τὰθάματα ἀριστουργήματά τους, παρὰ ἀπὸ τοὺς μιμητῆς ἢ μαθητῆς τους, καλοὺς ἢ κακοὺς, δόκιμοις ἢ ἀδόκιμοις. Τὸ νερὸ στὴν πηγὴ του πάντα τὸ βρίσκουμε πῶ καθαροῦ.

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

Ἄγνωστος

Στὴν κύστηρή δημοτικὴ λέγεται ἔτσι εἰκένος ποὺ δὲν ἔχει γνώμη. Μαυτὸ τὸ νόημα ἴσχει κι ὁ Ἡούχιος. (Πρβλ. καὶ Κορ. Ἀτ. τ. β', σ: 10 καὶ Σανθουδ. Ἐρωτ. στὴ λέξη.)

Τὸ αρχαῖα ἄγνωστος Ῥωμαϊκὰ το λέμε ἀνέγνωρος.

Τὸ νεοελληνικὸ ἄγνωστος καμικέ σελιση δὲν ἔχει μὲ τὸ ἀρχαῖο ἰδιόφθογγο, ποὺ δλότελα κατὰ τύχη συμπέσανε οἱ φθόγγοι τους. Τὸ δικό μας ἔγινε ἔτσιδὰ:

Κατὰ τὸ σχῆμα: κριτικός—ἀκριτικός, λογικός—ἀλογος, βολικός—ἀβολος, παστρίκος—ἀπαστρος, φωριακός—ἀφωρος (=ἄχρωμος) κτλ., εἶπανε καὶ γνωστικός—ἄγνωστος.

Ὡστε ἄγνωστος εἶναι τὸ ἐναντίο τοῦ γνωστικός, γιὰ τοῦτο τὸ λέμε καὶ ἀνάγνωστος κατὰ τὰ: ἀνάμυαλος—ἀνάμελος, ἀνάγροικος, ἀνάβαθος κτλ.

Ἀγγολῶϊ

Ἔτσι λέγεται μικρὸ σιδερένιο ὄργανο (γάγγαμον) μὲ σάκκο ἀπὸ δίχτυ, μπηγμένο σὲ μακρὸ κοντάρι, ποὺ ὁ στρεϊδευτῆς βυθίζοντάς το στὴ θάλασσα, συνάξει τὰ ὀστρακόδερμα ποὺ βρίσκονται στὸν πάτο, στρεΐδια, χτένια, μύδια κτλ.

Ἄγγη στὸν κάτω Ἑλληνισμό λεγόντανε καὶ τὰ ὀστρακόδερμα,

γιατί ἀπ' ἀλήθεια τὸ ὄστρακό τους εἶναι εἶδος ἄγγος ποῦ κάτι περι-
κλείνει, καὶ τὸ μαρτυρεῖ ὁ Ὀππιανὸς στὰ ἀλιευτικά του β' 406: «σάρ-
κας λάπτων ὄστρακον κατέσπασεν ἄγγος ἔξω μυζήσας» (Λεξικ.
Δίτελ.-Σκότ). Ἄγγολόγι(ον) λοιπὸν=ὄργανον ἄγγεα λέγον.
Παράβαλε καὶ πινολόγι (=ὄργανο ποῦ συνάζουσι ἀπὸ τὸν πάτο τῆς
θάλασσης τίς πίννες (βλ. καὶ Φάση σμβλ. εἰς Ἑσυχ. Ἀθηνᾶ τ. ΚΘ).

Σκάνια

Ἔτσι λένε σὲ πολλοὺς τόπους τὴν ἀνία· σύνηθη φράση: «θ' ἄ-
σκάσω ἀπὸ τῆ σκάνια μου».

Εἶναι ἀπὸ κείνα ποῦ λένε postverbalia μεταρρηματικά δηλαδὴ
(Γραμ. Φιλ. § 1342). Σύγκριτε: κοινῶ—κοῦνια, ζουλεύω—
ζούλια, ἀναγορεύω—ἀναγόρια, παρακαλῶ—πα-
ράκλια, καταφρονῶ—καταφρόνια, παίνω—
παίνια, τυραγνῶ—τυράγνια, ἀγρυπνῶ—ἀγρύπνια,
ἄρρωστῶ—ἄρρώστια, ἀρχονταίνω—ἀρχόντια, (νεο-
λογισμοὶ διαφορετικοὶ ἀπὸ τὰ: ἀγρυπνία—ἀγρυπνιά, ἄρ-
ρωστία—ἄρρωστιά, ἀρχοντία—ἀρχοντιᾶ, μανί-
ζω—μάνια κτλ.)

Ἔτσι λοιπὸν εἶπανε ἀπὸ τὸ σκάνω—σκάνια. Ἀπ' τὸ ἀφηρημένον
σκάνια ἐγίνε νέο ρῆμα σκάνιάζω. Σύγκριτε: γρύνια—
γρυπνιάζω, μόνοια—μονοιάζω, σκουριά—σκουριά-
ζω, φωλιά—φωλιάζω κτλ. (ὥστε καμιὰ ἀνάγκη συμφορμῶ
ἀπ' τὸ σκάνω+γανιάζω τάχα, Λεξικογρ. ἀρχ. Δ', 162).

Μίνα

Ἔτσι λένε σὲ μερικὲς χώρες τὴ μεγάλη στάμνα, ποῦ θάζουσι μέσα
λάδι. Ἐγὼ τάκουσα στὸ Χαράκι τῆς Κυζικινῆς χειρσόνησος. Γίνεται
ἀπὸ τὸ ἡμίνα (ἡ)—Σικελικὸ μέτρο γιὰ ὑγρὰ (ἀπ' τὸ ἡμισυς).
Λατινικὰ hemina (Πλαῦτος), ὅπου τὸ ἀρχικὸ ἡ—ἀποῦ ἐγίνε ἓνα μὲ
τὸ ἄρθρο, τὸ νομίσανε ἄρθρο καὶ τὸ χωρίσανε ἡ ἡμίνα ἡ-μίνα.

Παράβαλε: ἡ—(ἡ) μέρα, ἡ—(ὀ) γειᾶ, ἡ—(ὀ)ξόθεργα, ἡ—
(ὀ)παντρεῖᾶ, ἡ (εἰ)σοδιᾶ κτλ.

Καλοθέκω

Βάζω κάτι σὲ ὠρισμένη θέση γιὰ νὰ τῶβρω εὐκόλα, ἔταν τοῦ λάβω
ἀνάγκη. Συνώνυμο τοῦ ἀνασκερεύω (Νουμάς 1922 β', σελ. 38).

Κατὰ τὸ σχῆμα: ἔμεινα—μένω, ἔστειλα—στέλλω κτλ. εἶπανε καί: ἔκρινα—κρένω, ἔστηκα—στέκω, ἔθηκα—θέκω κι ἀπ' αὐτὸ σύνθετο καλοθέκω, γιὰ τοῦτο δὲν ἔχει παρατακικό, γιὰτι αὐτὸς συμπέφτει μὲ τὸν ἀρχαῖο ἀόριστο ποῦ εἶναι ἡ πηγὴ του. Νεότερος ἀόριστος ἔθεσα—καλόθεσα. Παθ. ἐν. καλοθέκουμαι, ἀόρ. καλοθέχτηκα.

Ἔτσι ἀντίθετα κατὰ τὸ σχῆμα: πομένω—πόμεινα, εἶπανε καὶ συμπάλω—σύμπηνα (=συμπήκα): «μοῦ σύμπηνε τὸ κρύο στὰ κόκκαλα».

Ἄνεφόκαμα

Ἐξηγῶ ἐπιστημονικὰ πῶς ἔγινε τὸ Ἄνεφόκαμα, λέξη ἑλληνικότατη καὶ κανονικότατη, ποῦ ὁ μύστης ὁ Γρουπάρης τὴν πήρε ἀπὸ τὸν ἀκένωτο θησαυρὸ τῆς γλώσσας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τ' ἄνθη, τ' ἀχέλιη, τ' ἀνέφη κτλ. ὅταν πιά τὸ η προφέρθηκε ὡς Ι, ἐπειδὴς ὁ τελικὸς φθόγγος Ι ἔρχεται πρὸ βολικὰ στὸ γλωσσικὸ αἰσθημα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ, τὸ πήρανε πῶς εἶναι τ' ἄνθι, τ' ἀχέλι, τ' ἀνέφι, δηλ. τὸ ἄνθι, τὸ ἀχέλι, τὸ ἀνέφι καὶ κάνανε κανονικὰ τὸν πληθυντικὸ τ' ἄνθια, τ' ἀχέλια, τ' ἀνέφια· λοιπὸν ἀπὸ σύνθεση: ἀνέφι+κάμα γίνεται κανονικότατα τὸ ἀνεφόκαμα (=νεφόκαμα, ὅηλ. συννεφόκαμα).

Μ. ΦΙΑΗΝΤΑΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΝΙΚ. ΛΑΣΚΑΡΗ: Θεατρικὸν Λεξικὸν Γαλλο-Ἑλληνικὸν (ἐκδοτικὸς οἶκος Γ. Βασιλείου) Ἐπι Λεξικὸ ποῦ διαβάζεται σὰ βιβλίο. Εἶναι κορυφαίον αὐτό. Ἄνοιξε το σ' ὅποια σελίδα θέλετε. Δ. χ. στὴ σελίδα 225, στὸ ἄρθρο: Νο. Ἐκεῖ θὰ βρεῖτε σὲ μιὰν ὀλόκληρη πυκνοτυπωμένη σελίδα τὴν ἱστορία τοῦ «σαβαροῦ Ἰαπωνικοῦ δράματος», πῶς καὶ πότε ἄρχισε, πῶς ξετυλίχθηκε, ποιά θέση ἔχει στὸ παγκόσμιον θέατρο. Θὰ βρεῖτε ἀκόμα καὶ πλούσια βιβλιογραφία, Γαλλικὴ, Ἑγγλέζικη κλπ. γιὰ νὰ διαβάσετε περισσότερα, ἂν ἔχετε διάθεση. Ἐπειτα, σελ. 142, τὸ ἄρθρο F o i e, δυόμιση πυκνοτυπωμέναι σελίδες. Μελέτη πιά γιὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ θεατρικόν, ποῦ ἠμποροῦσε ἀξιόλογα νὰ δημοσιευτεῖ καὶ σὲ λογοτεχνικὸ περιοδικόν. Καὶ τόσα ἄλλα ἀκόμα, σ' ὅποια σελίδα κι ἂν τανοίξετε, ἔτσι, στὴν τύχη, τὸ Λεξικὸν τοῦ Λάσκαρη. Τέτια ἐργασία συστηματικὴ πάνου σὲ θεατρικὸ λεξικόν δὲν πιστεύοιμε νὰ υπάρ-

χει σ' άλλη γλώσσα. Κ' είναι τιμή για την Ελλάδα και για τὰ Ἑλληνικά γράμματα πού εἶναι δικός μας, ὁ Δάσκαρος, τὴν καταπάτησε καὶ τὴν ἔκαμε μὲ τὴν ἐπιτυχία.

Ὁ Δάσκαρος ἀφῆρωσε μιὰ ζωὴ δόξαρη σ' αὐτὴ τὴ δουλιὰ. Ἀπὸ παιδί ἀφιερωμένος στὸ θέατρο, μελέτησε συστηματικὰ καὶ στὸ Παρίσι κ' ἔδω ὅ,τι σχετίζεται μ' αὐτό, καὶ εἶδε, πάνω στὴ μελέτῃ του, τί ἔλειπε, γιὰ βοήθημα ὑπεραιτητο, γι' ἀπερίσσειαν γὰν τὸ δώσει. Ἄπὸ εἰκοσι πέντε χρόνια κ' ἔδω ἄρχισε νὰ μαζεύει καὶ νὰ ταξινομεῖ καὶ νὰ συστηματοποιεῖ ὅ,τι εὑρίσκει πού θὰν τοῦ χρειζότανε γι' αὐτὴ τὴν ἐργασία, πού σήμερον εὐδύχησε γὰν τῆς δώσει μορφή βιβλίου καὶ γὰν τὴ δώσει βοήθημα χρησιμοποιοῦτο σὲ ὅσους καταγιόνται με τὸ θέατρο ἢ μεταφραζοῦνε γι' αὐτό. Ἄπὸ πόσα μεταφρασιὰ μετ' ἀποφαστικὰ σὲ θὰ μᾶς φλετόναι στὸ μέλλον τὸ Ἀξιολόγισμα τοῦ Δάσκαρου! Ἄν εἶχε ἐκδοθεῖ νωρίτερα, δε θὰ μεταφραζότανε *λ. γ. μ σ ν δ ὀ α ν τ ο ὦ Ἄ ρ λ ε κ λ ἰ ν ο υ*, τὸ μαντεῖον Ἰ' Ἀτλερκίν πού σημαίνει «τὸ περιβάλλον ἀνοθεύει καὶ γὰρ τὰ πλάσμα τὸ ἄνοχημα τῆς σκηνῆς πλοισίον, τὸ τριστῶν συνήθως ἀνασυστημένον παρεπέτασμα. Ὀνομασθῆ ὄ' οὐτο, καθόσον ἄλλοτε μεταξὺ τοῦ πλοισίου αὐτοῦ καὶ τῆς καταβιβασμένης ἀδύνας, ἐξήγαγετο εἰς τὸ προσκίμιον ὁ Ἀρλεκίνος κατὰ τὰ δυνάμειντα τῆς παρουσίας καὶ ἀπῆλθονε πρὸς τὸ κοινὸν ἀστέι-σμοι καὶ ἄλλα εὐθεμολογήματα».

Ἄλλη ἐργασία κολλήτιμη, ἀνεξόστη δεσπετῶς ἐδόνα, εἶναι «Ἱστορὶα τοῦ ὄνομα Ἑλλήνων καὶ ὀ θ ε ἄ τ ρ ο υ» αὐτὸ τὸ βιβλίου τοῦ ἸΖ' αἰῶνα ἴσαμε σήμερον. Ὁ ἐκδότης Βουλίου πλοῖζει νὰ πείσει τὸν Δάσκαρον γὰν τοῦ δοικιάσει μὲ περὶ ἄλλη αὐτὸ 15 — 20 τετραγραμμ. φύλλα τοῦ μηνιαίουδίου οὐλοῦ λόγου.

«ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ». Ἐπιμελὴς Ἄγγ. Ἀργυρῆ, Ἀθήνα, 1923.

Καλλοδόρησε τὴν Ἀνατολὴν τὸ καλλιτεχνικὸν ἐπὶ τὸ ἡμερολόγιον φροντισμένον ἀπ' τὸν πατρὶ Ἄγγ. Ἀργυρῆ. Σὺν ἑαυτῷ συλλέγει τὸν ἑαυτὸ βιβλίου τὸ εὐσώτερον ἔργον καθάμιαν ἐποικιλίαν, πικρὰντα, ἕνα ἑκάστηματα, μεταφρασμοῖνα. Ἐκχωρίζοινε τὰ ποιήματα τοῦ Κωστή Ἡλιωῦ, Κ. Κωστήκου, Ἀνδρ. Πέλλα, Φίλο Γκολφῆ, Μ. Μολαγουσι, Πανου Ραγλοποῦλου, Ἄγγ. Ἀργυρῆ, Πέ. Ἡλιωῦ, Κ. Καρυστάκη, Ν. Περμεζῆ, Γιάννη Σαοῦρα, Ἄγγ. Καρακί, Στ. Παναγιωτόπουλου, Στ. Παναγιωτῆ, τὰ ἑρμηματα τοῦ Κόσμου Παναγιωτῆ, Ἄγγ. Ἐφρασίμῃ, Δ. Παγδόπουλου, Μιχ. Ροδῆ, Πέτρου Κόρη, ἕνα—οὐ εὐθεμολογήματα, οἱ περὶ αἰετῆς ἱστορίαι, καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ τραγουδιὰ τοῦ Βλαση κ. ὀ. ὀ. Ἄγγ. Ἀργυρῆς κατὰ τὴν ἐκδόσιν «Ἀνθολογία» τὸν τὸ σύστημα τῶν ἑξέων ἡμερολόγιων πού δίνονται τὴν μεγαλήτερον θέσιν σὴν ἀδελφῆ μορφή τῆ. Τέχνης, δὲν παραλείπουνε ἀπ' τίς σελίδας τους, ἕνα σὴν ξεκούρασμα στὸν ἀνάθητο ἀναγκάστη, καὶ μερικὰ ἐλαφροτέρα ἔργα πού αὐτὸ ἄβυσστο χωρὶμορ προκαλοῦνε τὸ πλάτυ ἀνοικτόκαρδο γέλιο. Γὰ Ἀνατολῆ καὶ τοῦ Γ. Καριτζῆ, πού πρωτοφανήσανε στὸ «Ἄγγ.» τῆς Πόλης καὶ ἀναδημοσιεύονται τὴν «Πασχαλινῆ», ἀξίζοινα νὰ προσεχτοῦνε ἀπ' τοὺς εἰδικούς καὶ γιὰ τὸ γλωσσικὸν τους πλοῦτον καὶ γιὰ τὴν πε-

ρισυλογή και την κατάταξη της μετρημένης κι άθρουβης αυτής έργασίας. Στην «Πασχαλινή Άνθοδέσμη» τυπώνονται και εικόνες του Κ. Καρθαίου, Δημ. και Πάνου Ταγκόπουλου, Άγη Λεβέντη, Μιχ. Ροδά, κ' ένα σωρό σκιτσάκια ξύπνα, με λυτέρη πετυχημένη γεωμηνή.

ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΡΕΛΟΥ : « Π ο λ ε ρ ι ζ ά », Πολεμικές Ιστορίες, Τόμος Β. Έκδοση Άγκύρας.

ΔΑΝΤΗ ΔΑΙΓΚΕΡΗ : « Ἡ Κ ό λ ο σ σ ι ς », Έμμετροι: μεταφρασες και σχολια υπό Γεωργίου Καλοσγούρου, Έκδότης Έλευθερουδάκης, Άθήναι 1923.

ΜΙΑΤ. ΔΙΑΦΡΙΚΗ : « Ἄ σ π ρ ο, Κ ό κ κ ι ν ο, Κ ί τ ρ ι ν ο », Άθηναϊκόν Μυθιστόρημα, Έκδότης Ι. Μ. Στεφάνης, Άθήναι 1923.

ΒΑΣΟΥ ΔΡΙΒΑ : « Σ τ ο ζ α σ μ ο ι τ ρ ε λ λ ο υ », Κηφισά 1923.

ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ

ΟΙ ΜΟΙΡΑΙΟΙ

Είναι τὸ γενικό θέμα τῆς συζητήσεως μέσα στις ταβέρνες και στα λαϊκά κafenεία, μα και στους κύκλους τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων. "Ολοι μιλάνε γὰ τοὺς «Μοιραίους» («Νουμάς» Τεύχος 2, σελ. 174). Και τί ἐστὶ «Μοιραῖοι»: "Ένα ποίημα! "Ένα ποίημα πὸ ἔρνε μιὰ βραδυὰ μέσα σὲ μιὰ ταβέρνα, γι' αὐτὸ εἶπε μέσα του ὅλο τὸ μερὶκι τῆς λαϊκῆς ψυχῆς και ὅλο τὸ μεθύσι τῆς. Εἶναι τὸ ποίημα πὸ γρόνιζε τώρα ζητοῦσαν οἱ ὀπλειασμένοι πὸ πάνε νὰ σβύσουν τὴν κόλασι τῆς ψυχῆς του μ' ἕνα ποίημα ρετοῖνα. Τὸ διαβάξεις και θα ρεῖς πως τὸχει ξανακούσει τὸ τὸ τραγουδάει, γρόνιζε τώρα, ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τύποι πὸ σταναντῆς τῆς χειμωνιάτικης βροχῆς σὲ ὀπόμεναι τῆς ἀγορᾶς γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι. Τὸ διαβάξεις και νομίζεις πως τὸγραφε εἰσὺ. "Ηταν γὰτι πὸ εἶχε μέσα σου και ἔπρεπε νὰ φανερωθῆ ἕως ποιητῆς γὰ νὰ τοῦ δώση τὴν ταχυκὴ μορφή. Αὐτὸς ὁ ποιητῆς εἶναι ὁ Βαρναλῆς.

Μέσα σὲ τριάντα στίχους, χωρὶς πολολογίες, χωρὶς ρητορισμοὺς, πλέζει ἕναν κόσμο ὀλόκληρο, τὸν κόσμο τῶν μοιραίων ἀνθρώπων πὸ πίνουν στὴν ταβέρνα....

"Ολη ἡ παρέα πίνανε ἔμφες,
ἔμφες σάν ὅλα τὰ βραδάκια
νὰ πάνε γάτου τὰ φαρμάκια.

*Επειτα διηγείται παρακάτω τὰ βάσανά τους :

Τοῦ ἐνοῦ ὁ πατέρας γρόνια δέκα
παράλλωτος, ἴδιο στοιχειό
τοῦ ἄλλου κοντόμερη ἡ γυναίκα

στό σπίτι λιώνει από χιτικό
 στο Παλαμήδι ὁ γιὸς τοῦ Μάζη.

Κ' ἔτσι κάθε βράδυ πίνουν οἱ «Μοιραῖοι» ἄνθρωποι καὶ ὅπως κάθε ἀπελπισμένος περιμένουν κάποια καλλιτέρευσι τῆς τύχης των, κάποιο ἴσως θαῦμα ὅπως ἐπιγραμματικά λέει ὁ ποιητὴς καὶ ποὺ βέβαια δὲ θάρθη ποτέ.

Δειλοί, μοιραῖοι κι ἄβουλοι ἀντάμα
 προσμένουμε, ἴσως, κάποιο θάμα.

(«ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΒΗΜΑ» 10)4)23).

Ο «ΝΟΥΜΑΣ»

Λάβαμε τὸ «Νουμά» μὲ τὴν καινούργια του μορφή. Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ τοῦ ὁποῖου τὶς στήλες ἀναδείχτηκαν οἱ μεγαλύτεροι Ἕλληνες λογοτέχνες καὶ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐβγήκε τὸ γερὸ χτύπημα τῆς καθυρενουσιάνικης σαπίλας, ἀπὸ τὸν πατέρα Ταγκόπουλο ἔρχεται στὰ χέρια τοῦ νεώτερου Ταγκόπουλου.

Χαιρετάμε μὲ μεγάλη χαρὰ τὴν καινούργια αὐτὴ περίοδο τοῦ «Νουμά» καὶ εὐχόμαστε στὸ νέο του διευθυντὴ του, νὰ γίνη τὸ περιοδικὸ ποὺ θὰ ἀνοίξη δρόμο ἀνάμεσα στὰ καινούργια ἰδαικιά. Κ' ἔμεις βανόμαστε ταπεινοὶ ὑπερασπιστές, στὸ πλευρὸ του...

(«ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ», Ληξούρι, Φλεβάρης 1923).

— Ἐξεδόθη τὸ δεύτερον τεῦχος τοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Νουμάς», ὀγδοηκοντασελίδων καὶ πάλιν, μὲ ὕλην πλουσίαν καὶ ἐκλεκτὴν, πεζὴν καὶ ἔμμετρον, αὐστηρῶς λογοτεχνικὴν καὶ μὲ εἰκοσι συνεργάτας Ἕλληνας καὶ ξένους. Τὸ τμήμα ἰδίως τῆς «ξένης φιλολογίας» καταλαμβάνον 10 ὁλοκλήρους σελίδας, μᾶς δίδει πλήρη εἰκόνα τῆς συγχρόνου πνευματικῆς κινήσεως ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ὁ Νουμάς μὲ τὴν νέαν περίοδον, ὑπὸ τὴν δεξιωτάτην διεύθυνσιν τοῦ κ. Πάνου Ταγκόπουλου, υἱοῦ, ἔγινεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπιθεώρησις ἡ ὁποία μᾶς ἔλειπεν ἕως τώρα, ἐν εἶδος «Mercur de France».

(«ΝΕΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ» Ἡρακλείου—Κρήτης (11)3)23).

— Ἐξεδόθη τὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου τῆς λογοτεχνικῆς ἐπιθεωρήσεως ὁ «Νουμάς» μὲ πλουσιωτάτην καὶ ἐκλεκτὴν ὡς πάντοτε ὕλην μέσα εἰς τὰς ὀγδοήκοντα σελίδας του. Μεταξὺ τῶν περιεχομένων του συγκαταλέγονται ποιήματα τῶν κ.κ. Μαλακάση, Βύρναλη, Ρ. Γκόλφη, Α. Παλαμᾶ, Πάνου Ταγκόπουλου, Σπ. Παναγιωτοπούλου, Αἰμ. Λάφη, Γιοφύλλη, διηγήματα τῶν κ.κ. Γρ. Ξενοπούλου, Γαλ. Καζαντζάκη καὶ Μπαρμπύς, κριτικὴ τοῦ Μπόγκερ γιὰ τὸν Μπλάσκου Ἰμπάνιεθ, πρόξες Ροδά, Γιαλούρη, κριτικὲς κλπ. καθὼς καὶ σημειώσεις ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴ καὶ ξένη φιλολογία

(«ΘΕΣΣΑΛΙΑ» Βόλου, 31)3)23).

Γ Ι Α Τ Ι

Σ' ἀγάπησα γιατί
τὸ βλέμμα εἶχες ἀγνό,
καὶ μέσα του πλατὺ
θωροῦσα ὠκεανό.

Γιατ' εἶχες στή μικρὴ
τὴν ὄψη τῆ γλυκιᾶ,
κάποια γραμμὴ πιερὴ,
τοῦ πόνου χαρσιᾶ.

Γιατ' εἶσουν θαρρετὴ
μὲ λόγια εὐγενικά,
κ' ἦ ψεύτικη ἀρετὴ
σοῦ ταίριαζε κακᾶ.

Γιατ' εἶχες τόση ὀρμὴ
πρὸς ὅ,τι ζωντανό
καὶ λύγαιες τὸ κορμὶ
σὸν ἄνθος ἐαρινό.

(«Πασχαλινὴ Ἀνθοδέσμη»).

Γιατ' εἶσουν ἔρημ, ἀπλή,
μὲ νιάτα ξωτικά.

Γιατ' εἶσουνα πολὺ
ντυμένη φτωχικά.

Γιατ' εἶχες στή ζεστὴ
καὶ ξάστερη φωνή,
κάποια τρεμουλιαστὴ
λαχτάρας ἠδονή.

Γιατ' ἤρθες πρὸς ἐμέ
σὸν ἄπλερο πουλί,
—ὦ ἀλλάγητε καημέ—
κάποια βραδιὰ θολή,

καὶ μοῦπες :—"Α !.. δὲ λέω
πὸς τάχα σ' ἀγαπῶ...
Σιμά σου ἄσε νὰ κλαίω
χωρὶς «γιατί» νὰ πῶ.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

—Μὲ χαρὰ μας ἀναγγέλλουμε πὸς σ' ἐν' ἀπὸ τὰ ἐρχόμενα τεύχη τοῦ «Νουμά» θὰ φανεῖ, ἀνάμεσα στοὺς ἐκλεκτοὺς συνεργάτες μας, καὶ τ' ὄνομα τοῦ μεγάλου μας Ὀδηγοῦ, τοῦ Ψυχάρη, μὲ πρωτότυπη ἐργασία, πού μᾶς ἐτοιμᾶζει. Ἐλπίζουμε νὰ τὴν ἔχουμε ὡς στὸν ἐρχόμενο Ἰούνιο καὶ τοῦτο γιατί ὁ Δάσκαλός μας, ἀπασχολημένος τώρα τελευταία μὲ τὴν ἀρθρογραφία του στὰ Γαλλικὰ φύλλα γιὰ τὰ «Ἐκατόχρονα τοῦ Ρενάν», δὲ βρῖσκει καιρὸ νὰ ξανακοιτάξει ὅσα θέλει νὰ δημοσιευθοῦνε στὸ «Νουμά».

Ὡστόσο λογαριάζει νὰ μᾶς στείλει τὴν «Ἀπάντηση τῆς Ἀθηνᾶς στὸ Ρενάν», σωρὸ νοστιμούτικες γραμματικὲς σημειωσοῦλες, ἓνα μεγάλο ἄρθρο γιὰ κάτι ζητήματα ἱστορικά, καὶ μαζὶ πεζὰ τραγούδια του, ἀπὸ τὰ φῖνα, τὰ λαχταριστά.

«Θέληση, βλέπεις, ἔχουμε. Ἴσως βρεθοῦνε καὶ τὰ μέσα», σημειώνει ὁ ἀκούραστος Δάσκαλός μας,—καὶ τὸ πιστεύουμε.

— Τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κασσιανᾶκη, πού δημοσιεύεται στὸ σημερινὸ φύλλο, εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ μιὰ σειρὰ κριτικῆς μελέτης πάνω στὴν κατεύθυνση πού

έχει πάρει ή σύγχρονη Γαλλική λογοτεχνία, και πού ίσως αργότερα, εκδωθούνε σέ ξεχωριστό βιβλίο. Σέ κατοπινό τεύχος τού «Νουμά» θά δημοσιευτεί και άλλο άρθρο τού κ. Καστανάκη, παρόμοιο, καθώς και κάποιο δήγημά του, από τά τελευταία πού έχει γραμμένα ό καλός μας δηγηματογράφος.

— Τή Δευτέρα, στις 17 τού 'Απρίλη, ό ποιητής Κ. Βάρναλης διάβασε στόν «Έκπαιδ. Όμιλο» τό άδημοσίευτο δήγημά του: «Ιστορία τού 'Αγίου Παχωμίου». Πρόκειται γιά μια σάτυρα ενάντια στό θρησκευτικό μυστικισμό, πού τά τελευταία πέντε χρόνια έχει ουγιάσει μέσα στη νεοελληνική στοιχοποιία κατά μίσηση τού Γαλλικού και 'Ιταλικού νεοχριστιανισμού. Ένας φιλοσοφικός διάλογος μεταξύ Παχωμίου, (τού μυστικιστικού πνεύματος) και τής θυγατρίας τού Διαβόλου, (τού πνεύματος τής επανάστασης), έλαμε μεγάλη αίσθηση.

— Στις 20 τού 'Απρίλη τό δελτίο στη σάλα τού «'Ελληνικού 'Ωδείου», δόθηκε Ιστορική και κριτική όμιλία τού κ. Ρήγα Γκόλφη, με θέμα «Βαλαωρίτης». Ο συνεργάτης μας έδωσε πρώτα μια καθολική εικόνα τής εποχής τού ποιητή, ύστερ' ανέλυσε τά στοιχεία τής ποιητής του, τόνισε χαρακτηριστικά της σημεία, ζήτησε τήν κεντρική γραμμή και ιδέα τού ποιητή, κ' έκρινε τό μέτρο και τήν αξία τής τέχνης του. Η κ. Θωώνη Δρακοπούλου, καθηγήτρια τής άπαγγελίας τού 'Ωδείου, και οι μαθήτριές της άπαγγέλιανε κατόπι μ' επιτυχία κομμάτια από τό έργο τού Βαλαωρίτη.

— Χωρίς ξερομασίματα και ασάφειες, λαγαρά και μετρομένα, σημειώνει τά διανοήματά του γιά τή «Νέα μας Ηοίηση» ό καθηγητής τής φιλολογίας και ποιητής άπ' τους νεότερους, κ. Μιχ. Πετρίδης, στό σημερινό «Νουμά». Η μελέτη του αυτή, πού έρχεται σά συμπλήρωμα σέ όσα είχαμε δημοσιέψει άλλοτε στόν «Πυρσό» τού 1918, (τεύχος 15—16), άς προσεχτεί ξεχωριστά από τους Νέους πού καταπιάνονται με τήν ποίηση, και ειδικότερα από μίαν ομάδα μόνον στιχογράφων, πού εξακολουθεί γά θαλασσοδέρεται στό κύματα μις δήθεν ελεύτερης ποιητικής τεχντροπίας.

— Από τό περασμένο τεύχος ξανατυπωήκανε τά όχτάστιχα τού Πάνου Ταγκόπουλου «Πόνος Κρυφός» στό «Ελεύθερο Βήμα» και τό «Έρώτων Αιταιίες» στό «Νέα» τής 'Αλεξάνδρειας, (10)†23.

— Στο 'Ημερολόγιο τού «Οικογενειακού 'Αστέρος» τού 1923 είναι τυπωμένοι μερικοί στίχοι με τήν υπογραφή «Μελικέρτης». Ο Μελικέρτης αυτός δέν είναι ό ποιητής κ. Θρασύβουλος Σταύρου πού άλλοτε δημοσίευσε με τό παρπάνω ψευδώνυμο.

— Όσα δημοσιεύονται χωρίς υπογραφή στη «Φιλολογική και Καλλιτεχνική Ζοή» προέρχονται από τή Διεύθυνση τού «Νουμά», πού υίοδετεί και κάθε τι άνω πού ο και τό λογαριάζει γιά δικό της άμα σφουνούνε οι γνώμες της με κρινών πού γράφοννε ή κρίνουνε κάτι σ' αυτή τήν επιθεώρηση.

— Ο «Νουμάς» ανταλλάσσεται μόνο με φιλολογικά περιοδικά και κρίνει κάθε λογοτεχνικό βιβλίο πού θάν τού σταλεί σέ δυό αντίτυπα.

— Δωρεάν δέ στέλνεται σέ κανένα.

✠ ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ✠

«Όσοι ἀπ' τοὺς κ.κ. συνδρομητές μας δὲ λαβαίνουνε ταχτικά τὸ φύλλο, ἢ θέλουνε παλιὰ τεύχη τοῦ «Νουμά», βιβλία τῆς Ἑταιρίας : «Δ. Π. Ταγκόπουλος καὶ Σιω», ἀγγελίες, συνδρομὲς κτλ. παρακαλοῦμε ν' ἀπευθύνονται πρὸς τὴν Ἐκδοτικὴ Ἑταιρία Τύπος (ὄδ. Σοφοκλέους — Ἀριστείδου) ποὺ ἔχει ἀναλάβει τὴν ἔκδοση καὶ τὴ διεκπεραίωση τοῦ Περιοδικοῦ. Ὁ κ. Πάνος Δ. Ταγκόπουλος, ἔχοντας τὴ λογοτεχνικὴ διεύθυνση τοῦ «Νουμά», δὲν ἀσχολεῖται παρὰ μόνο μὲ ὅτι ἐνδιαφέρει τὴν ὕλη.

κ. Π. Σταμ. Εἶσαι κολὸς ποιητής, μὰ τὰ «Ἐρωτικά ποιήματα» ποὺ μᾶς ἐστέλες, δείχνουνε πὼς εἶσαι ἀρρωστος. Λυσταγῶς δὲν ἔχομε φιλολογικὸ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ σὲ βάλουμε. Σοῦ δίνουμε ἀναρρωτικὴ ποιητικὴ ἄδεια γιὰ δυὸ μῆνες, καὶ τότε πὰ ἂν γίνεις καλὴ. Μποροῦμε νὰ σοῦ τυλώσουμε κτι στο «Νουμά». — **κ. Θ. Στεφ.** Παρισί. Ὁ «Νουμάς» εἶς εὐχαριστεῖ. Μὰ οἱ μετάφρασεὶς ἔχουνε ὑστερήματα ποὺ ἀδύνατο νὰ τὰ παραβλέψουμε. Διορθῶστε τοὺς ἑλληνικοὺς σας στίχους, μετρικά καὶ γλωσσικά, καὶ ξαναστείλτε μας νὰ τοὺς ἰδοῦμε. **κ. Δίδα Γαλήνη.** Τὰ «παράξενά σου μέτρα» πολὺ πυράξενα. Νᾶξες τοὐλάχιστο τὴ μαστοριά μὲς στοὺς δισύλλαβους καὶ τρισύλλαβους στίχους τῶν σοιέτων σου νὰ κλείνεις σωστές κι ἀριτεγίνητες φράσεσ... Μὰ στο Θεό σου! Τὶ σύνταξη εἶν' αὐτή :

Συχνὰ — μεθοῦσε — ξεχνοί σε — παλιὰ
Καὶ ὅταν — θυμόταν βουβά
Στὴν ἄκρη — τὸ δάκρυ — κωδᾶ.

κ. Δ. Δ' Ἔχομε ὑπόψη μας τρία — τέσσερα Ἑγγλέζικα περιοδικά, ποὺ λαβαίνουνε ταχτικά. Εἶναι ὅμως εἰδημογραφικά ἢ τῆς μόδας, (ὅπως λ.χ. τὸ «Red Book magazine», «Metropolitan» τῆς Ἀμερικῆς, «Strand magazine», «Tit-Bits» τῆς Λόντρας) ποὺ οὐδὲν ἔχουνε οὔτε μισὴ γουμμὴ ἀπὸ λογοτεχνικὴ ζίνηση. Ἄν ξαιρεις κανένα τῆς προκοπῆς μᾶς τὸ συσταίνεις. Εἶναι καὶ δικὴ μας ἐπιθυμία νὰ παρακολουθήσουμε στὸ «Νουμά» τὴ σύγχρονη Ἑγγλέζικη λογοτεχνία. **κ. Τυμφρ.** — Ὁ Νόμος «Περὶ Τύπου» δὲν ἔχει καμιὰ θέση ἐδῶ. Σὲ κρῖναμε ὡς ποιητὴ χωρὶς νὰ σὲ θιξομε *προσωπικά* οὐ τίποτα. Δικαίωμα τοῦ καθενὸς ἢ λευτεριά τῆς γνώμης του. **κ. Ἀθ. Σαρμ** Καὶ σὲ σένα τὸ ἴδιο. Δὲν κάνουμε *πολιτικὴ* γιὰ νὰ κολακεύουμε τίς φιλοδοξίες τοῦ ἑδῶ καὶ τοῦ ἄλλου. Νὰ τὸν ἀγαπᾶς τὸ «Νουμά» γιατί τοῦ ἀξίζει ὄχι γιατί μπορεῖ νὰ δημοσιέψει καὶ κάτι δικό σου. **Κ. Δ. Ντ.** Ἀθήνα. Καλὸ, πολὺ καλὸ τὸ τραγοῦδι σου. Μ' ἂν τὸ τυπώναμε θὰ μᾶς τῶσβηγε ἢ Λογοκρισία. Πέρασε ἀπὸ τὰ Γραφεῖα

μας, 5—7 κανέν' ἀπόγεμα, νὰ τὰ ποῦμε καλῆτερα. **Γ. Σπυρ.** Πετρίνα. "Όταν περισσέψει τόπος θὰ δημοσιευτοῦνε. Μόνο τὰ πεζά. Οἱ στίχοι θέλουνε δούλεμα, πολὺ δούλεμα καὶ στὸ μέτρο καὶ στὴ φράση. **κ. Andr. Horv.** Βουδαπέστη. Σταλθῆκινε τὰ τεύχη. Περιμένομε νεώτερά σου. **Κ. Σμην, Ν. Κελπερῆ, Γιάν. Ἀρδάμη, Δ. Σταμ. Σωτ. Ράζ. Γιαν. Γιοβάτσο, Δ. Πελ., καὶ σ' ὅσους μᾶς στέλνουνε στίχους.** Διπνούμαστε ὀλόκαρδα. Δὲν μποροῦμε οὔτε μισὸ τετράστιχο νὰ τυπώσουμε στὸ «Νουμά». Παρουσιάζουμε μιὰν ὀρισμένη τάση στὴν Ποίηση, ὀρισμένους Ποιητές, πού, ὄντας τεχνίτες, ἀξίζουμε νὰ λανσαριστοῦνε ἀπ' τὶς σελίδες μας. Ἐξω ἀπ' αὐτοὺς δὲ μποροῦμε νὰ φιλοξενήσουμε κανέναν ἄλλον. Θάτανε καὶ γιὰ τοὺς ἀναγνώστες μας, θιχροῦμε, ἀντιὰρὸ ἂν τοὺς δίναμε νὰ διαβάζουνε ὄλο στίχους, καὶ μερικὸς ὄχι καὶ τόσο κλοῦς. **Γ. Μουγγέλι Ἀγ. Πέτρο-Κυνουρίας.** Ἡ Δ)ση τοῦ Ἄγη Λεβέντη εἶναι ὁδ. Ἐρμου—Κερνάρου 3, στὴν Ἀθήνα. **κ. Φ. Ρίζ.**—Λένε—Τὶ λένε ; —Ἄστους νὰ λένε ! Θάτανε ἀστείο νὰν τὰ βάλεις μὲ ἦσκιους ! Βλέπε καὶ πέρα. — **κ. Γιαν. Σπυρ.** "Όχι στὸ «Νουμά». Τὸ δηλώσαμε ἀπ' τὸ πρῶτο τεῦχος. Πασκίζουμε γιὰ μιὰ Τέχνη ἀνώτερη, ἀδιαφορώντας ἂν θὰ κάνουμε ὀχτροὺς ἢ φίλους ! Τὴν κριτικὴ σου ὅμως, πού, μὴ ἔχοντας βίαση στέρεα, ξεπέφτει στὸ λίβελλο τήνε στείλαμε στὸ καλάθι μας, —καὶ νὰ μᾶς συμπαθᾶς. **κ. Γ. Γιαν.** Ἐρμιόνη. Μᾶς συγκίνησε τὸ γράμμα σου. Ποτὲ δὲν ἀμφιβάλλαμε γιὰ τὴν ἀγάτη σου στὸ «Νουμά». Τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνεται, κατὰ πὼς λέει κι ὁ λόγος. Μὰ κ' ἐσὺ μὴν τὰ ρήχνεις τ' ἄρματα κάτου. Μᾶς χρειάζονται τόσο οἱ παλιοὶ συναγωνιστάδες, τ' ἀληθινὰ παλληκάρια τῶν πρώτων χρόνων τοῦ ἀγῶνα μας τοῦ γλωσσικοῦ. Ἄπ' τὶς μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων, δὲ σοῦ βρίζεται τίποτα ; Στείλτό μας ἂν ἔχεις κι ἂν ἀξίζει γιὰ τὸ «Νουμά», καλοδουλεμένο δηλαδή, πού νὰ μᾶς ἱκανοποιεὶ ὄλους. **Ἄντ. Κατζ.** Ἀλικιανὸς—Κρήτης. Καὶ μὲ τὸ δικό σου γράμμα τὸ ἴδιο :

"Ότσα καὶ μὴ φοβάσαι,

Ἄμολα τὴν τὴ νιότη σου

καὶ μὴν τὴ συλλογᾶσαι,

πού λέει καὶ μιὰ μακτινάδα τῆς πατρίδας σου. Γιὰ τὸ βιβλίον σου ρωτήσαμε τὸν ἐκδότη, μὰ ἔχει σταματήσει προσωρινά, τὸ τύπωμα. Ξαναθύμησέ το μας ὑργότερα νὰ ξαναδοῦμε. Δ)δες **Φ. Βιδ. Κηφισιά, Σίτσα Καρ. Μιτυλήνη, Α. Κ. Τσ.** Θεσσαλονίκη. "Ό,τι μᾶς στείλατε ἀρκετὰ καλό. Θὰ δημοσιευτοῦνε τὸν Ἰούνιον ἢ τὸν Ἰούλιον γιατί ἔχουμε κλείσει τὴν ὕλη τῶν δυὸ φύλλων. Μὴ βιαζόσαστε. Ἄρκει πὼς θὰ δημοσιευτοῦνε. **κ. Ι. Δ.** Κεφαλόβρυσο. Μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση δεχόμαστε συνεργασία σας. Θὰ προτιμούσαμε ὅμως τὶς μεταφράσεις, πού μᾶς λέτε, γιατί πρωτότυπα δηγήματα καὶ στίχους ἔχουμε ἕνα σωρὸ πού καρτεροῦνε σειρὰ γιὰ δημοσίευσιν. **κ. Α. Ροδοπέγη** Πάτρα. Οἱ στίχοι σας εἶναι καλοὶ. Ἴσως δημοσιεύουμε κάτὶ ἀργότερα, ἂν οἰκονομήσουμε τόπο στὸ «Νουμά». **κ. Παν. Ἀθαν.** Γιάνναινα. Δὲν ἐπικαιρήσαμε νὰν τὸ διαβάσουμε ἀκόμα. Θὰ σοῦ ποῦμε τὴ γνώμη μας στὸ ἐρχόμενο. Τεῦχος, πού ζήτησες, στέλνεται. Οἱ «Δ ρ ο σ ο τ α λ ἰ δ ε ς» ἔχουνε δυστυχῶς ἐξαντληθεῖ, (λίγο ἀκόμα νὰ γράψουμε ἐξαπαιμθεῖ), ἀπὸ χρόνια. Ἴσως τὶς ξανατυπώσουμε ἀργότερα.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 20,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 175,000,000

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ..... 2,400,000,000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

| | | |
|-----------------|-------------|----------------|
| °Αγιος Νικόλαος | °Ιωάννινα | Παζοί |
| °Αργίσιον | Καβάλλα | Πάτρα |
| °Αδριανούπολις | Καλάβρυτα | Πειραιεύς |
| Αίγιον | Καλάμα | Πόρος |
| °Αλυρούς | Καλλιπόλις | Πορβεζα |
| °Αμαλιάς | Καρδίτσα | Πύλος |
| °Αμυρσσα | Καστορία | Ήφρος |
| °Αργουστόλιον | Κέρκυρα | Ραιδεστός |
| °Αρτα | Κοζάνη | Ρέθυμνος |
| °Αταλάντη | Κόρινθος | Σάμος |
| Βάμος | Κύθηρα | Σαρ. Ἐκκλησίαι |
| Βόλος | Κύμη | Σέρροι |
| Γκιουμουλτζίνα | Κυπαρισσία | Σμύρνη |
| Γύθειον | Λαμία | Σουφλίον |
| Δεδαγαγίς | Λάρισα | Σπάρτη |
| Διμητσάνα | Λεβάθεια | Σύρος |
| Δράμα | Λευκάς | Τρίκαλα |
| °Εδεσσα | Μεγαλόπολις | Τρίπολις |
| Ζάκυνθος | Μεσολόγγιον | Φλώρινα |
| °Ηράκλειον | Μεσσήνη | Χάλκις |
| Θεσσαλονίκη | Μυτιλήνη | Χανία |
| Θήβα | Ναύπλιος | Χίος |
| Θήρα | Ναύπλιον | |
| °Ιθάκη | Ξάνθη | |